

**WOJEWÓDZKIE BIURO URBANISTYCZNE
we Wrocławiu**

ul. Świdnicka 12 / 16
tel. 343- 79 - 46 fax (071) 344 - 52 - 45
50 - 068 WROCŁAW

email: wbu@wbu.wroc.pl

www.wbu.wroc.pl

Pracownia Regionalna w Legnicy

STUDIUM ROZWOJU POGRANICZA POLSKO – NIEMIECKIEGO DOLNY ŚLĄSK - SAKSONIA

CZĘŚĆ DOLNOŚLĄSKA

Legnica - listopad 2003

ZESPÓŁ AUTORSKI:

mgr inż. arch. Mirosław Gandziarski - kierownik pracowni
mgr Janusz Hońko
mgr inż. Agata Matijczak - Budnicka
mgr inż. arch. Agnieszka Wałęga
Marta Gruszecka
mgr inż. Marcin Drzymała

przy udziale:

Zespołu Projektowego z Jeleniej Góry w składzie:

mgr inż. Wanda Dymarska - Świerczek
mgr Renata Warwaszyńska - Cejko
mgr inż. Renata Cieślak

projektantów z Pracowni Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa we Wrocławiu w składzie:

mgr inż. Jan Blachowski
mgr Marzenna Borucka-Halicka
mgr inż. Ewa Markowicz - Judycka
mgr inż. Ewa Szponar
mgr inż. Elżbieta Strzelczyk
mgr inż. Dariusz Zięba

Z-ca Dyrektora WBU - mgr inż. arch. Aleksandra Ruzikowska - Chmiel

Dyrektor WBU - mgr inż. arch. Tomasz Polański

WPROWADZENIE	5
DIAGNOZA STANU	7
I. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	7
II. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE	13
1. Uwarunkowania środowiska przyrodniczego	13
2. Uwarunkowania dziedzictwa kulturowego	22
3. Uwarunkowania demograficzno - społeczne.....	26
4. Uwarunkowania gospodarcze	32
5. Uwarunkowania transportu i komunikacji.....	47
6. Uwarunkowania infrastruktury technicznej.....	54
III. PODSUMOWANIE	63
1. Główne problemy	63
2. Obszary problemowe	63
KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ POGRANICZA	65
I. CELE, ZASADY REALIZACJI I KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ DLA OBSZARU POGRANICZA, WYNIKAJĄCE Z PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO (PZPWD)	65
1. Cele polityki przestrzennej województwa.....	65
2. Zasady realizacji polityki przestrzennej województwa	65
3. Kierunki polityki przestrzennej województwa	66
II. KIERUNKI PRZEKSZTAŁCEN PRZESTRZENI POGRANICZA	68
1. Strefa przygraniczna - bezpośrednich działań integracyjnych – powiat zgorzelecki.....	69
1.1. Przełamywanie barier komunikacyjnych.....	69
1.2. Przekształcenia struktury funkcjonalno - przestrzennej.....	71
1.3. Problemy w zakresie korzystania z zasobów wody Nysy Łużyckiej	77
<i>Mapa - Kierunki przekształceń w strefie przygranicznej.....</i>	<i>78</i>
2. Środowisko przyrodnicze i kulturowe, turystyka.....	79
2.1. Przyrodnicze tereny chronione	79
<i>Mapa - Przyrodnicze tereny chronione</i>	<i>83</i>
2.2. Ochrona zasobów kulturowych w aspekcie ich turystycznego wykorzystania.....	86
<i>Mapa - Dziedzictwo kulturowe</i>	<i>89</i>
2.3. Obszary rozwoju turystyki i rekreacji.	90
<i>Mapa - Turystyka</i>	<i>94</i>
3. Gospodarka	95
3.1. Przemysł	95
3.2. Rolnictwo i leśnictwo	96
4. Komunikacja, transport	98
4.1. Komunikacja drogowa	98
4.2. Komunikacja kolejowa.....	99

4.3.	Komunikacja lotnicza	99
4.4.	Potencjalne konflikty przestrzenne na tle przyjętych rozwiązań komunikacyjnych.....	99
4.5.	Zadania wynikające ze studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.....	100
	<i>Mapa - Komunikacja i gospodarka</i>	<i>101</i>
5.	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	102
5.1.	Gospodarka wodno - ściekowa	102
5.2.	Gospodarka odpadami	105
5.3.	Elektroenergetyka	106
5.4.	Zaopatrzenie w gaz	106
5.5.	Energetyka ciepła.....	107
5.6.	Telekomunikacja	107
	<i>Mapa - Infrastruktura techniczna w strefie przygranicznej.....</i>	<i>108</i>
6.	OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA	109

WPROWADZENIE

Pogranicze dolnośląsko - saksońskie, to teren specyficzny ze względu na swoje położenie geopolityczne na granicy trzech państw: Polski, Czech, Niemiec i jednocześnie na granicy z Unią Europejską. Opracowanie wielu dokumentów rangi międzynarodowej, państwowej i regionalnej wyznaczających „ramy” działania na tym obszarze, świadczy o przypisaniu mu szczególnej roli w integracji europejskiej. Na obszarze pogranicza najbardziej widoczne są zarówno wspólne interesy jak i dysproporcje w rozwoju sąsiadujących ze sobą państw. Z inicjatywy Wspólnoty Europejskiej powstały programy Interreg oraz Phare Cross Border Cooperation (Phare CBC), służące wspieraniu współpracy transgranicznej. Jako teren wsparcia po stronie polskiej, określono obszar obejmujący dwa powiaty od granicy państwowej. Podstawę instytucjonalną współpracy stanowi głównie Euroregion „Nysa”, utworzony w roku 1991, obejmujący obszar większy niż wyznaczony do wspierania przez Phare CBC i Interreg. Obecnie trwają prace nad poprawkami do Wspólnego Dokumentu Programowego i od roku 2004 podstawą współpracy polsko - niemieckiej będzie nowy, poprawiony dokument, na podstawie którego wsparciem będzie objęty po stronie polskiej podregion wałbrzysko - jeleniogórski (obszar NTS III).

We wspólnym procesie programowania punktem wyjściowym było opracowanie **Dolnośląsko - Saksońskiej Strategii Rozwoju**, którą w roku 1999 zlecieli do wykonania: Rząd Saksoński oraz Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego.

Strategia ta stanowiła podstawę do drugiego etapu prac nad **Wspólnym Dokumentem Programowym Województwo Dolnośląskie - Wolny Kraj Saksonia**, który jest częścią Joint - Programming - Document (JPD) Niemcy - Polska. Dokument ten, opracowany przez Rząd Krajowy Saksonii - Drezno oraz Zarząd Województwa Dolnośląskiego - Wrocław, zatwierdzony został przez Komisję Europejską w dniu 13 lipca 2001 roku.

Stworzona struktura dokumentu odpowiada jednocześnie wymaganiom wytycznych inicjatywy wspólnotowej Interreg III A i programu Phare CBC II, stanowiących instrumenty wspierania współpracy transgranicznej na polsko - niemieckim obszarze przygranicznym.

We Wspólnym Dokumencie Programowym sformułowany został cel nadrzędny - wzrost konkurencyjności i poprawa warunków życia na obszarze pogranicza, dla realizacji którego określono następujące priorytety:

- A. rozwój gospodarczy i współpraca przedsiębiorstw
- B. infrastruktura
- C. środowisko
- D. rozwój obszarów wiejskich i miejskich, rolnictwo
- E. kształcenie, szkolenie i zatrudnienie
- F. współpraca: kultura, sprawy społeczne, bezpieczeństwo.

Wypracowany wspólny program działania dotyczy obszaru po obu stronach granicy saksońsko - dolnośląskiej, który potraktowany został jako całość społeczno - ekonomiczna i geograficzna.

STUDIUM ROZWOJU POGRANICZA POLSKO - NIEMIECKIEGO DOLNY ŚLĄSK - SAKSONIA uwzględnia założenia programowe Dolnośląsko - Saksońskiej Strategii Rozwoju i priorytety określone we Wspólnym Dokumencie Programowym Województwo Dolnośląskie - Wolny Kraj Saksonia.

Głównym celem opracowania jest szczegółowe rozpoznanie pogranicza jako obszaru problemowego, wskazanie obszarów i problemów, które mogą i powinny być przedmiotem międzynarodowej współpracy oraz określenie ponadlokalnych zadań, których realizacja przyczyni się do lepszego niż dotychczas wykorzystania walorów przygranicznego położenia.

Wyniki studium należy traktować jako rozwinięcie kierunków polityki przestrzennej, zawartych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego.

Obszarem opracowania objęto po stronie dolnośląskiej powiaty: bolesławiecki, lubański, lwówecki i zgorzelecki.

Studium jest krokiem w kierunku sporządzenia wspólnego planu rozwoju przestrzennego pogranicza dolnośląsko - saksońskiego, który na III Posiedzeniu Dolnośląsko - Saksońskiej Grupy Roboczej w Dreźnie w lipcu 2002 roku, uznano za jeden z uzgodnionych priorytetów.

DIAGNOZA STANU

I. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

RYS HISTORYCZNY

W wyniku II wojny światowej obszar obecnego pogranicza został podzielony granicą państwową na Odrze i Nysie Łużyckiej. Po obu stronach granicy miały miejsce drastyczne zmiany demograficzne: po stronie niemieckiej osiedlała się część Niemców wysiedlonych z terenów włączonych w granice Polski, po stronie polskiej ziemie Dolnego Śląska zasiedlali głównie przybysze ze wschodnich rubieży przedwojennej Polski, także pozbawieni w wyniku wojny, swoich dotychczasowych domostw. Sytuacja taka nie sprzyjała nawiązywaniu przyjaznych, dobrosąsiedzkich stosunków. Dopiero w latach dziewięćdziesiątych powstały warunki do przełamywania obopólnej niechęci i wzajemnej nieufności. Zjednoczenie Niemiec oraz przemiany ustrojowe w Polsce, zwłaszcza wprowadzenie systemu samorządowego, przyczyniły się do ożywienia kontaktów i podejmowania współpracy w różnych dziedzinach życia. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej otworzą się nowe, jeszcze większe możliwości współpracy na wielu polach.

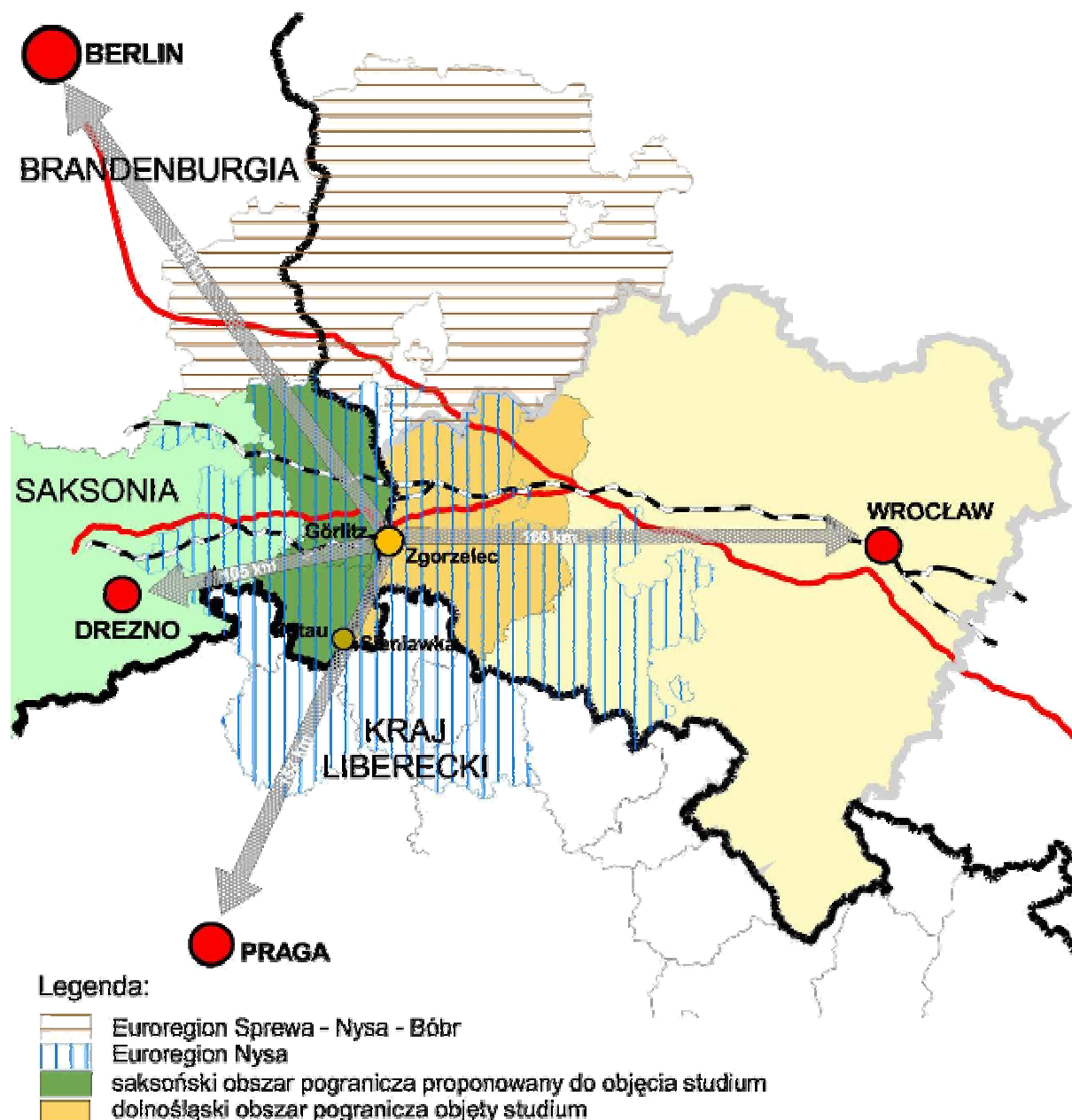
POŁOŻENIE GEOPOLITYCZNE

Pogranicze to teren położony na styku trzech granic państwowych, polsko - niemieckiej, polsko - czeskiej i niemiecko - czeskiej.

Pogranicze dolnośląsko - saksońskie obejmuje całą południową część pogranicza polsko - niemieckiego i leży przy ważnym, komunikacyjnym szlaku tranzytowym relacji wschód - zachód, III Paneuropejskim Korytarzu Transportowym, łączącym Drezno z Kijowem. Modernizacja i podniesienie rangi tego szlaku przyczyni się do aktywizacji gospodarczej całego regionu. Granica pomiędzy Dolnym Śląskiem a Saksonią ma długość około 60 km, co stanowi 1/8 całej granicy polsko - niemieckiej.

Istotne znaczenie, wynikające z położenia tego obszaru ma również fakt, że znajduje się on w zasięgu oddziaływania ośrodków zagranicznych o znaczeniu europejskim - Berlina, Drezna i Pragi. Duża aglomeracja berlińska leży w odległości zaledwie około 210 km od przejścia granicznego w Zgorzelcu, odległości od innych dużych ośrodków miejskich wynoszą odpowiednio: Drezno - 105 km, Praga - 152 km, Wrocław - 160 km.

POGRANICZE DOLNY ŚLĄSK - SAKSONIA POWIĄZANIA ZEWNĘTRZNE

EUROREGIONY - PODSTAWOWA FORMA WSPÓŁPRACY PRZYGRANICZNEJ

Podstawowymi formami współpracy przygranicznej są Euroregiony, które powstały z inicjatywy władz lokalnych i regionalnych państw przygranicznych. Do głównych celów funkcjonowania euroregionów na granicy Polski i Niemiec można zaliczyć:

- podnoszenie poziomu życia mieszkańców, w szczególności przez wspólne wspieranie inwestycji i programów gospodarczych, szkoleń zawodowych i programów zmierzających do likwidacji bezrobocia,
- współpracę i wymianę grup społecznych, naukowych i zawodowych,
- utrzymanie oraz poprawianie stanu środowiska naturalnego, poprawę gospodarki rolnej i leśnej,
- budowanie i dostosowywanie infrastruktury do potrzeb ruchu granicznego,
- wymianę know - how, technologii,

- budowanie i dostosowywanie infrastruktury do potrzeb ruchu granicznego,
- wymianę know - how, technologii,
- budowę kompleksowego systemu informacji w celu wymiany danych w euroregionie,
- rozwój skoordynowanego planowania przestrzennego,
- współpracę w zakresie likwidacji pożarów i klęsk żywiołowych.

Najwcześniej, w 1991 roku, powstał Euroregion „Nysa” obejmujący 43 gminy polskie, 10 powiatów niemieckich, miasto Görlitz oraz 5 powiatów czeskich. Do Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu „Nysa” należą wszystkie gminy pogranicza objęte niniejszym studium, za wyjątkiem gmin wiejskich: Bolesławiec, Lubań, Warta Bolesławiecka i Gromadka. W sensie formalnym Euroregion „Nysa” jest dobrowolną wspólnotą interesów gmin i powiatów na terenach nadgranicznych Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Czeskiej i Republiki Federalnej Niemiec. W celu realizacji współpracy transgranicznej utworzono strukturę organizacyjną, a organami Euroregionu są:

- Rada Euroregionu
- Prezydium Euroregionu
- Sekretariat
- Grupy Robocze

Szczególną rolę w finansowaniu przedsięwzięć transgranicznych spełnia Program Phare CBC oraz fundusze organizacji „Polsko - Niemiecka Współpraca Młodzieży” (PNWM). Program Phare CBC jest instrumentem wspierającym wszelkie przedsięwzięcia służące współpracy i przyczyniające się do niwelowania różnic w rozwoju obszarów po obu stronach granicy.

Od strony północnej dolnośląski obszar pogranicza sąsiaduje z Euroregionem „Sprewa - Nysa - Bóbr”, utworzonym w 1993 roku, w skład którego weszło 40 gmin z Polski, 2 gminy i 3 powiaty z Niemiec oraz miasto Cottbus. Dwie gminy lubuskie: Gozdnicza i Łęknica, sąsiadujące z województwem dolnośląskim, należą równocześnie do obu euroregionów.

REGULACJE PRAWNE DOTYCZĄCE EUROREGIONÓW

EUROPEJSKA KONWENCJA RAMOWA o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi z 1985 r., nazwana w skrócie Konwencją Madrycką. Polska przystąpiła do Konwencji 19 stycznia 1993 r. co unormowało kwestię działalności zagranicznej polskich władz regionalnych i lokalnych.

EUROPEJSKA KARTA REGIONÓW GRANICZNYCH I TRANSGRANICZNYCH z 1981 r.

Karta zawiera cele, które powinny przyświecać rozwojowi i współpracy regionów granicznych t. j. przewyciężenie krępujących uregulowań państwowych dotyczących nieprzenikalności granic, umacniania stosunków gospodarczych i społeczno - kulturalnych, ujednolicenia zasad planowania przestrzennego oraz niwelowania gospodarczych i infrastrukturalnych przeszkód i dysproporcji.

EUROPEJSKA KARTA SAMORZADU TERYTORIALNEGO

Karta została podpisana 15 października 1985 r. w Strasburgu przez Komitet Ministrów Rady Europy. Karta jest zbiorem postanowień, a zarazem gwarancji dotyczących statusu i rozwoju lokalnej samorządności. Jest także umową międzynarodową wiążącą państwa, które ją podpisały i ratyfikowały. Polska ustawa o samorządzie terytorialnym jest zgodna z postanowieniami Karty.

EUROPEJSKA KARTA SAMORZĄDU REGIONALNEGO

Została przyjęta w czerwcu 1997 r. Określa ona region jako drogę do realizacji zasad demokracji i decentralizacji władzy. Szczegółowe jej postanowienia wskazują region jako podmiot samorządowy prowadzący własną politykę i współpracę międzynarodową w tym transgraniczną. Szczególnym uprawnieniem regionów byłaby możliwość wprowadzenia własnego ustawodawstwa, którego ramy byłyby określone w ustawach. Karta zawiera gotowy katalog zastrzeżeń, jakie mogą wносить państwa przy jej ratyfikacji. Zastrzeżenia takie wnosi polskie ustawodawstwo określające konkretne uprawnienia i ograniczenia województw w zakresie współpracy zagranicznej (ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa).

ISTNIEJĄCE FORMY WSPÓŁPRACY DOLNOŚLĄSKO - SAKSOŃSKIEJ I DOLNO-SŁĄSKO - CZESKIEJ W OBRĘBIE POGRANICZA

WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE GOSPODARCZYM

Współpracy gospodarczej służą liczne umowy na szczeblu lokalnym lub regionalnym np. pomiędzy miastami i województwami przygranicznymi. W umowach tych przewiduje się współpracę gospodarczą polegającą na: tworzeniu izb przemysłowo - handlowych, pośrednictwie między podmiotami gospodarczymi, współpracy w dziedzinie energetyki, zagospodarowaniu przejść granicznych, rozbudowie i budowie stacji benzynowych, moteli, restauracji. Dobrym przykładem działań w tym kierunku są przygotowania władz miast i powiatów Görlitz i Zittau z Izdami Handlowo - Przemysłowymi w Dreźnie, Jeleniej Górze i Libercu do utworzenia Ośrodka Przedsiębiorczości i Innowacji w ramach programu Business and Innovation Centre Unii Europejskiej. Celem tego ośrodka będzie wspieranie przedsięwzięć innowacyjnych, technologicznych, transfer technologii, badania i rozwój oraz pomoc w rozwoju lokalnych ośrodków technologii przedsiębiorczości.

Na osobne potraktowanie zasługuje Polsko - Niemieckie Towarzystwo Wspierania Gospodarki S.A. (TWG) powołane 1994 roku z inicjatywy Polsko - Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej. Zakres działalności TWG jest bardzo szeroki i obejmuje przede wszystkim: zbieranie i analizę ofert lokalizacyjnych różnych przedsięwzięć kooperacyjnych i inwestycyjnych, a następnie ich obsługę, działalność informacyjno doradczą, szkoleniową w celu zintensyfikowania współpracy gospodarczej.

Wynikiem współpracy jest wzrost liczby prywatnych podmiotów gospodarczych, głównie w zakresie handlu i usług nastawionych na gości zza granicy.

WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Współdziałanie w tym zakresie należy do najbardziej zaawansowanych sektorów. Dotyczy ono przede wszystkim przejść granicznych, układu komunikacyjnego i urządzeń komunalnych. Dla sprawnej współpracy obszarów po obu stronach granicy i łatwych kontaktów obywateli ważna jest zarówno liczba jak i standard przejść granicznych. To właśnie tutaj, na granicy zachodniej, gdzie znajduje się 25% wszystkich przejść granicznych w kraju, ale przypada na nie aż 56% przekroczeń granic Polski w ruchu osobowym, notuje się największe obciążenie. Dużym utrudnieniem jest również brak obwodnic w większości miast nadgranicznych.

Przejścia graniczne przyczyniają się do aktywizacji obszarów szczególnie tam, gdzie ich lokalizacja pokrywa się z siecią osiedleńczą o bogatej strukturze ekonomicznej. Gminy, na terenie których lokalizuje się nowe przejścia graniczne wiążą z tym faktem nadzieję na poprawę własnej kondycji finansowej, jak również uzyskanie przysłowiowego "okna na świat". Niezwykle istotna jest współpraca przy modernizacji i budowie sieci komunikacyjnych, podniesieniu standardu dróg i mostów. Jeśli chodzi o transport w skali lokalnej na uwagę zasługują już podjęte próby uruchomienia jednolitej komunikacji miejskiej w miastach przygranicznych Görlitz/Zgorzelec.

Obok współpracy w zakresie komunikacji bardzo ważną rzeczą są przedsięwzięcia w infrastrukturze komunalnej. Dotyczy to głównie dwóch miast przygranicznych, które kiedyś stanowiły wspólne organizmy miejskie. Istnieje również współpraca w zakresie przesyłu energii elektrycznej i gazu ziemnego.

WSPÓŁPRACA W SFERZE SPOŁECZNEJ

Współpraca ta odbywa się na podstawie umów zawartych pomiędzy miastami i gminami przygranicznymi i obejmuje formy współpracy o bardzo podobnym profilu, polegające na:

- współpracy redakcji gazet przygranicznych, rozgłośni radiowych,
- wymianie publikacji naukowych np. seminarium dziennikarskie "Euroregiony na Wschodzie i Zachodzie" zorganizowane we Frankfurcie nad Odrą z udziałem dziennikarzy z ośmiu krajów obszarów graniczących z Niemcami,
- wydawaniu gazetki informacyjnej o funkcjonowaniu Euroregionu „Nysa”,
- współpracy ośrodków kultury, wymianie zespołów muzycznych, tanecznych, chórów, tworzeniu wspólnych zespołów mieszanych np. Europejskie Centrum Kultury i Nauki we Frankfurcie, Dzień UNESCO we Frankfurcie z udziałem uczestników ze Słubic,
- współpracy pomiędzy szkołami oraz wspólnej nauce języka sąsiadów (np. Centrum Koordynacji Szkół Wyższych Euroregionu „Nysa” w Libercu, Międzynarodowy Instytut Szkół Wyższych w Zittau, możliwość kontynuacji studiów w Jeleniej Górze, Zittau i Libercu czy przede wszystkim istnienie Uniwersytetu Europejskiego "Viadrina" we Frankfurcie, projekty powstania Euroszkół).

WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA

Współpraca ta jest jednym z priorytetów wszystkich transgranicznych porozumień dwustronnych. Strona polska szczególnie akcentuje sprawy środowiska ze względu na zlokalizowane na zachodnich i południowych obszarach przygranicznych zagrożenie ekologiczne. Od 1991 roku istnieje Polsko - Niemiecka Rada Ochrony Środowiska. Bezwzględny priorytetem stała się ekologia w Euroregionie „Nysa” gdzie powstał Komitet Zarządzający Programem "Czarny Trójkąt", trwają rozmowy trójstronne nt. dostaw ciepła z polskiej Elektrowni „Turów” do odbiorców na obszarze Euroregionu, budowy oczyszczalni ścieków, systemu wzajemnego ostrzegania się przed pożarami lasów i zagrożeniami ekologicznymi.

WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA POWIATÓW, MIAST I GMIN

Specyficzne potrzeby regionu wymagają większych organizacyjnie i terytorialnie, dobrze zorganizowanych systemów współpracy w różnych dziedzinach. Wyrazem realizacji tych potrzeb są już podpisane umowy o współpracy, na podstawie których podejmowano szereg konkretnych działań:

- "Porozumienie o powołaniu Polsko - Niemieckiej Rady Bezpieczeństwa Saksońsko - Polskiego Regionu Nysa", podpisane 30 marca 2001 roku. W ten sposób powstała pierwsza tego typu w Polsce międzynarodowa rada, w skład której weszły m. innymi powiaty: zgorzelecki, lubański po stronie polskiej oraz Löbau - Zittau, Görlitz po stronie niemieckiej.
- Głównym celem Polsko Niemieckiej Rady Bezpieczeństwa Regionu Nysa jest koordynowanie współpracy i wymiany informacji między narodowymi i ponadnarodowymi, komunalnymi i innymi gremiami, które zostały stworzone w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego. Poziom bezpieczeństwa ma być podwyższony poprzez współpracę w dziedzinach działania: Policji, Straży Pożarnej, Straży Granicznej, Prokuratury, Urzędu Celnego, Pogotowia Ratunkowego, Wydziału Zarządzania Kryzysowego.

- Umowa o współpracy w ramach „Związku Miast Mały Trójkąt - Bogatynia - Hradec nad Nysą - Zittau” podpisana przez burmistrzów trzech miast pod koniec 2001 roku. Na podstawie tej umowy utworzono siedem Grup Projektowych, odpowiedzialnych za poszczególne dziedziny współpracy:
 - GP I Koncepcje Organizacji Związku Miast
 - GP II Wspólna Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Regionu
 - GP III Integracyjna Praca Szkół
 - GP IV Ponadgraniczny Związek Obszarów Aktywizacji Gospodarczych
 - GP V Kształtowanie Arealu Styku Trzech Granic
 - GP VI Informacja/Prezentacja
 - GP VII Współpraca Kulturalna i Sportowa.
- Proklamacja dotycząca utworzenia „Europa - Miasto” Zgorzelec/Görlitz, podpisana 5 maja 1998 roku. Jej celem jest opracowanie wspólnej koncepcji rozwoju miast z zakresu gospodarki, infrastruktury, sportu i ochrony środowiska. Dla utrzymania ciągłości pracy w poszczególnych dziedzinach utworzono grupy robocze:
 - GR I: jej zadaniem jest rozwój miasta, planowanie miejskie i gospodarka mieszkaniowa,
 - GR II: dziedzinami, w których działa są: gospodarka, marketing, infrastruktura,
 - GR III: ma na celu rozwój kultury i turystyki,
 - GR IV: jej pole działania to: młodzież, oświata, sport,
 - GR V: zajmuje się służbą zdrowia i sprawami socjalnymi.
 Proklamacja jest najwcześniej podpisanym dokumentem z wyżej wymienionych i widoczne są już wymierne jej efekty.
- Miasto i gmina Pieńsk podpisały umowy z gminami niemieckimi: Neisseaue oraz Rothenburg. Na podstawie tych umów odbywa się stała wymiana kulturalna między gminami.

Szczególnego rodzaju współpracy wymagają tereny przygraniczne, na których na skutek nowych podziałów geopolitycznych przerwano związki funkcjonalno - przestrzenne oraz powiązania komunikacyjne i infrastrukturalne, dotyczy to zwłaszcza miast Zgorzelec/Görlitz. Ważnym kierunkiem działań jest przywrócenie spójności terenów po obu stronach granicy i stworzenie warunków dla lepszych kontaktów lokalnym społecznościom.

WNIOSKI

1. Atutem pogranicza są:
 - jego położenie na styku z Unią Europejską, pozwalające na ubieganie się o środki finansowe dla regionów przygranicznych,
 - działania podejmowane w ramach Euroregionu „Nysa”.
2. Dużą szansą na aktywizację pogranicza jest przebieg III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego.

II. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

1. Uwarunkowania środowiska przyrodniczego

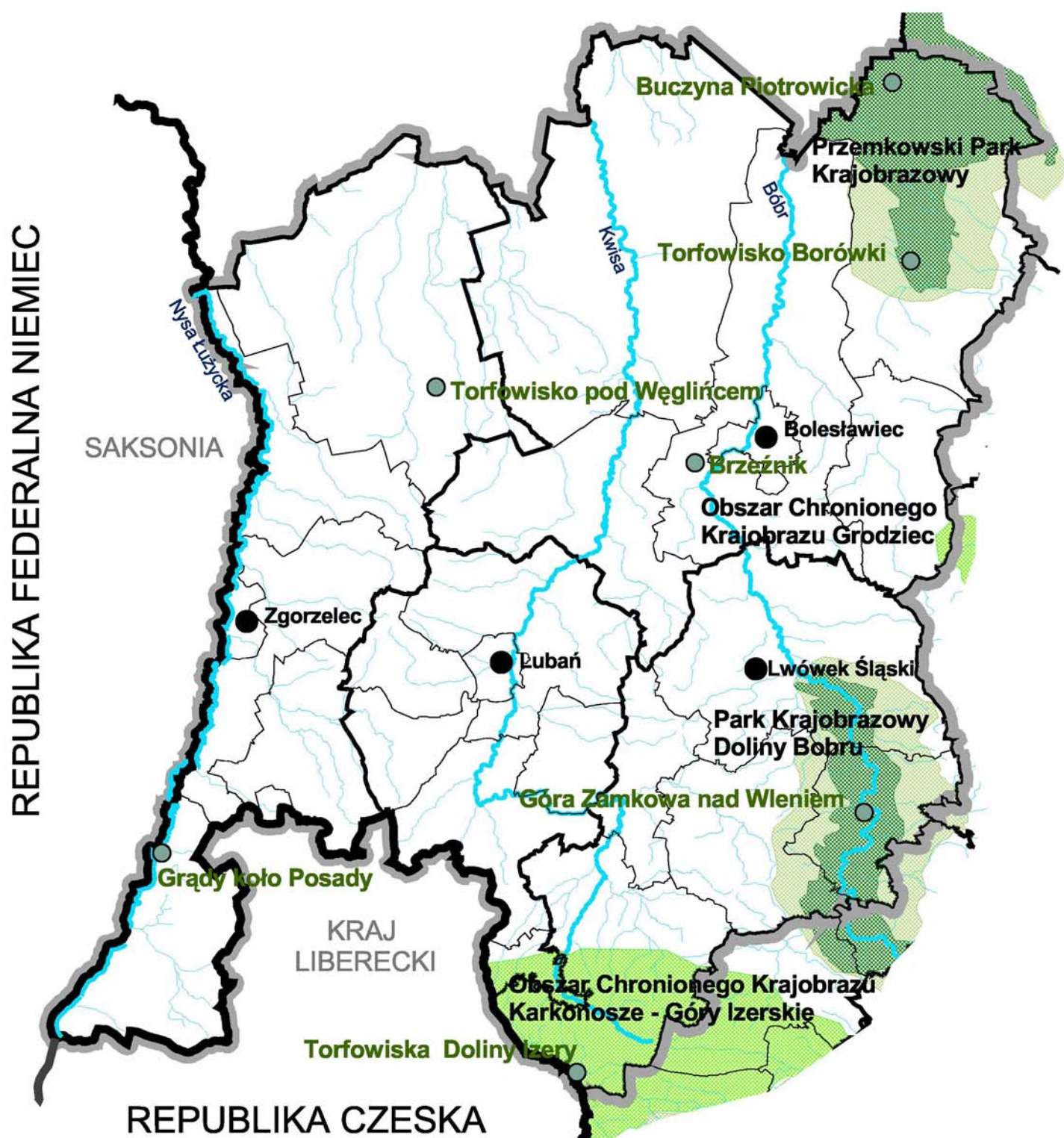
Obszary chronione

Najcenniejsze pod względem przyrodniczym obszary objęte zostały ochroną prawną w postaci parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i rezerwatów przyrody, tworzących, zgodnie z polskim prawodawstwem, ekologiczny system obszarów chronionych:

- rezerwat przyrody Torfowisko pod Węglińcem, o powierzchni 1,35 ha wchodzi w skład lasów Nadleśnictwa Węglińiec; ochronie podlega torfowisko przejściowe z pierwotną roślinnością oraz reliktowym stanowiskiem sosny błotnej,
- rezerwat przyrody Brzeźnik, o powierzchni 3,24 ha, wchodzi w skład lasów nadleśnictwa Bolesławiec; utworzony w celu zachowania stanowiska wrzośca bagiennego charakterystycznego dla Borów Dolnośląskich,
- rezerwat przyrody Góra Zamkowa nad Wleniem, o powierzchni 21 ha, obejmuje wzgórze położone na południowy - zachód od Wlenia, którego szczytową partię zajmują ruiny średniowiecznego zamku; celem ochrony jest zachowanie zespołu grądów z szeregiem cennych gatunków roślin oraz cennych zabytków kultury materialnej,
- rezerwat przyrody Torfowisko Borówki, o powierzchni 37,42 ha, położony w gminie Gromadka; objęty ochroną ze względu na zachowanie rzadkiego torfowiska przejściowego i boru bagiennego z chronionymi gatunkami,
- rezerwat przyrody Torfowiska Doliny Izery, o powierzchni 484,73 ha, położony w gminach Mirsk i Szklarska Poręba; ochroną objęte są kompleksy torfowisk typu wysokiego i przejściowego wraz z całą różnorodnością flory i fauny oraz torfowisko przejściowe porośnięte kosodrzewiną, z reliktowym stanowiskiem brzozy karłowatej,
- rezerwat przyrody „Grądy koło Posady” (gmina Bogatynia),
- rezerwat przyrody „Buczyna Piotrowicka”,
- Park Krajobrazowy Doliny Bobru wraz z otuliną, obejmuje tereny o powierzchni 23 760 ha, położone pomiędzy Jelenią Górą, a Lwówkiem Śląskim, częściowo poza granicą opracowania; walory tego obszaru to: urozmaicony krajobraz Doliny Bobru, zbiornik Pilchowski, ekosystemy leśne, charakteryzujące się występowaniem silnie zróżnicowanych i wzajemnie przenikających się siedlisk leśnych nizinnych, wyżynnych i górskich, z dobrze zachowanymi drzewostanami, często posiadającymi naturalny charakter, znaczne nagromadzenie zabytków kultury materialnej,
- Przemkowski Park Krajobrazowy o powierzchni 22 338 ha, posiada otulinę o powierzchni 15 466 ha; w dużej części położony poza granicą opracowania, obejmuje obszary podmokłe, bagienne, torfowiskowe oraz fragment Borów Dolnośląskich z unikatowymi na skalę europejską wrzosowiskami, licznymi wydymami śródładowymi, a także stanowiskami chronionych gatunków ptaków,
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Karkonosze - Góry Izerskie”, którego zachodnia część obejmująca gminy Leśna, Mirsk, Świeradów Zdrój znalazła się w granicach opracowania; powierzchnia całego parku wynosi 43 450 ha; są to tereny górskie charakteryzuje się znacznym stopniem degradacji środowiska (zniszczone, wskutek zanieczyszczeń powietrza, lasy górskie),
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Grodziec”, którego dominującym elementem jest położone już poza granicami opracowania, ale w centrum obszaru chronionego Wzgórze Grodziec, stanowiące reliktową formę wulkaniczną,

Przyrodnicze obszary chronione nie są ze sobą powiązane w system, brak również takich powiązań z obszarami chronionymi po stronie niemieckiej.

PRZYRODNICZE OBSZARY CHRONIONE

Legenda:

- granica państwa
- - - granica województwa
- granica powiatu
- ... granica gminy
- granica opracowania

- miasta powiatowe
- rezerwaty
- parki krajobrazowe
- obszary chronionego krajobrazu
- otuliny

Lasy

Tereny leśne znajdują się przede wszystkim w części północnej i obejmują fragment Borów Dolnośląskich, największego kompleksu leśnego Polski, zajmującego powierzchnię 150 tysięcy hektarów. Niegdyś były to podmokłe bory mieszane. Działalność człowieka doprowadziła do osuszenia lasów i dominacji siedlisk sosny, zachowały się jedynie fragmenty bagnisk i torfowisk.

Drugi znaczący kompleks leśny znajduje się na południu i obejmuje fragment Gór Izerskich. Długoletnia działalność zakładów przemysłowych na pograniczu polsko - czesko - niemieckim doprowadziła do znacznej degradacji środowiska, czego obrazem jest obumieranie lasów w Górach Izerskich. Zlikwidowanie i modernizacja większości źródeł zanieczyszczeń, nie przyniosła szybkiego efektu ze względu na nagromadzenie zanieczyszczeń w środowisku, ale należy się spodziewać poprawy stanu, w miarę upływu czasu i prowadzenia działań rehabilitacyjnych.

Powietrze

Jakość powietrza kształtowana jest przez różnorodne czynniki: wielkość zanieczyszczeń, rozmieszczenie źródeł zanieczyszczeń, warunki meteorologiczne, położenie geograficzne i ukształtowanie terenu.

W 2000 r. największe ilości zanieczyszczeń pyłowych i gazowych na terenie pogranicza, emitowane były z powiatu zgorzeleckiego, o czym decydowała emisja z Elektrowni „Turów”. Do 2000 roku zakład ten znajdował się na ogłoszonej w 1990 r. przez MOŚZNiL liście osiemdziesięciu najbardziej szkodliwych zakładów w kraju, tzw. „Liście 80”. W efekcie modernizacji zakładu i realizacji inwestycji na rzecz ochrony środowiska, w tym budowy urządzeń do redukcji emisji zanieczyszczeń, w dniu 16 listopada 2000 r. Elektrownia została skreślona z tej listy. Całkowita modernizacja elektrowni zostanie zakończona 31 maja 2005 r.

Głównym emitorem zanieczyszczeń, obok zakładów przemysłowych, są również przedsiębiorstwa energetyki cieplnej, transport i paleniska domowe. Zgodnie z raportem Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, w roku 2001 zanotowano następujące przekroczenia normowych wartości zanieczyszczeń:

- przekroczenie normy średniorocznego stężenia dwutlenku azotu w jednym punkcie pomiarowym, w centrum Lubania,
- przekroczenia dopuszczalnego stężenia 8 - godzinnego dla ozonu we wszystkich punktach pomiarowych,
- przekroczenia stężenia benzo - a - pirenu (substancja specyficzna) we wszystkich 3 punktach pomiarowych: w Działoszynie (186% dopuszczalnego stężenia średniorocznego, 101% dopuszczalnego stężenia średniodobowego), w Jeleniowie (125% dopuszczalnego stężenia średniorocznego i 126% dopuszczalnego stężenia średniodobowego), w Czerniawie (112% normy stężeń średniodobowych dla obszarów ochrony uzdrowiskowej).

Niemal cały teren pogranicza (poza gminą Gromadka i Warta Bolestawiecka) położony jest w rejonie, na którym uruchomiony został Wspólny System Monitoringu Powietrza, prowadzony na mocy trójstronnego porozumienia między Niemcami, Czechami i Polską. Wyniki monitoringu wykazują poprawę jakości powietrza, co świadczy o skuteczności przyjętej w tych państwach strategii redukcji poziomów zanieczyszczeń. Obecnie coraz większym problemem stają się jednak zanieczyszczenia pochodzące z ruchu samochodowego i mniejszych źródeł lokalnych.

Wody powierzchniowe

Obszar opracowania leży w obrębie dwóch dorzeczy, w zasięgu czterech zlewni. Są to: w dorzeczu Odry:

- zlewnia Nysy Łużyckiej z rzeką Nysą Łużycką, w zasięgu której znalazł się zachodni, przygraniczny pas terenu,

- zlewnia Bobru z rzeką Bóbr, rozciągająca się od Wlenia na południu po granicę z województwem lubuskim na północy,
- zlewnia Kaczawy z rzeką Czarną Wodą, obejmująca północno - wschodni fragment pogranicza w gminie Gromadka,

w dorzeczu Łaby:

- zlewnia Izery, w obrębie której znalazł się niewielki fragment na południe od Świeradowa Zdroju.

Wody największych rzek: Nysy Łużyckiej, Kwisy i Bobru wykorzystywane są w elektrowniach wodnych. Na terenie pogranicza obecnie funkcjonuje jedna elektrownia na Nysie, pięć na Kwisie i osiem na Bobrze.

Bogate zasoby wód powierzchniowych nie idą w parze z ich jakością. Pomimo poprawy stanu czystości wód, odnotowywanej przez Państwowy Inspektorat Ochrony Środowiska, nie jest on zadowalający. Jedynie Kwisa na odcinku poniżej Leśnej prowadzi wody III klasy czystości w ocenie ogólnej. Nysa Łużycka i Bóbr na całej długości, a Kwisa na odcinku powyżej Leśnej, wykazują wody nie odpowiadające normom (non) w ocenie ogólnej, na którą składają się: wskaźniki fizyko - chemiczne, hydrobiologiczne i stan sanitarny. Przekroczenie normowych zawartości któregośkolwiek z nich decyduje o zaliczeniu wód do pozaklasowych (non). W przypadku rzek pogranicza, to zły stan sanitarny decydował o zaliczeniu ich do wód pozaklasowych (duża zawartość bakterii coli typu fekalnego), co wskazuje na zanieczyszczenie ściekami komunalnymi. W przypadku Nysy Łużyckiej przekroczone zostały normy również w zakresie wskaźników fizyko - chemicznych, co z kolei wskazuje na nadmierne zanieczyszczenie ściekami przemysłowymi.

Główne źródła zanieczyszczeń wód powierzchniowych, zlokalizowane na terenie pogranicza, to:

- dla wód Nysy Łużyckiej: ścieki bytowo - gospodarcze i przemysłowe pochodzące z ośrodków miejskich: Zgorzelca i Zawidowa; z terenu gmin miejsko - wiejskich: Bogatyni, Pieńska i częściowo Węglińca; z gmin wiejskich: Zgorzelca, Platerówki, Sulikowa i częściowo Siekierczyna,
- dla wód Kwisy: ścieki bytowo - gospodarcze i przemysłowe pochodzące z ośrodków miejskich: Lubania i Świeradowa Zdroju, z terenu gmin miejsko - wiejskich: Gryfowa Śląskiego i Leśnej oraz częściowo Mirska, Lubomierza i Nowogrodźca; z gmin wiejskich: Lubania, Olszyny oraz częściowo Osiecznicy i Siekierczyna,
- dla wód Bobru: ścieki bytowo gospodarcze i przemysłowe pochodzące z ośrodka miejskiego Bolesławca; z terenu gmin miejsko - wiejskich: Wlenia, Lwówka Śląskiego oraz częściowo Mirska, Lubomierza, Nowogrodźca i Węglińca; z gmin wiejskich: Bolesławca i Warty Bolesławieckiej,
- dla wód Kaczawy: ścieki bytowo - gospodarcze i przemysłowe pochodzące z gminy wiejskiej Gromadka.

Poprawa jakości wód możliwa będzie do osiągnięcia pod warunkiem eliminacji źródeł zanieczyszczeń w całej zlewni rzek, a nie tylko na terenie opracowania. W przypadku zlewni Nysy Łużyckiej, obejmującej teren Polski, Czech i Niemiec, oznacza to działania na poziomie międzynarodowym. Wody Nysy Łużyckiej wykazują ponadnormatywne zanieczyszczenia już w punkcie przekraczania granicy polsko - czeskiej. Te zagadnienia są przedmiotem prac Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem oraz Międzynarodowej Komisji Ochrony Łaby. W zakresie działania Komisji znajdują się zagadnienia związane z wodami powierzchniowymi, wodami podziemnymi, zanieczyszczeniami awaryjnymi, jakością wód oraz powodzią.

Szczególnym zagrożeniem dla terenów pogranicza są powodzie. Wezbrania wód w rzekach Bóbr i Kwis, które mają charakter rzek górskich, są gwałtowne i często katastrofalne w skutkach.

Powódź z lipca 1997 roku, dotknęła dwanaście gmin leżących w Dolinie Bobru i Kwisy: Bolesławiec miasto i gminę, Lubań miasto, Świeradów Zdrój, Gryfów Śląski, Leśną, Lubomierz, Lwówek Śląski, Mirsk, Nowogrodziec, Olszynę oraz szczególnie dotkliwie gminę Wleń.

Dla ochrony przed powodziami dotychczas wybudowano:

- na rzece Bóbr i jej dopływach trzy zbiorniki retencyjne: Bukówka¹, Pilchowice i Sosnówka¹ oraz zbiorniki suche: Sobieszów¹, Cieplice Zdrój¹, Krzeszów¹, Mysłakowice¹,
- na rzece Kwis i jej dopływach dwa zbiorniki: Leśna i Złotniki oraz suchy zbiornik: Mirsk,

Na rzece Witka, dopływie Nysy Łużyckiej wybudowany został dla potrzeb przemysłowych Kopalni Węgla Brunatnego „Turów” - zbiornik Niedów, który spełnia również funkcję retencyjną.

Wody podziemne

Podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę mieszkańców są Główne Zbiorniki Wód Podziemnych. Na terenie pogranicza zlokalizowane są dwa: zbiornik czwartorzędowy nr 315 Chocianów - Gozdnicza i zbiornik kredowy nr 317 Niecka Zewnętrzna - Bolesławiec, oba przewidziane do objęcia wysoką ochroną (OWO). Zasoby zbiorników zalegają w północnej części pogranicza, powyżej linii Lwówek Śląski - Nowogrodziec - Pieńsk. W części południowej, najbardziej rozwiniętej gospodarczo, ujęcia wód, ze względu na brak głównych zbiorników wód podziemnych, bazują na uboższych w wodę użytkowych poziomach wodonośnych, związanych głównie z dolinami rzecznyymi. Przeprowadzone przez PIOŚ w 2000 roku, badania monitoringowe, wykazały III klasę, oznaczającą niską jakość wód podziemnych w obrębie głównych zbiorników nr 315 i 317 oraz klasę I b i klasę II, oznaczające wody wysokiej i średniej jakości, w punktach badania zlokalizowanych poza GZWP.

W okolicach Świeradowa Zdroju występują wody mineralne - szczawy, wodorowęglanowo - magnezowo - wapniowe, żelaziste, radocenne i borowiny, na bazie, których rozwinęło się leczenie uzdrowiskowe.

¹ Zbiornik retencyjny położony poza granicami opracowania.

WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica powiatu
- granica gminy
- granica opracowania

WODY POWIERZCHNIOWE

- główne rzeki obszaru
- dopływy
- zbiorniki wodne

WODY PODZIEMNE

- obszar GZWP wymagający najwyższej ochrony (ONO)
- obszar GZWP wymagający wysokiej ochrony (OWO)

MIEJSCA ZRZUTU ŚCIEKÓW

- oczyszczalnie ścieków
- zakłady przemysłowe
- kopalnia Turów
- inne źródła

KLASY CZYSTOŚCI

- III klasa czystości rzek
- NON

Według danych zawartych w "Ocenie stanu czystości wód powierzchniowych płynących na terenie województwa dolnośląskiego w 2001 roku" (wyd. WIOŚ we Wrocławiu)

Złoża kopalin

Obszar pogranicza charakteryzuje się dużym bogactwem złóż kopalin, zarówno pod względem ilości złóż jak i ich różnorodności. Występują tutaj następujące złoża kopalin podstawowych:

- węgiel brunatny: w rejonie Bogatyni i Zebrzydowej - eksploatowane złoża i w okolicach Zgorzelca, Pieńska nie eksploatowane,
- rudy miedzi: nie eksploatowane złoża w rejonie Bolesławca i Lwówka Śląskiego,
- piaski szklarskie: eksploatowane złoża w rejonie Osiecznicy należy do największych i najbardziej wartościowych w Polsce, część złoża nie jest eksploatowana,
- surowce kaolinowe: występują w gminie Nowogrodzic; jest to jedyne w Polsce eksploatowane złoża,
- kwarc żyłowy: złoża o zaniechanej eksploatacji zlokalizowane jest na terenie gminy Zgorzelec,
- gipsy i anhydryty: eksploatowane złoża „Nowy Łąd” na terenie gminy Lwówek Śląski oraz w gminie Warta Bolesławiecka, surowce wykorzystywane głównie w budownictwie,
- surowce skalne okruchowe: w środkowej części pogranicza występują złoża kwarcytu ogniotrwałego oraz złoża piasku formierskiego, w okolicach Świeradowa Zdroju znajduje się złoża łupków łuszczkowych, w okolicach Węglińca eksploatowane jest złoża piasku formierskiego „Czerwona Woda”, o niewielkim znaczeniu przemysłowym,
- surowce skalne ilaste: w środkowej części pogranicza występują złoża glin ogniotrwałych, glin ceramicznych i surowców kaolinowych, w rejonie Turoszowa występują gliny ogniotrwałe i ceramiczne, w rejonie Nowogrodzka i Bolesławca występują gliny ceramiczne białowypalające się (do wyrobu fajansu i porcelitu) oraz gliny ceramiczne kamionkowe (do produkcji kamionkowych wyrobów sanitarnych i ceramiki stołowej), należące do surowców ceramiki szlachetnej,

oraz złoża kopalin pospolitych:

- surowce ilaste ceramiki budowlanej: są to niewielkie złoża eksploatowane w rejonie Lubania, wykorzystywane do produkcji ceramicznych materiałów budowlanych,
- wapień i margle: obecnie nie eksploatowane złoża Podgrodzie w gminie Warta Bolesławiecka, z którego surowiec wykorzystywany był w przemyśle cementowym,
- kamienie drogowe i budowlane: występują głównie jako złoża bazaltu (35% wydobycia na Dolnym Śląsku) usytuowane w środkowej i południowej części pogranicza; zaliczane są do nich również złoża piaskowca w gminach Warta Bolesławiecka i Lwówek Śląski; występują również w gminach: Mirsk, Leśna, Lwówek Śląski, Lubań, Sulików,
- kruszywo naturalne (żwir, piasek, pospółka): duża ilość złóż zalega przede wszystkim w dolinach rzecznych Bobru i Nysy Łużyckiej, najlepsze jakościowo i największe złoża eksploatowane są w gminie Bolesławiec i Lubań,

Eksploatacja kopalin jest czynnikiem stymulującym rozwój gospodarczy, ale jednocześnie wpływającym na degradację powierzchni ziemi. Szczególnym zagrożeniem jest eksploatacja powierzchniowa w dolinach rzecznych oraz opóźnienia w rekultywacji i nieodpowiedni sposób zagospodarowania terenów pogórnich.

Gleby

Ze względu na rodzaj, jakość i wartość użytkową gleb teren pogranicza można podzielić na trzy pasma:

- pasmo północne, obejmujące tereny powyżej linii drogi krajowej nr 4, to obszar słabych gleb bielcowych, wytworzonych z piasków, z których większość użytkowana jest jako lasy,
- pasmo środkowe, obejmujące obszar ograniczony od północy drogą krajową nr 4, od południa linią łączącą miejscowości Leśna - Olszyna - Lwówek Śląski; teren o najlepszych glebach, dużej wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (wg skali Instytutu Upraw i Nawożenia Gleb Puławy); znajdują się tutaj kompleksy gleb chronionych (I - III klasy bonitacyjnej), ale są to w większości użytki zielone związane z występującymi w dolinach rzecznych madami; duży procent gleb wykazuje odczyn bardzo kwaśny (ponad 30% gleb w gminach: Zgorzelec, Bogatynia, Olszyna, Lwówek Śląski, ponad 40% w gminach Nowogrodziec, Sulików, Siekierczyn, Leśna, ponad 50% w gminie Lubań, Platerówka i Gryfów Śląski); w gminie Bogatynia nastąpiła degradacja gleb ze względu na eksploatację powierzchniową węgla brunatnego,
- pasmo południowe, obejmujące teren na południe od linii łączącej miejscowości Leśna - Olszyna - Lwówek Śląski, to słabe gleby górskie, zagrożone erozją; w gminie Mirsk i Lubomierz ponad 60% gleb wykazuje odczyn bardzo kwaśny.

WNIOSKI

Bogactwo zasobów naturalnych (w tym zwłaszcza: wód mineralnych, rzadkich kopalin oraz wód podziemnych), może stanowić jeden z czynników stymulujących rozwój gospodarczy, przy uwzględnieniu poprawy jakości środowiska, ochrony prawnej najcenniejszych jego walorów i racjonalnym wykorzystaniu zasobów.

ZAKWASZENIE GLEB

REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC

SAKSONIA

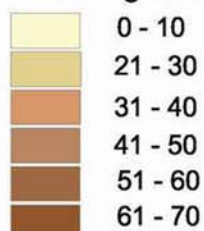
KRAJ
LIBERECKI

REPUBLIKA CZESKA

Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica gminy
- granica opracowania

Procent gleb bardzo kwaśnych

2. Uwarunkowania dziedzictwa kulturowego

Dolny Śląsk jest regionem o najbogatszych zasobach zabytkowych w kraju. Na obszarze czterech powiatów pogranicza dolnośląsko - saksońskiego zachowały się m.in. cenne, historyczne zespoły urbanistyczne, liczne przykłady założeń rezydencjonalnych (zamki obronne, okazałe pałace, skromniejsze w formie dwory), obiekty architektury sakralnej, zabudowa miejska, regionalne budownictwo drewniane oraz architektura przemysłowa. Przestrzenne zespoły urbanistyczne, w większości zachowały tradycyjny układ, z centralnie rozmieszczonym rynkiem, ratuszem, blokiem śródrzyńkowym oraz fragmentami murów obronnych. Spośród licznej grupy tego typu założeń warto wymienić m.in.:

- zespoły o znaczeniu ponadlokalnym - Gryfów Śląski, Lubomierz, Lwówek Śląski;
- zespoły o znaczeniu lokalnym - Bogatynia, Bolesławiec, Leśna, Lubań, Nowogrodziec, Olszyna, Pieńsk, Sulików, Świeradów Zdrój, Wleń, Zawidów, Zgorzelec, Złotniki Lubańskie.

Ze względu na wysokie walory historyczne, artystyczne i architektoniczne na szczególną uwagę zasługują m.in.:

- zespoły pałacowo - parkowe w Kliczkowie, Płakowicach i Radomierzycach,
- zamki Czocho, Gryf, Wleń;
- zespół klasztorny w Lubomierzu,
- ratusz i mury obronne w Lwówku Śląskim.

Powiaty pogranicza położone są na styku dwóch tradycji - sudeckiej i łużyckiej - budownictwa drewnianego, charakterystycznego dla Dolnego Śląska, Łużyc i Czech. Historyczną granicę tych kultur wyznacza rzeka Kwis. Przenikanie stref wpływów artystycznych, jakim poddany był ten region, z odmiennymi uwarunkowaniami naturalnymi doprowadziło do wykształcenia się zróżnicowanych rozwiązań konstrukcyjnych tego budownictwa. W obszarze opracowania występuje przeważnie zabudowa konstrukcji przysłupowej oraz ryglowej. Zachowało się wiele cennych przykładów tego budownictwa, które obecnie występują jednostkowo bądź w niewielkich enklawach, np.: Bogatynia, Markocice, Osiecznica, Pławna, Sulików, Wigancice Żytawskie.

Zagrożenie dla architektury regionalnej stanowi z jednej strony rozwój przemysłu związany z eksploatacją górnictwem w obrębie Worka Turosszowskiego, z drugiej zaś niekontrolowane przebudowy i remonty budynków, co spowodowane jest brakiem świadomości inwestorów oraz słabością nadzoru konserwatorskiego.

Z analizy danych opublikowanych w „Raporcie o Stanie Zabytków w Województwie Jeleniogórskim” (PSOZ w Jeleniej Górze 1995r.) wynika, że przeważającą liczbę obiektów zabytkowych stanowi zabudowa mieszkaniowa, której stan techniczny można określić jako niezadowolający. Spowodowane jest to m.in. niewłaściwym użytkowaniem oraz brakiem okresowych remontów i konserwacji. Spośród pozostałych obiektów i zespołów zabytkowych zły stan zachowania prezentują zespoły pałacowo - parkowe, dawniej zarządzane przez PGR-y, a obecnie pozostające w gestii AWRSP. W wielu z nich doprowadzono do daleko idącej degradacji, co sprawiło, że obecnie obiekty te znajdują się w stanie ruiny.

Rejon pogranicza jest obszarem o stosunkowo wczesnym osadnictwie, przypadającym na XIII i XIV w. Pomimo ograniczonej dostępności terenu do badań archeologicznych (duże zwarte kompleksy leśne, obszar górski) rozpoznano liczną grupę zespołów zabytków archeologicznych, które występują w następujących gminach:

- gm. Bogatynia - grodziska,
- gm. Bolesławiec - pozostałości grodzisk oraz rejony wydobywania kruszcu,
- gm. Gryfów Śląski - grodziska, ruiny zamku i warowni,
- gm. Leśna - grodziska, ruiny zamku,
- gm. Lubomierz - rejony wydobywania kruszcu, zespoły płuczkarskie,

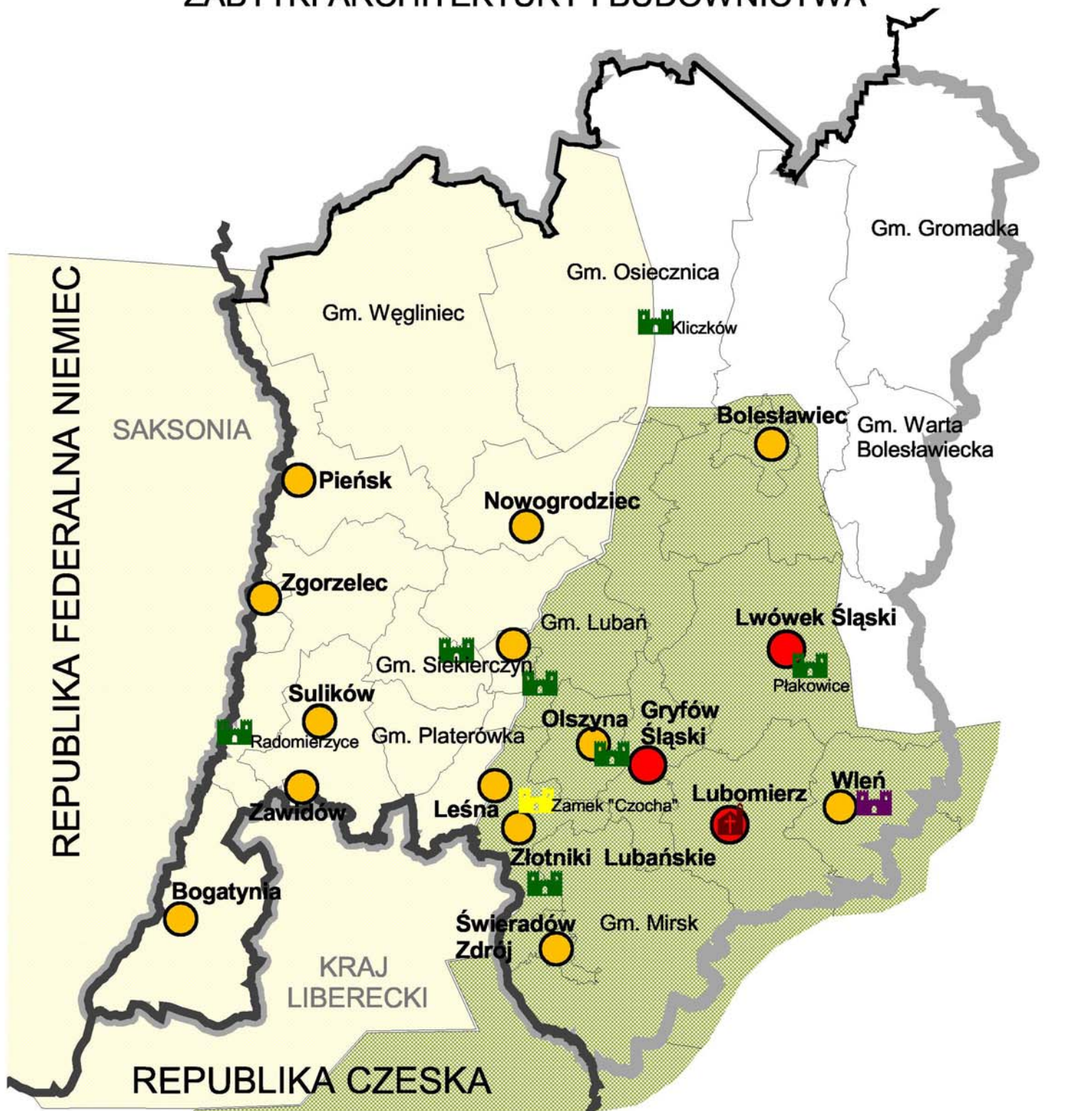
- gm. Lwówek Śląski - grodziska, rejon w wydobywania kruszcu, zespoły płuczkarskie,
- gm. Zgorzelec - grodziska, kurhany.

WNIOSKI

Południowa część pogranicza wyróżnia się bogactwem zasobów dziedzictwa kulturowego, wśród których występują domy o konstrukcji przysłupowej, charakterystycznej dla rejonu Łużyc. Ochrona, rewaloryzacja i wykorzystanie tych cennych zasobów może być szansą na aktywizację turystyczną pogranicza.

ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

ZABYTKI ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

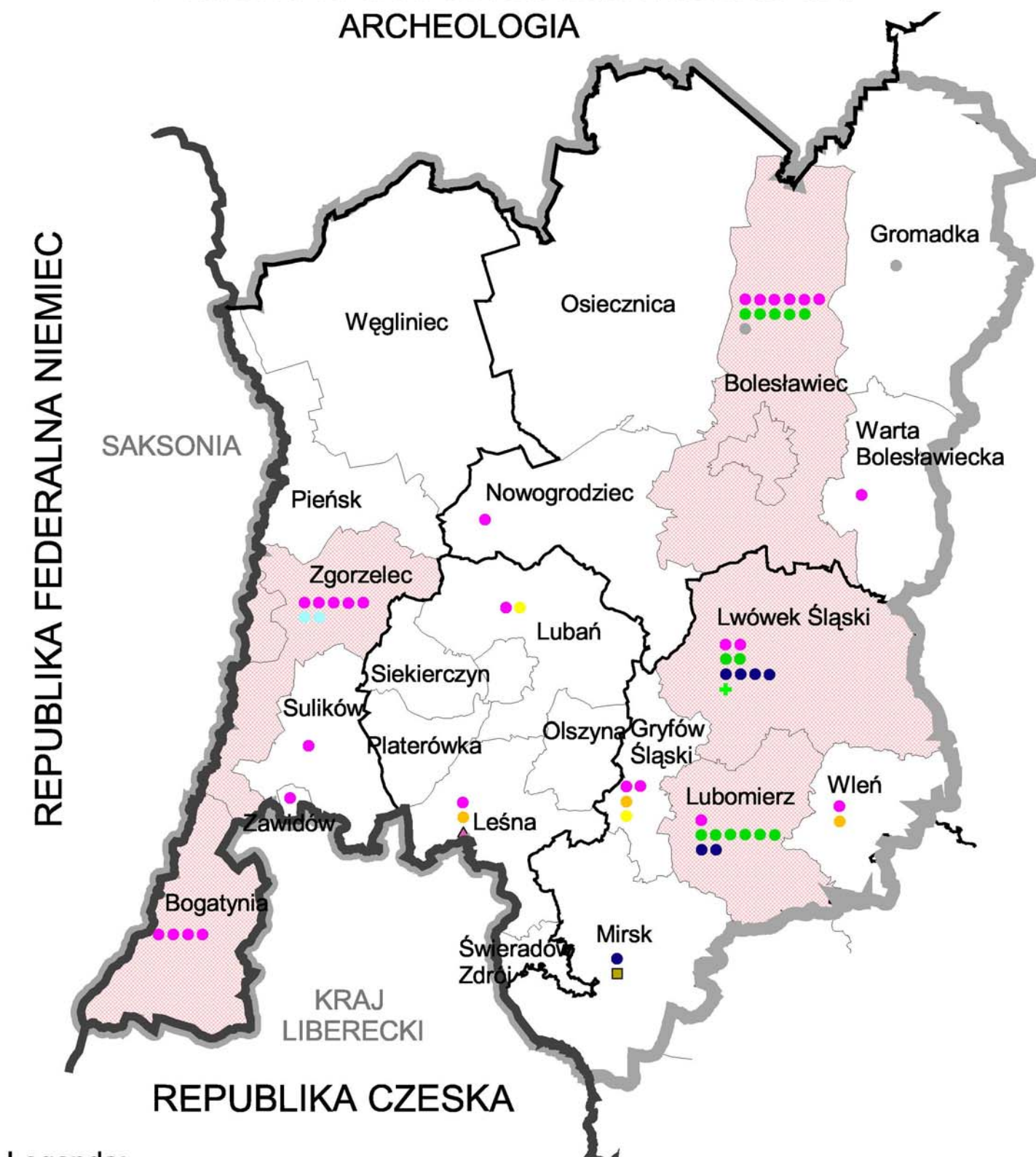

Legenda:

	granica państwa		zamek
	granica województwa		zespół klasztorny
	granica gminy		zespół pałacowy
	granica opracowania		zespół zamkowo-pałacowo-parkowy
	historyczne układy przestrzenne miast - o znaczeniu ponadlokalnym		strefa występowania zabudowy łużyckiej
	historyczne układy przestrzenne miast - o znaczeniu lokalnym		strefa występowania zabudowy sudeckiej

ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

ARCHEOLOGIA

Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica powiatu
- granica gminy
- granica opracowania
- gminy najbogatsze w stanowiska archeologiczne

- grodziska
- wydobywanie kruszcu
- zespół płuczkarski
- ruiny zamku
- cmentarzysko kulturowe
- wały śląskie
- ruiny warowni
- grobla
- ruiny szubienicy
- wał kamienny

3. Uwarunkowania demograficzno - społeczne

Osadnictwo

Sieć osadnicza pogranicza jest bardzo zróżnicowana. Dwie linie wyznaczają zdecydowany podział pogranicza na części: granica państwowa na Nysie Łużyckiej dzieli pogranicze na część polską i niemiecką, granica między Niziną Śląsko - Łużycką a Pogórzem Zachodniosudeckim, przebiegająca niemal dokładnie po trasie drogi krajowej nr 4, dzieli je na część północną i południową. Zarówno położenie w obrębie różnych państw jak i różnych krain geograficznych, jest czynnikiem w znaczący sposób wpływającym na rozwój osadnictwa. Pierwszy podział - państwowy, sprawia, że tereny pozostają w zasięgu działania odmiennej polityki rządowej i samorządowej, która kształtuje gospodarkę przestrzenną. Podział na krainy geograficzne wyznacza tereny odmienne pod względem uwarunkowań środowiska przyrodniczego, wpływających na charakter osadnictwa.

Wśród uwarunkowań posiadających decydujący wpływ na osadnictwo w polskiej części pogranicza, można wymienić:

- występowanie w północnej, nizinnej części, Borów Dolnośląskich - jest to część pogranicza proponowana do ochrony w formie obszaru chronionego krajobrazu, obejmująca tereny o dużej lesistości (w gminie Osiecznica i Gromadka sięgającej powyżej 60%, a w gminie Węgliniec osiągające ponad 80%), o małej gęstości zaludnienia i małej gęstości sieci drogowej,
- eksploatacja odkrywkowa złóż węgla brunatnego i lokalizacja Elektrowni „Turów” w Kotlinie Turoszowskiej - to działania, które zdecydowanie zmieniły charakter tej części pogranicza, gdzie głównym zajęciem mieszkańców było rolnictwo i rzemiosło tkackie, a także działalność uzdrowiskowa (Opolno Zdrój); eksploatacja odkrywkowa przyczyniła się do całkowitej likwidacji kilku wsi, zaniechania rolnictwa oraz do zmiany charakteru miejscowości, które stały się w większości zapleczem mieszkaniowym dla pracowników kopalni i elektrowni,
- ustanowienie granicy państwowej na Nysie Łużyckiej - ta decyzja spowodowała całkowite wysiedlenie mieszkającej tu ludności, co przerwało ciągłość rozwoju tych terenów, a także spowodowało podział miast: Görlitz i Zittau na część prawobrzeżną przyznaną Polsce i lewobrzeżną przyznaną Niemcom oraz powstanie nowych miejscowości: Zgorzelec i Sieniawka; wobec takiego przebiegu granicy i istniejących w Europie układów politycznych, obie części tych miast musiały się rozwijać jako niezależne, odrębne jednostki osadnicze,
- wyżynny charakter południowej części pogranicza, o dogodnych warunkach naturalnych dla rozwoju osadnictwa oraz charakteryzującej się bogactwem złóż surowców naturalnych - to czynnik, który wpłynął na powstanie gęstej sieci osadniczej i komunikacyjnej, o równomiernym rozkładzie przestrzennym,
- występowanie wód mineralnych w południowo - wschodniej części pogranicza - wpłynęło na rozwój ośrodka lecznictwa uzdrowiskowego - Świeradowa Zdroju, który ze względu na położenie na terenie pasma Gór Izerskich, stał się również miejscem lokalizacji bazy turystycznej,
- przebieg głównego, historycznego szlaku handlowego Wschód - Zachód stymulował powstanie dwóch głównych ośrodków miejskich: Görlitz (Zgorzelec) i Bolesławca w miejscu przepraw przez rzekę Nysę Łużycką i Bóbr.

Na terenie pogranicza istnieje ukształtowana historycznie, gęsta sieć miast, stanowiących ośrodki usługowe dla otaczających je terenów wiejskich. Cztery miasta stanowią siedziby powiatów i miejsca lokalizacji ponadlokalnych usług:

Bolesławiec - miasto liczące 43,5 tys. mieszkańców (2001r.), położone nad rzeką Bóbr, w odległości ok. 40 km od granicy państwa, na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych, prowadzących ze Zgorzelca do Wrocławia oraz z Jakuszyca do Zielonej Góry. Miasto jest ważnym ośrodkiem o funkcjach ponadlokalnych, a jego znaczenie wzrosło

po reformie administracyjnej, kiedy to awansowało do roli siedziby powiatu. Wiodącymi funkcjami w mieście są: przemysł, usługi i mieszkalnictwo.

Zgorzelec - miasto liczące 35,5 tys. mieszkańców (2001r.), położone na granicy polsko - niemieckiej, nad rzeką Nysą Łużycką, posiada charakter wielofunkcyjnego ośrodka; powstało w wyniku ustanowienia granicy na Nysie Łużyckiej na bazie prawobrzeżnych przedmieść miasta Görlitz, tworzące z nim ośrodek gospodarczy i społeczny o dużym znaczeniu dla Dolnego Śląska i Saksonii oraz współpracy Polski i Niemiec; aktualnie jest założycielem wraz z Görlitz, związku „Europa Miasto”; jest bazą mieszkaniową i usługową Turoszowskiego Zagłębia Węgla Brunatnego; charakteryzuje się dużym ruchem przygranicznym tranzytowym związanym z kolejną i drogowym przejściem granicznym; wiodącą funkcją w mieście jest przemysł maszynowy (fabryka maszyn dla górnictwa odkrywkowego), papierniczy, spożywczy, skórzaný, elektrotechniczny oraz dziewiarski.

Lubań - miasto liczące 23,9 tys. mieszkańców (2001r.), położone nad rzeką Kwisą, w odległości 25 km od granicy polsko - niemieckiej i przejścia granicznego w Zgorzelcu; leży na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych, prowadzących ze Zgorzelca do Jeleniej Góry oraz z polsko - czeskiego przejścia granicznego Miłoszów/Srbska do Bolesławca; siedziba powiatu, wiodącymi funkcjami w mieście są: mieszkalnictwo, administracja, usługi, handel i przemysł.

Lwówek Śląski - miasto liczące 10,1 tys. mieszkańców (2001r.), jedno z najstarszych miast polskich lokowanych na prawie niemieckim, położone nad Bobrem, niegdyś silny ośrodek handlowy i rzemieślniczy (płócienniczy i tkacki) położony na skrzyżowaniu szlaków handlowych, dzisiaj stanowiących połączenia komunikacyjne rangi wojewódzkiej; swoje powstanie zawdzięcza eksploatacji złóż srebra i złota, obecnie znaczący wpływ ma prowadzona w jego pobliżu eksploatacja anhydrytu i kamieni budowlanych; Lwówek Śląski jest siedzibą powiatu wyróżniającą się na tle innych tym, że wszystkie gminy wchodzące w jego skład mają swoje siedziby w miastach: Gryfów Śląski, Lubomierz, Mirsk, Wleń i Lwówek Śląski.

Pozostałe jedenaście miast, to ośrodki gminne, spośród których aż osiem stanowią małe miasteczka o liczbie mieszkańców nie przekraczającej 5 tysięcy. Pod względem liczby mieszkańców, wyróżniają się wśród nich:

Bogatynia - miasto liczące 20,4 tys. mieszkańców (2001r.), położone w Kotlinie Turoszowskiej na styku trzech granic państwowych: polskiej, czeskiej i niemieckiej, które otaczają miasto z trzech stron, tworząc charakterystyczny kształt nazywany potocznie Workiem Turoszowskim; zgrupowane tutaj przejścia graniczne Sieniawka/Zittau, Bogatynia/Kunratice, Porajów/Hradek i Porajów/Zittau umożliwiają tranzytowy ruch komunikacyjny; miasto stanowi ośrodek przemysłowy zdominowany przez Kopalnię Węgla Brunatnego „Turów” i Elektrownię „Turów”, należy do „Związku Miast Mały Trójkąt Zittau - Bogatynia - Hradek nad Nysą”.

Gryfów Śląski - miasto liczące 7,7 tys. mieszkańców (2001r.), położone na Pogórzu Izerskim, nad rzeką Kwisą; wiodącą funkcją w mieście jest przemysł, w tym produkcja: odzieży, wyrobów azbestowych, nawozów fosforowych, mebli giętych i cegieł; Gryfów Śląski jest węzłem kolejowym, a w pobliżu miasta znajdują się kamieniołomy bazaltu.

Pieńsk - miasto liczące 6,2 tys. mieszkańców (2001r.), położone na skraju Borów Dolnośląskich, nad Nysą Łużycką; rozwój miasta związany był z uruchomieniem w 1847 linii kolejowej; w drugiej połowie XIX w. jeden z największych ośrodków produkcji szkła (9 hut) na Śląsku; obecnie duży ośrodek przemysłu szklarskiego (huty szkła gosp., techn., zakład doświadczalno - produkcyjny kloszy szklanych); fabryki form szklarskich, opakowań i tektury.

Warto ponadto wyróżnić, ze względu na unikalną funkcję uzdrowiskową, Świeradów Zdrój. Jest to miasto liczące 4,9 tys. mieszk. (2001r.), położone w Górach Izerskich, nad rzeką Kwisą, uzdrowisko rozwinięte na bazie występujących tu wód mineralnych i ośrodek turystyczno - wypoczynkowy. Wiodącymi funkcjami, oprócz uzdrowiskowej, jest przemysł

drzewny (tartaki) oraz spożywczy, miasto znane jest również z licznych imprez muzycznych, m.in. Międzynarodowego Festiwalu Orkiestr Młodzieżowych „Eurochestries”.

Pod względem sieci osadniczej widoczna jest zdecydowana przewaga części południowej pogranicza, w której zlokalizowane są główne, pod względem liczby ludności oraz oferowanych usług, ośrodki: Bolesławiec, Zgorzelec, Lubań, Bogatynia, Lwówek Śląski, Gryfów Śląski. Cechą charakterystyczną jest również występowanie na tym terenie dużej ilości małych miast liczących nie więcej niż 5 tysięcy mieszkańców: Leśna, Świeradów Zdrój, Zawidów, Mirsk, Nowogrodziec, Wleń, Lubomierz.

Demografia

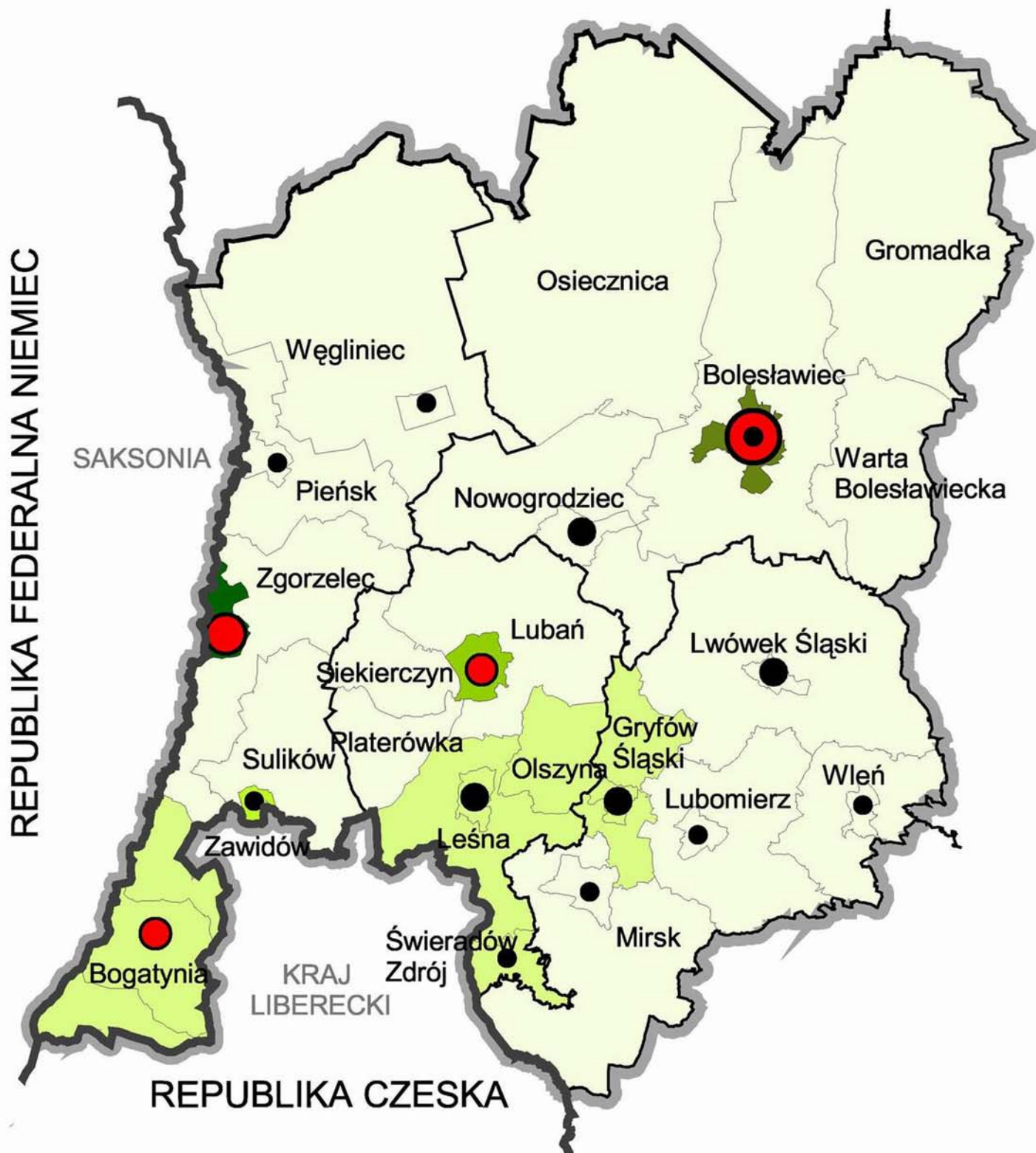
Obszar dolnośląskiej części pogranicza polsko - niemieckiego obejmujący cztery powiaty: bolesławiecki, lubański, lwówecki i zgorzelecki (łącznie 25 gmin), w końcu 2001 roku był zamieszkały przez blisko 301 tysięcy ludności. Najbardziej zaludnionym powiatem jest zgorzelecki (100,1 tys. mieszkańców), najmniej lwówecki (51,2 tys. mieszkańców).

Gęstość zaludnienia jest zróżnicowana. Powiat zgorzelecki i lubański charakteryzują się dużo większą gęstością zaludnienia niż bolesławiecki i lwówecki. Wśród gmin miejskich najwyższą gęstość występuje w Zgorzelcu (2250,3 osób na km²), Bolesławcu (1911,8 osób na km²) i Lubaniu (1493,9 osób na km²). Najmniejsza gęstość zaludnienia występuje na obszarach wiejskich w gminach: Osiecznica (15,1 osób na km²), Gromadka (22 osoby na km²).

Dynamikę procesów demograficznych odzwierciedla przyrost naturalny ludności i saldo migracji. W powiatach pogranicza występuje znaczne zróżnicowanie tych wskaźników. Najwyższy przyrost naturalny na 1000 mieszkańców wystąpił na koniec grudnia 2001 roku w powiecie bolesławieckim (0,6) i tylko jeszcze w powiecie zgorzeleckim osiągnął on wartość dodatnią (0,2). Ujemne wskaźniki przyrostu naturalnego odnotowano w pozostałych powiatach, przy czym najniższy w lubańskim (-1,4 na 1000 mieszkańców). Wśród gmin najwyższy wskaźnik przyrostu naturalnego wystąpił w gminie Osiecznica (7,8), następnie w gminie Bogatynia (3,0). Najniższym wskaźnikiem wyróżniają się gminy: Gromadka (-5,1), Siekierczyn (-5,3), Mirsk (-4,0),). W sumie tylko osiem z dwudziestu pięciu gmin pogranicza charakteryzowało się dodatnim współczynnikiem przyrostu naturalnego, a średnia dla całego pogranicza wynosiła - 0,2 i była korzystniejsza od średniej województwa dolnośląskiego (- 0,6).

Większość gmin pogranicza charakteryzuje ujemne saldo ruchu wędrownego ludności. Dodatni wskaźnik salda migracji, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, odnotowano na koniec 2000 roku w gminach wiejskich: Osiecznica (29,1), Platerówka (8,1), Bolesławiec (7,6). Jednak tereny te należą do wyjątkowych, ponieważ większość gmin charakteryzuje się wskaźnikiem ujemnym lub bliskim zera. Negatywnie na tym tle wyróżniają się miasta: Lubań ze współczynnikiem - 5,3, Zgorzelec: - 5,2, Bolesławiec: - 4,5. Średni wskaźnik migracji dla obszaru pogranicza wynosił - 4,6 i był niemal siedmiokrotnie niższy od średniej dla województwa dolnośląskiego, wynoszącej - 0,7.

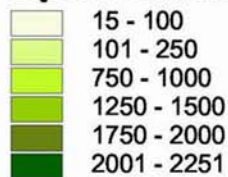
LUDNOŚĆ W MIASTACH - GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA

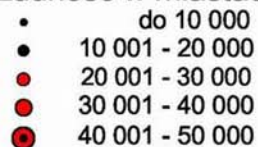
Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica powiatu
- granica gminy
- granica opracowania

Gęstość zaludnienia wg gmin (osób/km²)

Ludność w miastach (tys. ludności)

Korzystniejsza, w porównaniu z województwem dolnośląskim, struktura wiekowa ludności dotyczy wszystkich powiatów pogranicza pod względem udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. Pogranicze charakteryzuje:

- większy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, wynoszący 23,3% (w województwie 21,5%),
- mniejszy udział ludności w wieku produkcyjnym, wynoszący 62,4% (w województwie 63,5%),
- mniejszy udział ludności w wieku poprodukcyjnym, wynoszący 14,3% (w województwie 15,0%).

Obciążenie ekonomiczne ludności, mierzone liczbą ludności w wieku nieprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku produkcyjnym, w powiatach przygranicznych jest większe od wskaźnika 57, będącego średnią w województwie. Najkorzystniejsza sytuacja pod tym względem występuje w powiatach zgorzeleckim (58) i bolesławieckim (60), a najwyższe obciążenie ekonomiczne występuje w powiecie lwóweckim (64) i lubańskim (61). Zjawiska tego nie powinno się jednak interpretować jako negatywnego w dłuższym kontekście czasowym, ze względu na większy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym niż poprodukcyjnym. Wobec dużego ujemnego salda migracji, problemem może być natomiast zatrzymanie ludności na tym terenie.

Infrastruktura społeczna

Stan infrastruktury społecznej pogranicza nie wskazuje na takie zróżnicowanie w stosunku do poziomu rozwoju w skali województwa, aby poddawać ją szczegółowej analizie. W studium dokonano jedynie rozpoznania w zakresie podjętej dotychczas współpracy transgranicznej, mającej na celu wspólne wykorzystanie tej infrastruktury.

Współpracę taką między innymi determinują:

- istniejące szlaki komunikacyjne,
- przejścia graniczne,
- lokalizacja większych ośrodków miejskich,
- obowiązujące prawodawstwo.

Od początku lat 90 - tych kontakty między przygranicznymi gminami zaczęły przybierać formę namacalnej współpracy, która ma na celu gospodarczą i kulturową integrację lokalnych społeczności. Dotychczasowa współpraca wynika głównie z umów zawartych na wyższym szczeblu, choć nie brakuje również inicjatyw lokalnych. Spośród najważniejszych przedsięwzięć należy wymienić:

w zakresie współpracy kulturalnej:

- w roku 2002 minął ósmy rok istnienia stowarzyszenia EUROPOOPERA;
 - o stowarzyszenie organizuje imprezy literackie, wystawy, koncerty, prelekcje, warsztaty medytacyjne, podejmuje się również działań teatralnych i kabaretowych; bardzo wymiernym efektem dotychczasowej działalności jest odrestaurowanie Domu Jakuba Boehme, oraz stworzenie izby jego pamięci,
- w Szkole Podstawowej w Trójcy (gm. Zgorzelec) wdrażany jest autorski program "Wychowanie regionalne - dziedzictwo kulturowe";
 - o program ten zakłada, że zadaniem szkoły jest uświadamianie dziecku wielokulturowości regionu, stąd jednym z elementów programu są kontakty z Niemcami; nie jest to współpraca z niemiecką szkołą, jak to bywa najczęściej, lecz współpraca z mieszkańcami wsi żyjącymi w niej przed 1945 rokiem; nawiązanie takiej współpracy było możliwe dzięki znajomości z niemieckim pisarzem urodzonym i mieszkającym przed wojną w Trójcy - Horstem Teichmannem;

- festiwal Teatru Ulicznego, który w 2002 roku po raz pierwszy prezentowany był po obu stronach Nysy,
- Międzynarodowy Plener Ceramiki Rzeźbiarskiej w Bolesławcu,
- koncerty organowe, odbywające się przez cały rok w klasztorze St. Marienthal oraz w kościołach w Działoszynie i Višňoviej,
- piesze wędrówki „W trzy godziny przez Europę” pokazujące najpiękniejsze zakątki przygranicznych gmin,
- Wojewódzki Przegląd Zespołów Folklorystycznych „Kolędnicy” z udziałem zespołów ludowych Polski, Niemiec i Czech,
- festyn „Osobno, ale razem” dla społeczności przygranicznych gmin organizowany w Ostritz, Działoszynie i Višňoviej,
- „Festyn Trzech Państw” organizowany po kolei przez każdą z przygranicznych gmin: Bogatynia, Zittau, Hradek nad Nysą,
- festyn „Most przyjaźni”, trzydniowe uroczystości odbywają się po obu stronach Nysy Łużyckiej,
- okazjonalne spotkania np. z okazji Dnia Dziecka, Świąt Bożego Narodzenia czy świąt majowych.

w zakresie edukacji:

- utworzenie wspólnej klasy gimnazjalnej w Annenschule w Görlitz,
- utworzenie wspólnej grupy przedszkolnej w Zwergenhaus w Görlitz, również dla dzieci z Görlitz przygotowano miejsca w przedszkolu nr 3 w Zgorzelcu,
- organizacja warsztatów językowych „Sąsiedzi bez granic”,
- organizacja zielonych szkół umożliwiających nawiązywanie nowych przyjaźni i poszerzenie wiedzy o przygranicznych gminach Polski, Niemiec i Czech,
- wdrażanie w szkołach programu edukacji europejskiej,
- współpraca szkół podstawowych i gimnazjalnych z Instytutem Goethego w Pradze, dotycząca programów edukacyjnych z udziałem nauczycieli trzech przygranicznych gmin (Bogatyni, Zittau i Hradka nad Nysą),
- utworzenie Międzynarodowego Parlamentu Dziecięcego z siedzibą w Porajowie,
- organizowanie międzynarodowych kolonii wymiennych w okresie ferii letnich i zimowych.

w zakresie przedsięwzięć sportowych organizowane są:

- zawody Euro - Ski,
- Bieg Piastów w Jakuszycach,
- Międzynarodowy Duathlon w Nowogrodźcu,
- Sztafeta Trzech Ziem na trasie Ostritz, Krzewina i Andelka,
- Halowy Międzynarodowy Turniej Piłki Nożnej organizowany w Bogatyni.

Dla dobrego rozwoju stosunków społecznych, niezbędna jest dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna, dlatego tak ważne jest, aby istniejące szlaki komunikacyjne miały kontynuację po drugiej stronie granicy oraz aby ilość przejść granicznych była dostateczna.

WNIOSKI

1. Dwa główne ośrodki miejskie: Zgorzelec i Bolesławiec, położone są na trasie III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego, w jego węzłach, a Zgorzelec jest dodatkowo miastem granicznym. Budowa autostrad A4 i A18 oraz integracja miast Zgorzelec i Görlitz, to szanse na podniesienie rangi ośrodków miejskich: Zgorzelca i Bolesławca.
2. Liczne przykłady współpracy gmin przygranicznych po stronie polskiej, czeskiej i niemieckiej w zakresie życia społecznego, służą integracji społeczności lokalnych i świadczą o przełamywaniu barier kulturowych.

4. Uwarunkowania gospodarcze

Rynek pracy

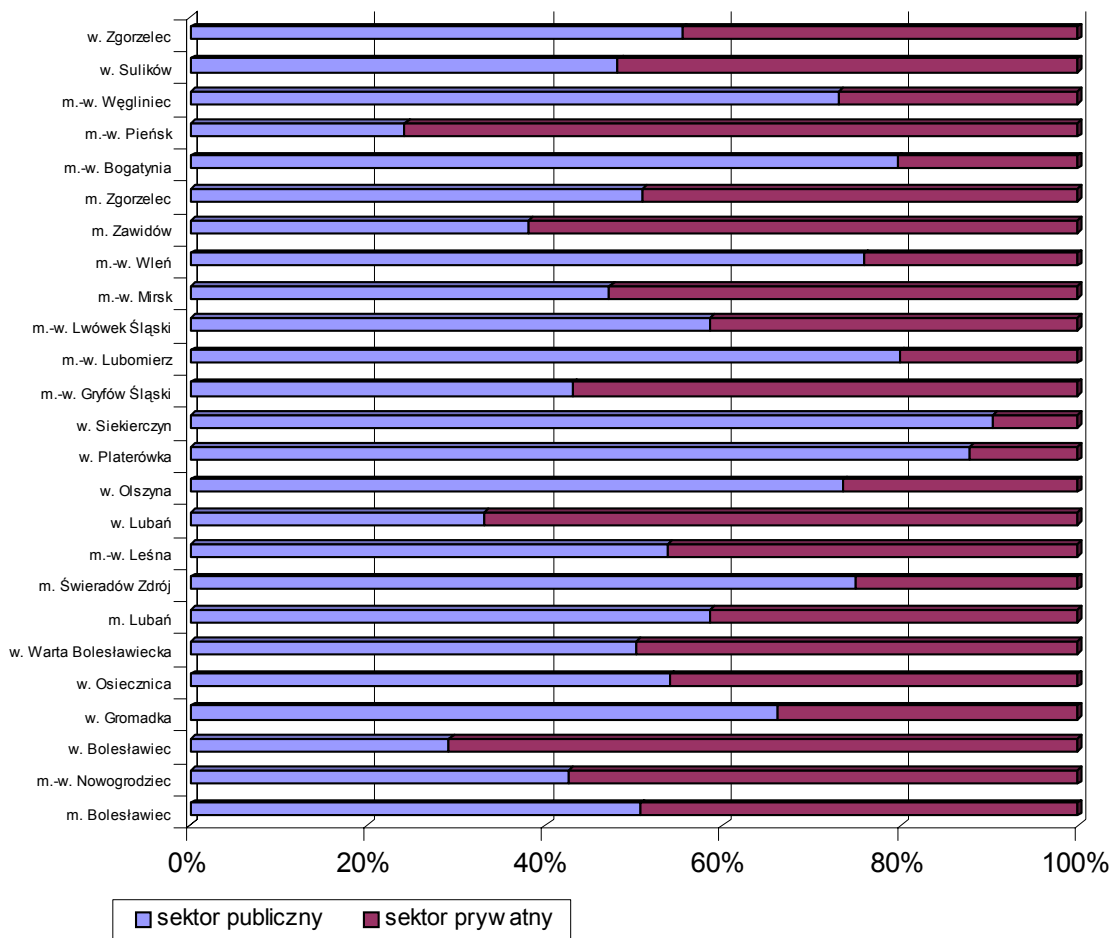
Zmiany na regionalnych rynkach pracy odzwierciedlają ogólnokrajową koniunkturę gospodarczą, ale zależą również od wielu czynników związanych ze specyfiką poszczególnych regionów. Na terenie czterech powiatów pogranicza liczba pracujących, według stanu w dniu 31.12. 2001 roku zmniejszyła się znacznie w porównaniu z końcem 1999 roku i wynosiła:

- 57,6 tysiąca osób na terenie pogranicza, w porównaniu z 1999 rokiem o 7 tysięcy mniej,
- 25,8 tysiąca pracujących, najwięcej spośród wszystkich powiatów, było w powiecie zgorzeleckim, w porównaniu z 1999 rokiem o 2,5 tysiąca mniej,
- najwięcej spośród gmin, 12,4 tysiąca pracujących było w gminie miejsko - wiejskiej Bogatynia, o 2 tysiące mniej niż w 1999 roku,

Jednym ze wskaźników charakteryzujących gospodarkę regionu jest sektorowa struktura pracujących. Pomimo, że w ostatnim okresie, w wyniku transformacji systemowej, nastąpił spadek pracujących w sektorze publicznym, a także w dziale przemysł i budownictwo, to dla powiatów obszaru przygranicznego nadal ten sektor i dział stanowią podstawę zatrudnienia.

Porównanie procentowego udziału pracujących w poszczególnych działach gospodarki wskazuje na wyższy, w porównaniu ze średnią dla województwa dolnośląskiego, udział pracujących w przemyśle i budownictwie w powiecie bolesławieckim, lubańskim i zgorzeleckim, pracujących w rolnictwie w powiecie bolesławieckim oraz w usługach nierynkowych w powiecie lwóweckim. Zdecydowanie mniejszy niż w województwie jest odsetek pracujących w usługach rynkowych.

PRACUJĄCY WEDŁUG SEKTORÓW

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2001.

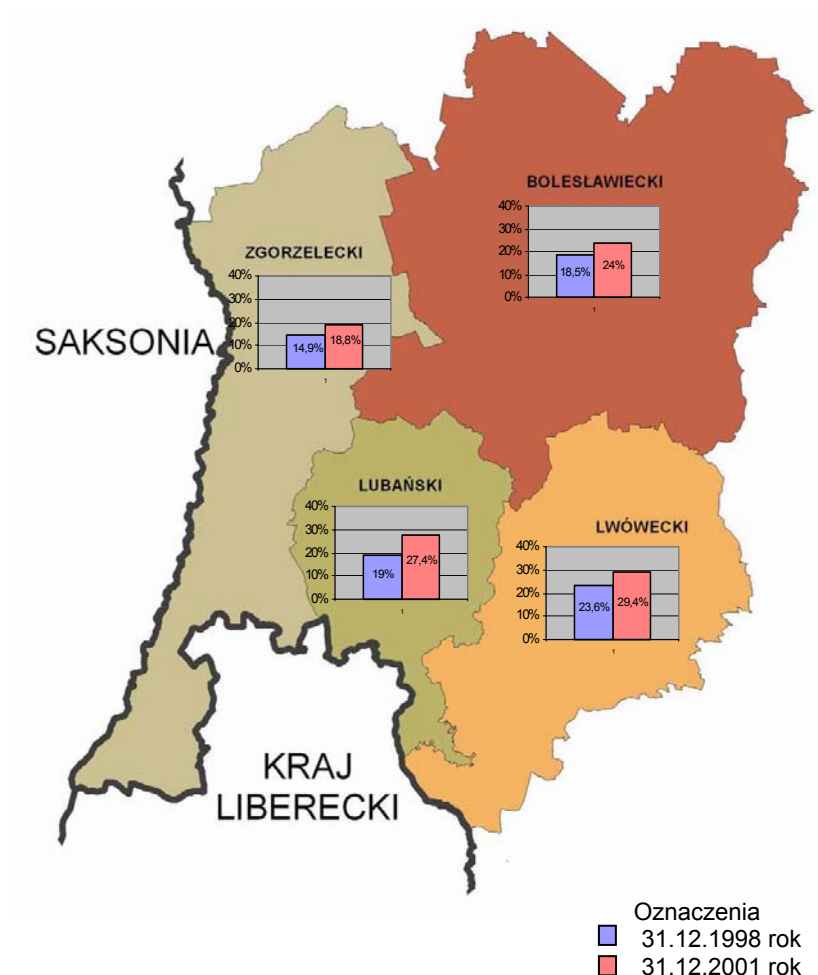
Analiza struktury pracujących, według stanu na koniec 2000 roku, w poszczególnych gminach pogranicza pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

- gminy wykazują zdecydowaną przewagę pracujących w przemyśle i budownictwie, rekordy pod tym względem bije Bogatynia, gdzie udział pracujących w tym dziale wynosi 75%, kolejne gminy z przewagą pracujących w tym dziale, to: Warta Bolesławiecka (67%), Pieńsk (64%), Olszyna (61%), Osiecznica (59%), Leśna (59%), gmina wiejska Bolesławiec (58%), Nowogrodziec (55%), Gryfów Śląski (54%), Gromadka (53%), Sulików (51%),
- charakterystyczną strukturę pracujących wykazują siedziby powiatów: Zgorzelec, Bolesławiec, Lubań i Lwówek Śląski, gdzie w usługach nierynkowych znajduje zatrudnienie ok. 30% pracujących; do takich usług zaliczane są: administracja publiczna, obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia zdrowotne i społeczne, edukacja, ochrona zdrowia i opieka społeczna, a więc wszystkie działy, które muszą funkcjonować w ośrodkach powiatowych ze względu na przypisane im ustawowo zadania,
- bardzo małą grupę stanowią pracujący w rolnictwie w gminach południowej części pogranicza,

- duży, powyżej średniej dla województwa, udział pracujących w dziale rolnictwo dotyczy gmin: Osiecznica (14%), Lubań (13%), Bolesławiec (10%), Gromadka (8%), Warta Bolesławiecka (8%), Węgliniec (7%),
- odmienną od sąsiadujących z nimi, strukturę pracujących, posiadają gminy wiejskie Siekierczyn, Platerówka, Lubomierz, Wleń, gdzie ponad 50% pracujących znajduje się w dziale usługi nierynkowe; prawdopodobnie decyduje o tym funkcjonowanie na ich terenie usług szczebla gminnego, jako głównych miejsc pracy; pracujący nie zatrudnieni w nich dojeżdżają przypuszczalnie do pracy poza terenem gminy,
- w Świeradowie Zdroju 52 % ogółu pracujących zatrudnionych jest w usługach nierynkowych, co należy tłumaczyć podstawową funkcją tego ośrodka, jaką jest lecznictwo uzdrowiskowe.

Niekorzystnym zjawiskiem na rynku pracy, pogłębiającym się w ciągu ostatnich lat, jest bezrobocie. Najwyższą stopę bezrobocia (wg stanu na 31.12 2001r.) odnotowano w powiecie lubańskim (31,6%), najniższą natomiast w powiecie zgorzeleckim (21,2%). W tym czasie średnia stopa bezrobocia w województwie dolnośląskim wynosiła 21,5%.

STOPA BEZROBOCIA

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2001.

Niekorzystnie dla pogranicza przedstawia się również udział bezrobotnych w grupie ludności w wieku produkcyjnym, który dla województwa dolnośląskiego wyniósł 14,2%, natomiast na terenie pogranicza osiągnął wartości:

- 14,8% w powiecie zgorzeleckim,
- 14,9% w powiecie bolesławieckim,
- 17,1% w powiecie lubańskim,
- 18,1% w powiecie lwóweckim.

Jednostki zarejestrowane w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej KRUPGN REGON

Analizując liczbę jednostek zarejestrowanych w KRUPGN REGON w latach 1995, 1999 i 2000, podanych dla poszczególnych gmin według sekcji, można sformułować następujące wnioski dotyczące terenu pogranicza:

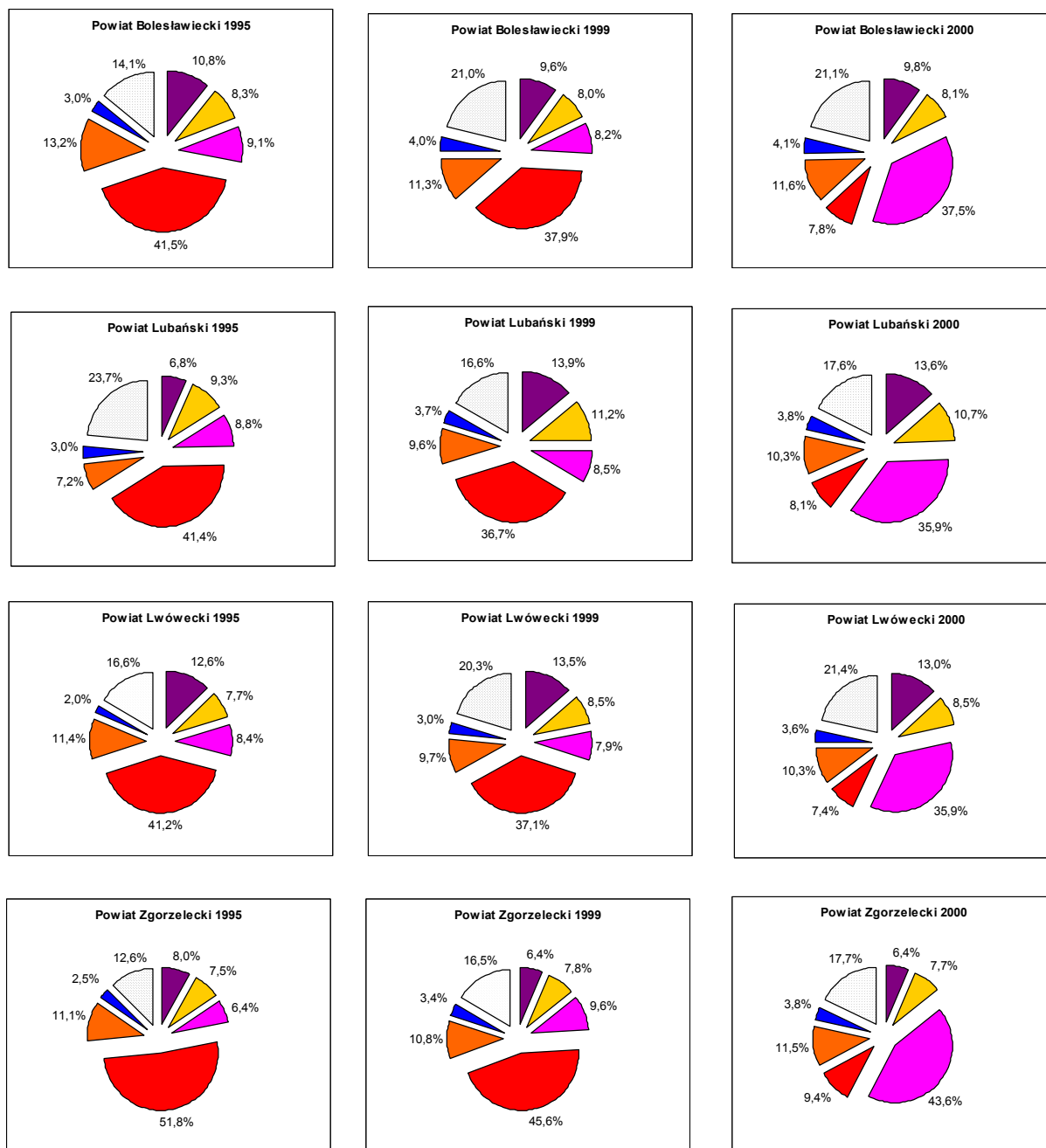
- liczba jednostek wzrosła z 13 400 w 1995 roku do 20 242 w 1999 r., a następnie spadła do 20 047 w roku 2000,
- wzrósł znacznie procentowy udział jednostek w sekcji transport, składowanie i łączność z 8,0% w 1995 roku, 8,7% w 1999 r. do 39,0% w roku 2000 (liczba jednostek wynosiła kolejno: 1078, 1764, 7824),
- zdecydowanie spadł procentowy udział w sekcji handel i naprawy z 44,8% w 1995 r. (6004 jednostki), 40,2% w 1999 r. (8139 jednostek) do 8,4% w 2000 r. (1678 jednostek),
- pozostałe sekcje: przemysł, budownictwo, obsługa nieruchomości i firm, ochrona zdrowia i opieka socjalna, utrzymują się na porównywalnym poziomie w procentowej strukturze jednostek.

Przedstawione powyżej tendencje wykazują wszystkie gminy pogranicza bez względu na odległość od granicy z Niemcami. Wyjątek stanowią zmiany w kilku gminach: w mieście Lubaniu wzrosła liczba jednostek w sekcji przemysł z 15 w roku 1995 do 207 w roku 1999 i 213 w 2000 r., w gminie wiejskiej Olszyna wzrosła liczba jednostek w sekcji budownictwo z 52 w 1995 r. do 245 w 1999 r. i 234 w 2000 r., w gminie wiejskiej Lubań wzrosła liczba jednostek w sekcji budownictwo z 10 w 1995 r. do 30 w 1999 r. i 33 w 2000 r., w mieście Zgorzelcu wzrosła liczba jednostek w sekcji ochrona zdrowia i opieka socjalna z 53 jednostek w 1995 r. do 157 w 1999 r. oraz 174 w 2000 r.

Zdecydowaną większość podmiotów regionu pogranicza stanowią zakłady osób fizycznych (84,1%), co jest wynikiem transformacji ustroju politycznego i zmian ekonomicznych jakie zostały przeprowadzone w latach 90 - tych. Spółki prawa handlowego stanowią 3,5% ogółu podmiotów zarejestrowanych, natomiast najmniejszy jest udział przedsiębiorstw państwowych 0,08%. Struktura podmiotów w pasie powiatów obszaru przygranicznego ustalona zgodnie z systemem REGON wskazuje na wysoki udział podmiotów sektora prywatnego (96,6%) i niewielki sektora publicznego (3,4%).

Zamieszczone poniżej wykresy pokazują zmiany w zakresie procentowego udziału poszczególnych sekcji w ogólnej liczbie jednostek zarejestrowanych w systemie KRUPGN REGON w obrębie powiatów pogranicza, w latach 1995, 1999 i 2000.

Procentowy udział poszczególnych sekcji w ogólnej liczbie jednostek zarejestrowanych w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej KRUPGN REGON.

Oznaczenia

- przemysł
- budownictwo
- transport, składowanie i łączność
- handel i naprawy
- obsługa nieruchomości i firm
- ochrona zdrowia i opieka socjalna
- pozostałe

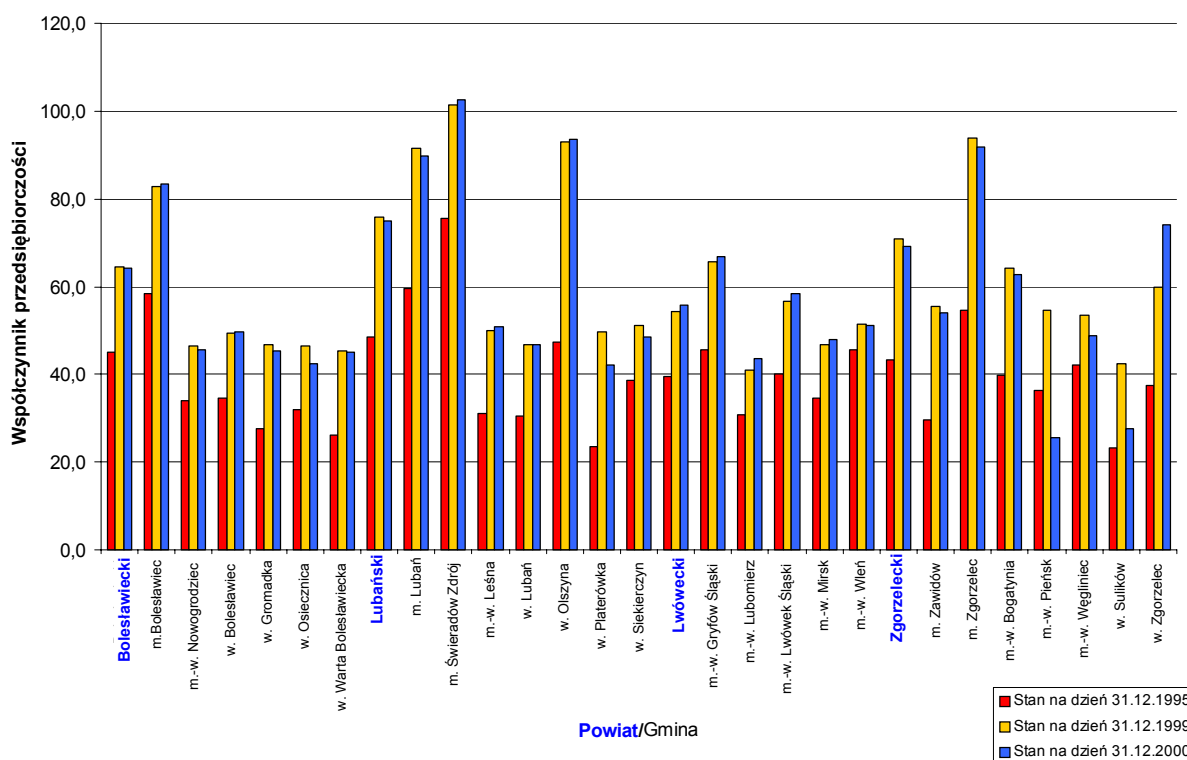
Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2001.

Wskaźnik przedsiębiorczości

Miernikiem przedsiębiorczości lokalnych społeczności jest zwykle liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych przypadająca na każdy tysiąc mieszkańców. Wskaźnik przedsiębiorczości w 2000 r. wynosił w powiatach przygranicznych 66,5. Dla gmin wiejskich zamykał się on w przedziale od 27,6 (Sulików) do 93,6 (Olszyna), dla gmin miejsko - wiejskich od 25,6 (Pieńsk) do 67,0 (Gryfów Śląski) oraz dla gmin miejskich od 54,0 (Zawidów) do 102,6 (Świeradów Zdrój). Najwyższy poziom przedsiębiorczości dotyczył gmin miejskich: Świeradów Zdrój (102,6), Zgorzelec (91,7), Lubań (89,9) i gminy wiejskiej Olszyna (93,6). Najniższy poziom przedsiębiorczości wystąpił w gminie miejsko - wiejskiej Pieńsk (25,6) i gminie wiejskiej Sulików (27,6). W roku 1999 nastąpił we wszystkich gminach wzrost wskaźnika przedsiębiorczości w porównaniu z rokiem 1995. Natomiast w 2000 roku obserwuje się w większości gmin nieznaczny spadek tego wskaźnika. Odbiega od tej średniej niemal cały powiat lwówecki, gdzie w każdej gminie z wyjątkiem gminy Wleń, nastąpił w 2000 r.

Wzrost wskaźnika przedsiębiorczości. Podobny wzrost wystąpił w Bolesławcu (mieście i gminie wiejskiej), Świeradowie Zdroju, miejsko - wiejskiej gminie Leśna, wiejskiej Olszyna, wiejskiej Zgorzelec.

Poniższy wykres przedstawia zmiany współczynnika przedsiębiorczości w poszczególnych powiatach i gminach w latach 1995, 1999 i 2000.

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2001.

Przemysł

Przemysł związany z wydobywaniem i przetwarzaniem surowców naturalnych odgrywa duże znaczenie pod względem miejsc pracy. Funkcjonujące kopalnie, zakłady ceramiczne, Elektrownia „Turów” są miejscem zatrudnienia również dla dojeżdżających z okolicznych gmin. Na terenie pogranicza odbywa się eksploatacja 39 złóż kopalin, są to:

- w gminie Bogatynia - złoża węgla brunatnego „Turów” wraz z towarzyszącymi mu złożem glin ceramicznych i złożem glin ogniotrwałych,
- w gminie Lwówek Śląski - złoża gipsu i anhydrytu „Nowy Łąd”, złoża kamieni drogowych i budowlanych: „Rakowiczki”, „Skała” i „Żerkowice”,
- w gminie Nowogrodzice - złoża glin ceramicznych „Bolko II”, „Odrzychów”, „Zebrzydowa”, złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej „Zelczów pd.”, złoża surowców kaolinowych „Maria III”,
- w gminie Platerówka - złoża kamieni drogowych i budowlanych „Bukowa Góra”,
- w gminie Siekierczyn - złoża kamieni drogowych i budowlanych „Józef”,
- w mieście Lubaniu - złoża kamieni drogowych i budowlanych „Księginiki”, „Józef”,
- w gminie Mirsk - złoża kamieni drogowych i budowlanych: „Rębiszów”, „Stanisław”, złoża łupków łuszczkowych „Orłowice”,
- w gminie Sulików - złoża kamieni drogowych i budowlanych „Sulików”,
- w gminie Lubań - złoża kamieni drogowych i budowlanych Uniegoszcz, złoża kruszywa naturalnego: „Radostów Średni”, „Radostów Średni I”, złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej: „Kościelnik II”, „Słowiany”,
- w gminie Warta Bolesławiecka - złoża kamieni drogowych i budowlanych: „Wartowice”, „Wartowice II”, złoża kruszywa naturalnego „Jurków”,
- w gminie Lubomierz - złoża kamieni drogowych i budowlanych „Wojciechów”,
- w gminie Bolesławiec - złoża kruszywa naturalnego: „Bolesławice II”, „Bolesławice III”, „Olszyna V”, „Rakowice - Zbiornik”,
- w mieście Bolesławcu - złoża kruszywa naturalnego „Bolesławice p.1”, „Bolesławice p.2”,
- w gminie Węgliniec - złoża piasków formierskich „Czerwona Woda”, złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej „Rychlinek”,
- w gminie Osiecznica - złoża piasków szklarskich „Osiecznica II”,
- w gminie Olszyna - złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej „Olszyna Lubańska”.

Na bazie funkcjonujących kopalń powstały zakłady, wykorzystujące eksploatowany na miejscu surowiec, do największych z nich należą:

- w gminie Bogatynia - Elektrownia „Turów”,
- w mieście i gminie Bolesławiec - Zakłady Ceramiczne „Bolesławiec” Sp. z o.o., Zakłady Chemiczne „Wizów” S.A. w Łące k/Bolesławca, Zakłady Płytek Ceramicznych „Przyborsk” Sp. z o.o., Klinkiernia „Odrzychów” Sp. z o.o.
- w gminie Olszyna - Zakład Ceramiki Budowlanej w Olszynie,
- w gminie Pieńsk - Fabryka Form Szklarskich „Heye” w Pieńsku,
- w gminie Nowogrodzice (na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej) „Novum” Sp. z o.o. produkcja szkła budowlanego, „Pilkington Kamienna Góra” Sp. z o.o. - produkcja szkła,
- w gminie Osiecznica - Kopalnia i Zakład Przeróbczy Piasków Szklarskich „Osiecznica” sp. z o.o.

Zdecydowanie największymi zakładami na terenie pogranicza są: Elektrownia i Kopalnia Węgla Brunatnego „Turów”, będące jednocześnie inwestycjami o znaczeniu krajowym, należącymi do systemu energetycznego Polski. Obecnie produkowana jest

w Elektrowni „Turów” energia elektryczna o mocy 2067 MW, co stanowi 7% produkcji krajowej. Ze względu na planowane przedłużenie działania elektrowni do 2035 roku, przeprowadzony został w ostatnich latach szereg modernizacji. To pozwoliło na wykreślenie w 2000 roku Elektrowni „Turów” z listy najbardziej uciążliwych dla środowiska, zakładów w kraju.

Złoże „Turów” zawiera jeszcze blisko 500 mln ton zasobów przemysłowych węgla. Kopalnia obejmuje łącznie, obszar 66 km² w tym odkrywka posiada 23 km² a zwałowiska zewnętrzne 22 km². W planach rozwoju kopalni przewiduje się objęcie eksploatacją odkrywkową dalszych 6 km². W wyniku podpisanych umów elektrownia ma zapewniony ciągły zbył produkowanej energii elektrycznej.

Inne ważniejsze zakłady przemysłowe występujące w Bogatyni to: Przedsiębiorstwo Budownictwa Górniczego i Energetycznego „Egbud” oraz Zakłady Bawełniane „Frotte” S.A. Miasto posiada blisko 127 ha wolnych terenów przeznaczonych pod lokalizację przemysłu.

Ważnym ośrodkiem przemysłowym a także ośrodkiem regionalnym jest Bolesławiec. Rozbudowa przemysłu wydobywczego w okolicach miasta, umożliwiła rozwój przemysłu ceramicznego, chemicznego, produkcji materiałów budowlanych oraz materiałów medycznych. Największe zakłady przemysłowe w Bolesławcu to: Bolesławiecka Fabryka Materiałów Medycznych „Polfa” producent opakowań do leków ze szkła i tworzywa sztucznego, Zakłady Ceramiczne Bolesławiec, producent ceramiki użytkowej i sanitarnej, Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Sława” producent bielizny i odzieży z bawełny, Zakłady Tkanin Technicznych „Bonitex”.

Na terenie pogranicza funkcjonują specjalne strefy ekonomiczne, na obszarze których działa już szereg zakładów przemysłowych. W ramach Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej powstała podstrefa Nowogrodziec oraz w ramach Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, podstrefa Krzywa.

Utworzona jako część Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości, podstrefa Nowogrodziec została korzystnie zlokalizowana: w odległości 300 m od projektowanego węzła autostrady A4, 3 km od stacji kolejowej towarowo - osobowej, w niedalekiej odległości od przejść granicznych z Niemcami i Czechami. Dodatkowymi atutami terenu są: uzbrojenie, bliskość bogatych złóż kopalin oraz duże zasoby wykwalifikowanej siły roboczej. Podstrefa Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości o powierzchni 15,24 ha, zlokalizowana jest również w mieście Lubaniu.

Legnicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A. - Podstrefa „Krzywa” o powierzchni 157,0 ha, położona jest w granicach gminy Gromadka. Do zagospodarowania pozostało jeszcze 74 ha. Atutem strefy jest jej korzystne położenie geograficzne. Obszar strefy sąsiaduje z autostradą A4, drogą krajową nr 3 (planowana autostrada A3). W sąsiedztwie strefy usytuowane jest też lotnisko z pasem startowym o długości 1600 m, przeznaczone dla samolotów biznesowych, oraz czynna linia kolejowa towarowo - pasażerska. Teren strefy posiada bocznice kolejową.

Rolnictwo

Elementem determinującym w sposób istotny charakter regionu jest struktura użytkowania terenu. W pasie powiatów pogranicza zauważyć można podział na dwie części: północną, w której występują przede wszystkim obszary leśne oraz południową, charakteryzującą się znacznym udziałem użytków rolnych w strukturze użytkowania gruntów.

W pasie powiatów obszaru przygranicznego powierzchnia użytków rolnych wynosi 139,8 tys. ha, co stanowi 42,6% powierzchni gruntów ogółem. Największy udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej posiada powiat lubański (64,47%) oraz powiat lwówecki (56,15%).

Głównym użytkownikiem gruntów jest sektor indywidualny, w którym zdecydowanie przeważają małe gospodarstwa rolne od 1,00 - 5,00 ha. W układzie gmin najwięcej takich

gospodarstw zlokalizowanych jest w gminach miejsko - wiejskich: Nowogrodziec (782), Lwówek Śląski (627) oraz gminie wiejskiej Bolesławiec (660).

Wśród gospodarstw indywidualnych, na terenie pogranicza, jedynie 213 posiada powierzchnię ponad 50 ha. Występują one w gminach wiejskich: Bolesławiec (26), Sulików (22), Zgorzelec (17) oraz gminach miejsko - wiejskich Lwówek Śląski (23) i Lubomierz (22).

Od 1989 roku następuje powolna, ale zauważalna zmiana w strukturze własnościowej gospodarstw rolnych tzn. utrzymuje się tendencja wzrostu areалу gospodarstw rolnych prowadzonych przez młodych, wykształconych rolników, którzy dokupują i wydzierżawiają grunty zwłaszcza z zasobu Skarbu Państwa, zagospodarowanego przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa. Istotnym problemem dużych gospodarstw jest jednak niekorzystna struktura rozłogów (wiele małych działek), którą można poprawić przeprowadzając scalenie lub wymianę gruntów.

Występowanie gruntów chronionych (kompleksów gleb o wysokiej bonitacji) ma miejsce głównie w pasie obejmującym środkową część pogranicza, a wśród gleb chronionych blisko 100% stanowią użytki zielone, a nie grunty orne.

Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej według IUNG Puławy, wskazuje na przewagę gmin środkowego pasa pogranicza, co pokrywa się z obszarem występowania kompleksów gleb chronionych. Najwyższą punktacją charakteryzują się gminy Bogatynia, Sulików i Warta Bolesławiecka, posiadające ponad 74 punkty oraz gminy: Zgorzelec, Pieńsk, Siekierczyn, Platerówka, Leśna, Nowogrodziec, Olszyna, Gryfów Śląski, Lwówek Śląski, Bolesławiec o liczbie punktów powyżej 62.

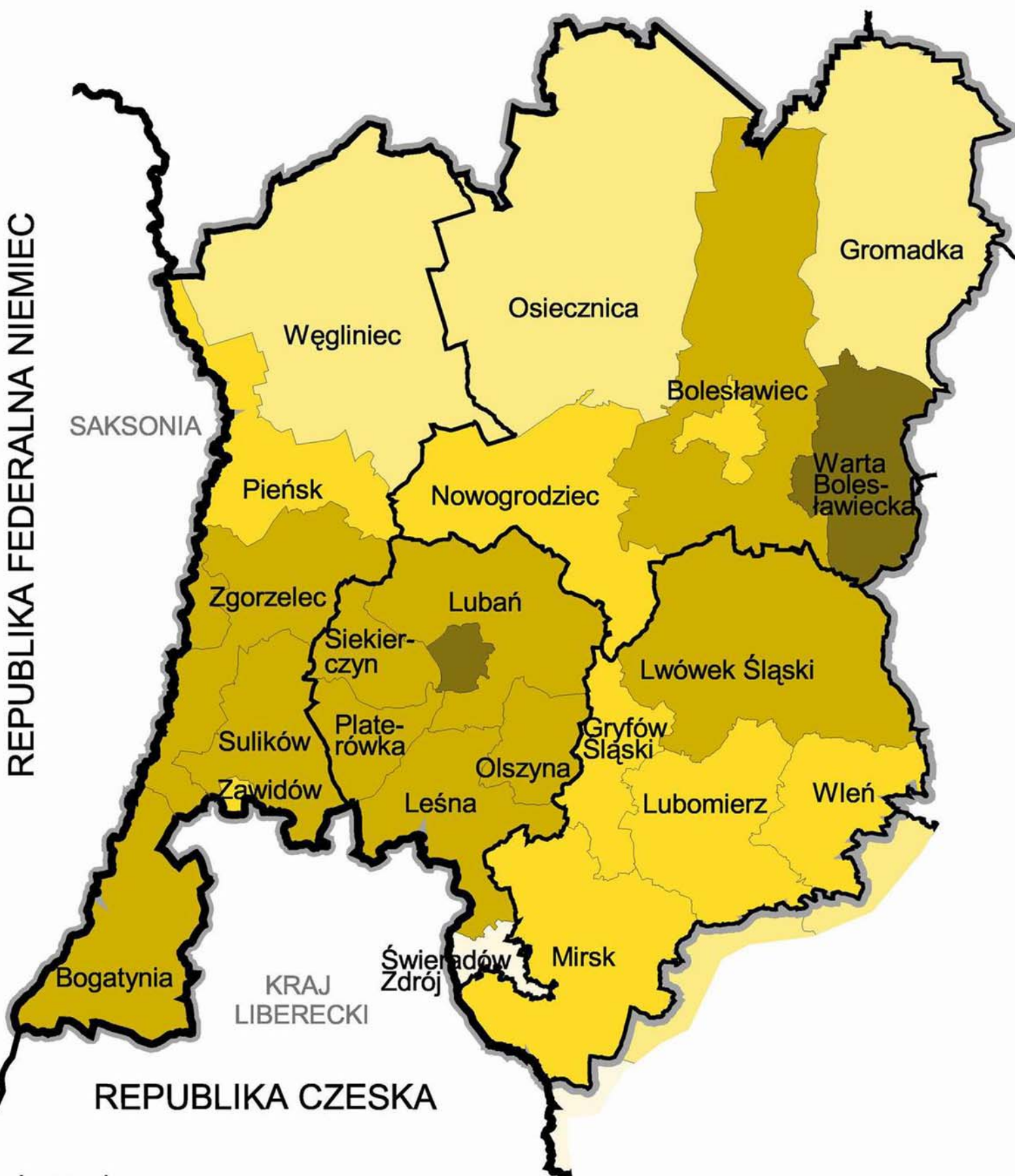
WALORYZACJA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC

SAKSONIA

KRAJ
LIBERECKI

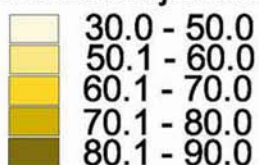
REPUBLIKA CZESKA

Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica powiatu
- granica gminy
- granica opracowania

Wskaźnik jakości RPP

Większość gmin, na terenie których znajdują się kompleksy gleb chronionych i które posiadają wysoką punktację w waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, wykazuje jednocześnie duży udział gleb o odczynie bardzo kwaśnym. Zanieczyszczenie metalami ciężkimi wystąpiło w niektórych próbkach pobranych z terenu danej gminy i nie oznacza zanieczyszczenia gleb dla całej gminy, ale wskazuje na potrzebę kontroli.

Specyficznym problemem jest prowadzenie gospodarki rolnej w trudnych warunkach górskich. Określenie gmin, które z uwagi na konfigurację terenu powinny być objęte programem wspierania rolnictwa w warunkach górskich, wymaga przeprowadzenia szczegółowych analiz na mapach w odpowiedniej skali. W studium przedstawiono ten problem z konieczności w sposób uproszczony, określając obszary położone powyżej 350 m n.p.m. Są to obszary, które w całości wymagają objęcia programem wsparcia rolnictwa uprawianego w utrudnionych warunkach.

Gospodarka leśna

W strukturze użytkowania gruntów na obszarze pogranicza istotne znaczenie odgrywają również tereny leśne, których powierzchnia wynosi 138,8 tys. ha. Do rejonów pogranicza o szczególnie wysokim poziomie lesistości należą: powiat bolesławiecki (lasy stanowią ponad 50% ogólnej powierzchni) oraz zgorzelecki (lasy stanowią ponad 46% ogólnej powierzchni). Największe kompleksy leśne położone są w gminie miejsko - wiejskiej Węgliniec (28 777 ha, co stanowi 85% ogólnej powierzchni gminy), gminie wiejskiej Osiecznica (27 650 ha, co stanowi 63% ogólnej powierzchni gminy) i w gminie Gromadka (18 110 ha, co stanowi 67% ogólnej powierzchni gminy). Wśród lasów kompleksu uznanego jako Bory Dolnośląskie, niegdyś o charakterze borów bagiennych, dziś w dużej części osuszonych, zachowały się fragmenty podtopione i torfowiska. Rozległy kompleks stawów leśnych w Parowej stanowi ostoję ptaków. Ze względu na znajdujące się tutaj ostoje cennych, często ginących gatunków roślin i zwierząt, część terenów leśnych jest objęta lub przewidywana do objęcia ochroną przyrody, a cały kompleks borów proponowany jest do objęcia ochroną w formie obszaru chronionego krajobrazu.

Mniejsze kompleksy lasów znajdują się również na południu, w gminie Leśna, Mirsk, Platerówka, Sulików. Drzewostany tych lasów wykazują jednak duży stopień uszkodzenia, spowodowany zanieczyszczeniami przemysłowymi, jakie przez lata emitowane były w rejonie pogranicza z terenu Polski, Czech i Niemiec.

W strukturze własności lasów w regionie, podobnie jak i w kraju, przeważają lasy państwowe. W przyszłości należy spodziewać się zwiększenia powierzchni zajmowanych przez lasy w związku z wyłączeniem z użytkowania rolnego gleb o najniższych klasach bonitacyjnych i podlegających degradacji ze względu na procesy erozyjne oraz realizacją założeń polityki ekologicznej państwa zmierzającej do podniesienia lesistości kraju.

UDZIAŁ GRUNTÓW LEŚNYCH W OGÓLNEJ POWIERZCHNI GMIN

STAN NA CZERWIEC 2000

REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC

SAKSONIA

Gromadka

Osiecznica

Węgliniec

Bolesławiec

Pieńsk

Nowogrodziec

Warta Bolesławiecka

Zgorzelec

Lubań

Siekierczyn

Lwówek Śląski

Sulików

Platerówka

Gryfów Śląski

Zawidów

Leśna

Olszyna

Lubomierz

Wleń

Bogatynia

KRAJ LIBERECKI

Świeradów Zdrój

Mirsk

REPUBLIKA CZESKA

Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica powiatu
- granica gminy
- granica opracowania

Poziom lesistości	
	poniżej 20%
	20 - 40%
	41 - 60%
	61 - 90%

Turystyka

Ruch turystyczny skupia się w kilku rejonach pogranicza. Jego miarą może być ilość obiektów noclegowych. Na terenie gmin pogranicza odnotowano w 2000 r. łącznie 119 obiektów turystyki liczących 5766 miejsc noclegowych. Pod względem liczby miejsc noclegowych wyróżniają się gminy miejskie Świeradów Zdrój (2118 miejsc), Zgorzelec (562 miejsca) i gmina miejsko - wiejska Leśna (533 miejsca). Dla wszystkich trzech istnieją specyficzne uwarunkowania:

- Świeradów Zdrój to miasto uzdrowiskowe i baza wypadowa dla turystów wyruszających w Góry Izerskie,
- Zgorzelec jest miastem granicznym, miejscem lokalizacji przejścia granicznego na międzynarodowym szlaku E40, na którym występuje bardzo duży ruch tranzytowy,
- Leśna, to miejsce lokalizacji Zamku Czocha, obiektu zabytkowego dużej rangi oraz Jeziora Leśniańskiego, odwiedzanego bardzo licznie przez turystów.

Każde z tych miejsc wskazuje na inny rodzaj potencjału turystycznego i może być wskazówką w poszukiwaniu możliwości rozwoju turystyki. Wśród 129174 osób korzystających z noclegów w gminach przygranicznych 25 357 stanowili turyści zagraniczni. Najwięcej turystów zagranicznych korzystało z noclegów w obiektach gmin miejskich: Bolesławiec (12 132 osoby), Zgorzelec (6 655 osób), Świeradów Zdrój (3 195 osób).

Uzupełnieniem najliczniejszej oferty noclegowej, w postaci hoteli i pensjonatów, są gospodarstwa agroturystyczne, których ilość stale rośnie. Ogólna liczba kwater agroturystycznych w gminach przygranicznych według stanu z 2001 r. wynosiła 44, ilość miejsc noclegowych 322 i w porównaniu z rokiem 1999, w którym odnotowano 16 gospodarstw agroturystycznych oferujących 163 miejsca, znacznie wrosła. Największą ilością gospodarstw agroturystycznych dysponuje powiat bolesławiecki (17 obiektów, 112 miejsc), powiat lwówecki (14 obiektów, 105 miejsc), powiat lubański (11 obiektów, 100 miejsc). Najmniejszą bazę posiada powiat zgorzelecki (2 obiekty, 5 miejsc). Wyróżnia się tutaj część północna pogranicza, raczej nie kojarzona z ruchem turystycznym, gdzie powstało najwięcej gospodarstw agroturystycznych. Dla gmin części północnej pogranicza, gdzie przeważają lasy, wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest mała, osadnictwo i gospodarka są słabo rozwinięte, a większość obszaru wskazana została do objęcia ochroną w formie obszaru chronionego krajobrazu, gospodarka leśna i agroturystyka pozostają dziedzinami, które można tutaj rozwinąć.

Biorąc pod uwagę istniejący ruch turystyczny można na terenie pogranicza dokonać analizy potencjału turystycznego pod kątem występowania trzech czynników:

- terenów atrakcyjnych przyrodniczo (rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, parki krajobrazowe),
- obiektów lub zespołów o dużych walorach kulturowych i historycznych (zamki, zespoły pałacowo - parkowe, miejscowości o dużym nagromadzeniu przykładów architektury łużyckiej),
- terenów i obiektów umożliwiających uprawianie sportów (zbiorniki wodne, szlaki turystyczne piesze, rowerowe i wodne, wyciągi narciarskie).

Tereny atrakcyjne przyrodniczo koncentrują się w północnej oraz w południowo - wschodniej części i obejmują :

- w północnej części pogranicza fragment Borów Dolnośląskich, jednego z największych w Polsce kompleksów leśnych, niegdyś o charakterze bagiennym, dziś silnie osuszonych, ale posiadających zachowane fragmenty torfowisk, terenów podmokłych, zbiorników wodnych, stanowiących siedliska rzadkich gatunków roślin i zwierząt, chronionych w formie rezerwatów przyrody; Fragment Borów Dolnośląskich w gminie Gromadka, objęty jest prawną ochroną jako Przemkowski

Park Krajobrazowy, rozciągający się dalej na północ, poza obszar opracowania; planowane jest objęcie ochroną prawną całego obszaru Borów w formie obszaru chronionego krajobrazu,

- w południowej części pogranicza tereny górskie w gminie Świeradów Zdrój i Mirsk, częściowo chronione w formie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Karkonosze - Góry Izerskie”, rozciągającego się na wschód poza obszar opracowania; już obecnie jest to rejon turystyki górskiej i lecznictwa uzdrowiskowego; krajobraz górski, kompleksy lasów i torfowisk (rezerwat przyrody Torfowiska Doliny Izery), występowanie leczniczych wód mineralnych, stanowią o atrakcyjności turystycznej tego obszaru,
- we wschodniej części pogranicza część Parku Krajobrazowego Doliny Bobru; urozmaicony przebieg rzeki przez tereny górskie, wyżynne i nizinne, kompleksy leśne, zbiornik retencyjny Pilchowice, rezerwat przyrody Góra Zamkowa z ruinami średniowiecznego zamku w okolicach Wlenia, są głównymi atrakcjami tego obszaru.

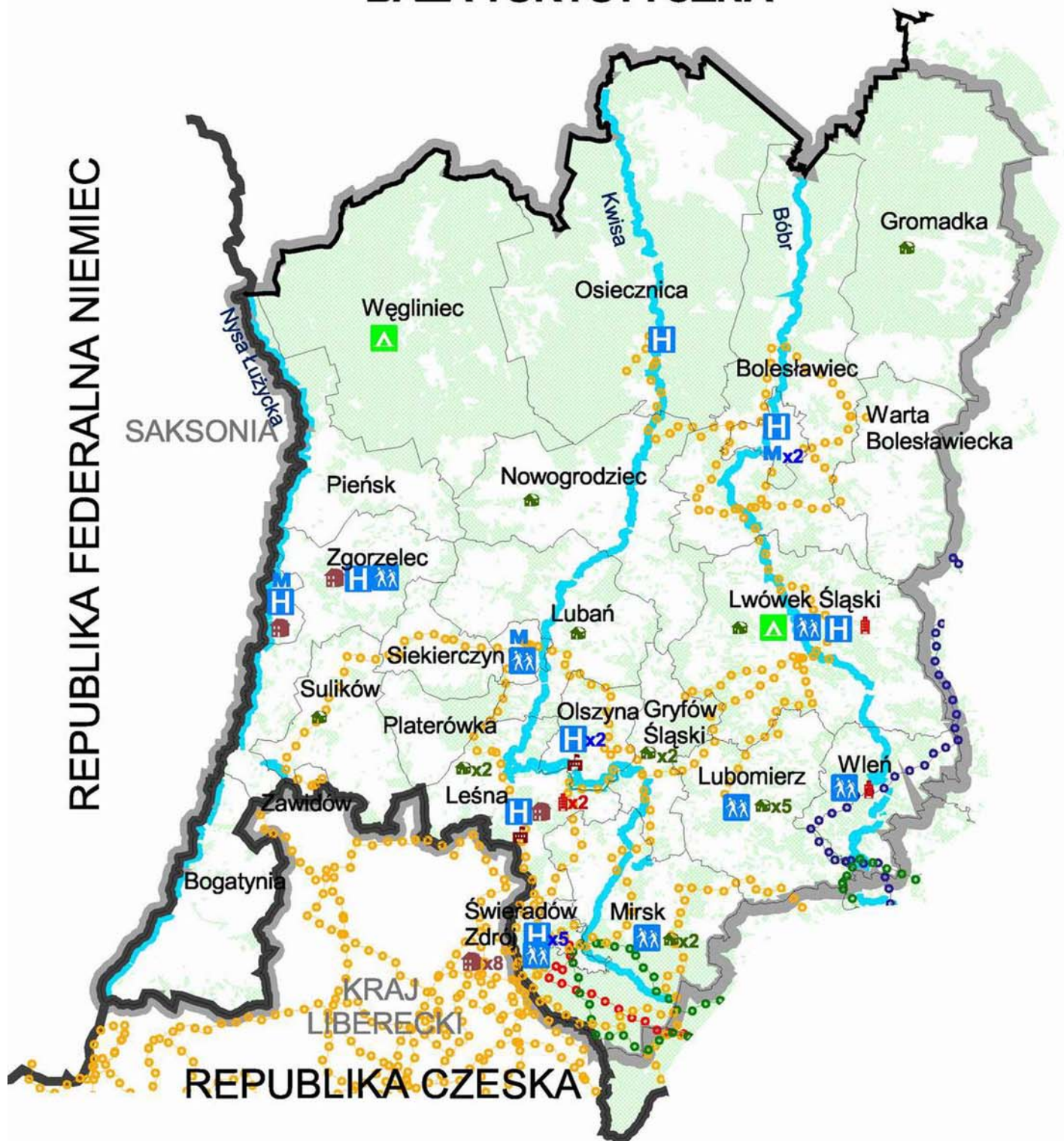
Obiekty i zespoły obiektów o walorach kulturowych, które stanowią atrakcje turystyczne, zlokalizowane są głównie w środkowej i południowej części pogranicza, co związane jest z lepiej rozwiniętą siecią osadniczą tej części. Wśród atrakcyjnych dla turystów obiektów można wymienić:

- miasta o średniowiecznych układach zabudowy, posiadające zachowany układ przestrzenny oraz obiekty o walorach turystycznych: Bogatynia, Bolesławiec, Gryfów Śląski, Leśna, Lubań, Lubomierz, Lwówek Śląski, Mirsk, Nowogrodziec, Sulików, Wleń i Zawidów,
- miejscowości z dużą ilością przykładów, charakterystycznej niegdyś dla tego regionu, architektury łużyckiej: część Bogatyni (Markocice),
- obiekty zabytkowe o szczególnych walorach turystycznych: zespół klasztorny w Lubomierzu, zespoły pałacowe w Radomierzycach, Płakowicach i Kliczkowie, zamek Czocho, ruiny zamku we Wleniu,

Znaczną część wyjazdów turystycznych stanowią zazwyczaj te związane z aktywnym wypoczynkiem i uprawianiem sportów. Biorąc pod uwagę taki cel przyjazdów wyróżnić należy wschodnią i południową część pogranicza, o czym decydują następujące czynniki:

- obszary górskie i podgórskie, zlokalizowane na południowym wschodzie, które stanowią atrakcyjne tereny dla pieszych i rowerowych wędrówek; przebiegają tędy: Główny szlak sudecki im. Orłowicza, transeuropejski szlak E3, inne szlaki piesze prowadzące głównie na południe, na teren Czech, trasy rowerowe powiązane z trasami na terenie Niemiec i Czech; tutaj jest organizowanych większość rajdów pieszych i rowerowych, między innymi imprezy cykliczne: Ogólnopolski Rajd Zimowy Karkonosze - Góry Izerskie, Międzynarodowy Rajd Pieszy „Trzy dni - trzy kraje - trzy wędrówki”, Rajd rowerowy „Zaręba - Siekierzyn - Frydland”, Ogólnopolski Rajd „Lubańska jesień”, Izerski rajd rowerowy, Międzynarodowy rajd górski Euroregion Nysa; większość z tych rajdów organizowana jest na terenie polskiej i czeskiej części Gór Izerskich,
- rzeki Kwis i Bóbr stanowią szlaki wodne, na których można uprawiać kajakarstwo, a zlokalizowane na nich zbiorniki wodne: Pilchowice na Bobrze, Leśna i Złotniki na Kwisie, umożliwiają uprawianie żeglarstwa, pływania i innych sportów wodnych; tutaj organizowane są: Międzynarodowy spływ kajakowy na Bobrze, Puchar Kwisy w slalomie kajakowym, Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży w sportach letnich i Mistrzostwa Polski juniora młodszego w Leśnej na rzece Kwisie.

BAZA TURYSTYCZNA

Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica gminy
- granica opracowania

Baza noclegowa

- hotel
- motel
- dom wypoczynkowy, schronisko młodzieżowe
- ośrodek wczasowy
- ośrodek kolonijny
- ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy
- camping
- kwatera agroturystyczna

Szlaki turystyczne

- główny szlak turystyczny im. Orłowicza
- transeuropejski szlak E3
- szlak zamków piastowskich
- inne szlaki

WNIOSKI

1. Obszarem problemowym jest „Worek Turoszowski”, w obrębie którego występuje degradacja środowiska przyrodniczego i monokultura przemysłowa, grożąca w przyszłości strukturalnym bezrobociem.
2. Społeczności lokalne wykazują inicjatywę w zakresie współpracy przygranicznej, czego przykładem jest Transgraniczna Strefa Przedsiębiorczości „Mały Trójkąt” założona przez Bogatynię Zittau i Hradek.
3. Niekorzystna sytuacja na rynku pracy związana jest z recesją gospodarczą w kraju, tak więc aktywizacja gospodarcza pogranicza w dużej mierze zależy będzie od stabilizacji polskiej gospodarki. Na terenie pogranicza występują uwarunkowania, których prawidłowe wykorzystanie może stymulować aktywizację gospodarczą:
 - bogate zasoby kopalin,
 - dogodne warunki dla rozwoju turystyki, agroturystyki, lecznictwa uzdrowiskowego i leśnictwa,
 - warunki sprzyjające stworzeniu międzynarodowych powiązań gospodarczych,
 - udogodnienia dla inwestorów w obrębie dwóch istniejących specjalnych stref ekonomicznych.

5. Uwarunkowania transportu i komunikacji

Komunikacja drogowa

Przez teren pogranicza przebiegają dwie trasy międzynarodowe:

- E40 relacji Drezno - Wrocław - Katowice - Kraków - Lwów - Kijów
- E36 z Berlina do połączenia z E40 w miejscowości Krzywa.

Trasy te przebiegają znajdującymi się na pograniczu drogami:

- autostradą A4 i drogą krajową nr 4,
- autostradą A18 i drogą krajową nr 18.

Drogi te, wraz z linią kolejową tworzą III Paneuropejski Korytarz Transportowy, przebiegający przez pięć województw Polski Południowej, łączący Europę Zachodnią ze Wschodnią.

Poza tym korytarzem przebiega droga krajowa nr 30 relacji Zgorzelec - Gryfów Śląski - Jelenia Góra.

Sieć połączeń wojewódzkich stanowi 17 dróg:

- 296 (Iłowa - Ruszów - Lubań)
- 297 (Szprotawa - Bolesławiec - Lwówek Śląski - do drogi nr 30)
- 317 (Granica Państwa - Zgorzelec)
- 350 (Łęknica - Przewóz - Gozdnicza - Ruszów - Osiecznica - Bolesławiec)
- 351 (Jagodzin - Zgorzelec)
- 352 (Zgorzelec - Bogatynia - Granica Państwa)
- 353 (Pieńsk - Strzelno)
- 354 (Bogatynia - Sieniawka - Granica Państwa)
- 355 (Koźmin - Zawidów - Granica Państwa)
- 357 (Radomierzyce - Lubań - Nowogrodziec - Zebrzydowa - Osiecznica)
- 358 (Włosień - Leśna - Pobiedna)
- 360 (Gryfów Śląski - Giebułtów - Świecie - Granica Państwa)
- 361 (Radoniów - Mirsk - Krobica - Granica Państwa)
- 363 (Bolesławiec - Złotoryja - Jawor - Jenków)

- 364 (Gryfów Śląski - Lwówek Śląski - Złotoryja - Legnica)
- 393 (Leśna - Lubań)
- 404 (Krobica - Świeradów Zdrój - Szklarska Poręba)

Z największym węzłem komunikacyjnym Dolnego Śląska - Wrocławiem łączy pogranicze droga krajowa nr 4 i autostrada A4. Natomiast z największym węzłem komunikacyjnym Saksonii - Drezniem, polską stronę pogranicza łączy autostrada A4 oraz droga nr 6 po niemieckiej stronie, będąca częścią międzynarodowej drogi E40. Trasy te przebiegają przez Zgorzelec/Görlitz, stanowiący główny, graniczny węzeł komunikacyjny, w którym kumuluje się ruch tranzytowy.

Pozostałe węzły drogowe pogranicza, to:

- Bolesławiec, gdzie droga krajowa nr 4 krzyżuje się z drogami wojewódzkimi nr 297, 350 i 363,
- Lubań, gdzie droga krajowa nr 30 krzyżuje się z drogami wojewódzkimi nr 296 i 357.

Ruch regionalny i lokalny opiera się głównie na dobrze rozbudowanej sieci dróg wojewódzkich wspomaganych siecią połączeń powiatowych i gminnych. Ze względu na brak dobrze wykształconych powiązań o charakterze ponadlokalnym, przede wszystkim na osi północ - południe, sieć lokalna przenosi także ruch tranzytowy. Szczególnie widoczne jest to w przypadku dwóch tras stanowiących połączenia międzynarodowe:

- relacji Liberec - Zawidów - Zgorzelec, która na odcinku czeskim do przejścia granicznego w Zawidowie jest drogą rangi krajowej, natomiast po stronie polskiej, drogą wojewódzką,
- relacji Bautzen - Zittau - Porajów - Liberec, która na odcinku niemieckim do przejścia granicznego Zittau/Sieniawka jest drogą rangi krajowej, po stronie polskiej jest drogą lokalną, natomiast po stronie czeskiej jest drogą wojewódzką do miejscowości Bily Kostel i krajową do Liberca.

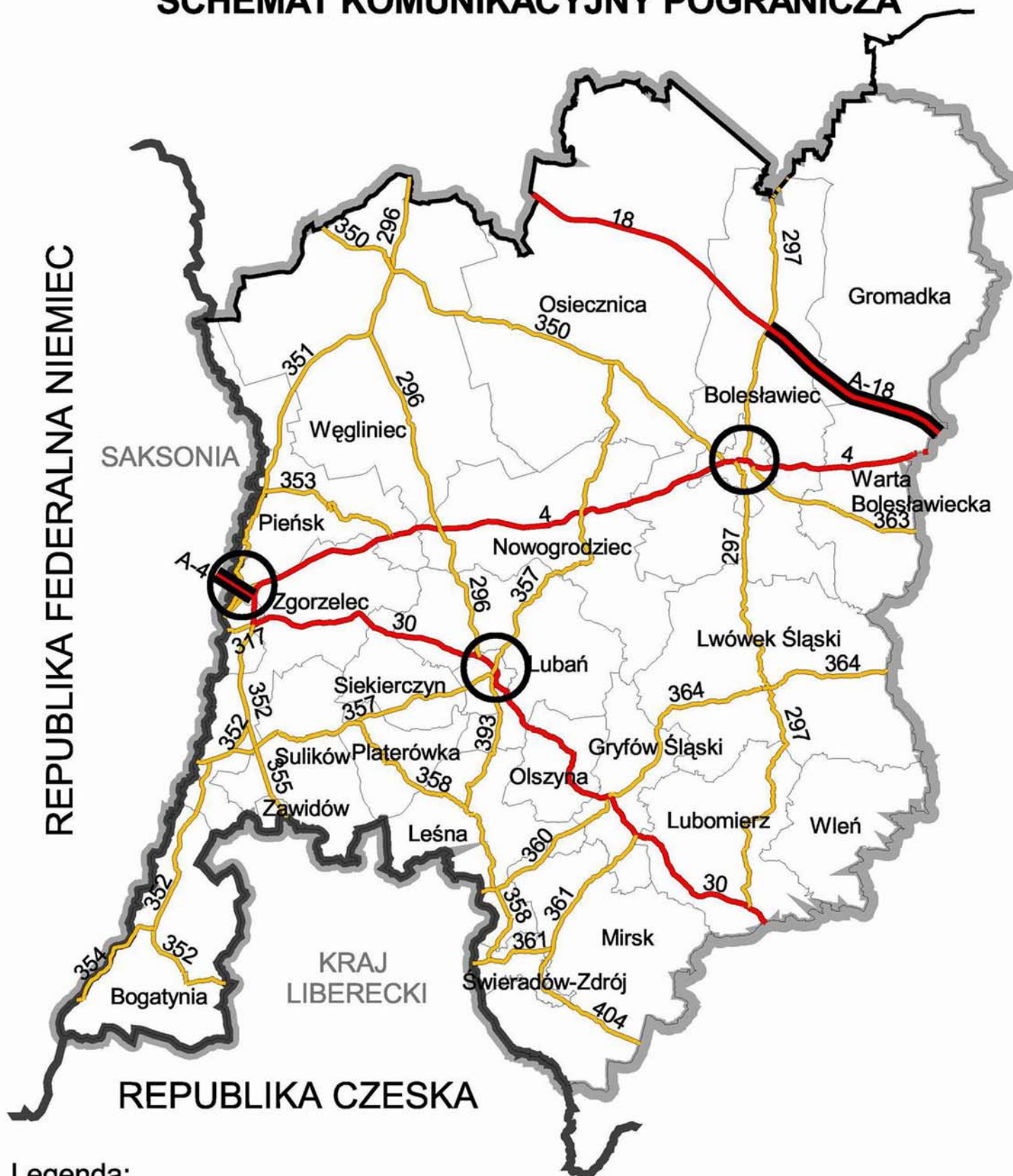
Rejon „Worka Turowskiego”, stanowiący potencjalny węzeł komunikacyjny, w którym występuje nagromadzenie przejść granicznych, nie spełnia swojej roli ze względu na niską rangę dróg i przejść granicznych oraz brak sprawnych powiązań pomiędzy poszczególnymi przejściami granicznymi. Na drogach wojewódzkich pogranicza średni dobowy ruch pojazdów osiągnął największe natężenie w rejonie „Worka Turowskiego” na drodze nr 352 Zgorzelec – Bogatynia, nr 354 Sieniawka – droga nr 352 oraz w rejonie Bolesławca na drodze nr 297 na odcinku Bolesławiec – Lwówek Śląski.

Z kolei największy wzrost natężenia średniego dobowego ruchu pojazdów zanotowano w okresie od 1995 do 2000 roku, na odcinku stanowiącym fragment autostrady A4 relacji przejście graniczne w Jędrzychowicach droga krajowa nr 30. Wskaźnik wzrostu ruchu przekroczył tu wartość 1,8. Przyczyną takiego stanu jest wycofanie z przejścia granicznego w Zgorzelcu ruchu samochodów ciężarowych i ograniczenie ruchu na przejściu granicznym w Sieniawce do pojazdów o ładowności 7,5 tony oraz skierowanie tego ruchu na uruchomione w 1996 r. przejście autostradowe Jędrzychowice/Ludwigsdorf. Zmiany te miały na celu ograniczenie ruchu pojazdów ciężkich w miastach, w których zlokalizowane są graniczne przejścia drogowe.

Równie duży wskaźnik wzrostu (ponad 1,8) zanotowano na odcinku granica województwa – Jagodzin na drodze wojewódzkiej nr 296. Wskaźniki wzrostu ruchu w przedziale 1,4 – 1,8 wystąpiły na drogach wojewódzkich: nr 296 na odcinku Godzieszów (droga nr 4) – Lubań, nr 393 na odcinku Lubań – Leśna, nr 361 Radoniów – Mirsk – Krobica, nr 404 Świeradów Zdrój – Piechowice.

Znacznie mniejszy wskaźnik wzrostu ruchu, mieszczący się w przedziale 1,0 – 1,4, odnotowany został na drodze krajowej nr 30 oraz na drodze krajowej nr 4. Spadek ruchu nastąpił na autostradzie A18 oraz drogach wojewódzkich nr 354 i 352 na odcinku Sieniawka – Bogatynia oraz na odcinku Łomnica – Zgorzelec (droga nr 352).

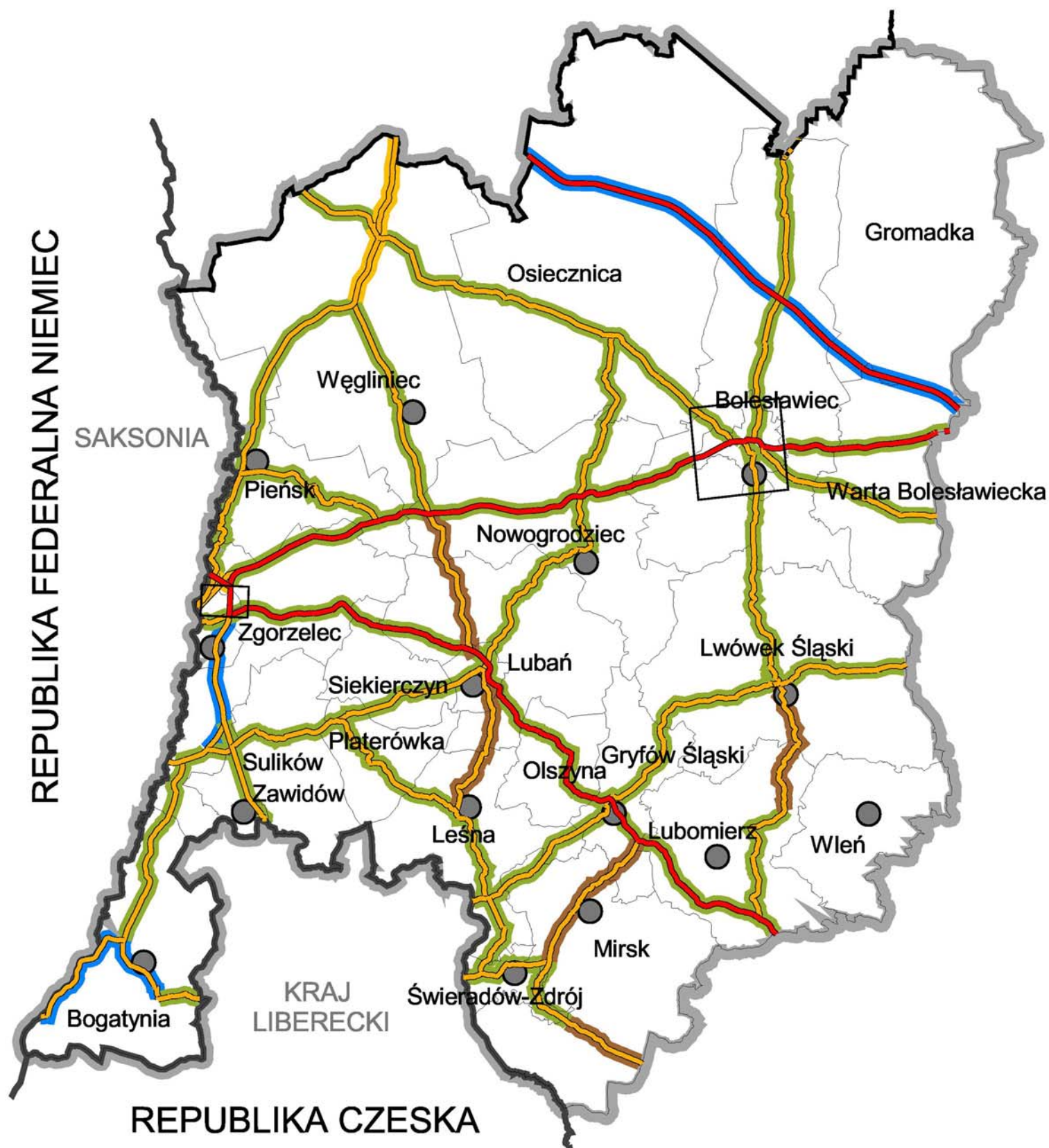
SCHEMAT KOMUNIKACYJNY POGRANICZA

Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica gminy
- granica opracowania
- autostrada
- droga krajowa
- droga wojewódzka
- węzeł drogowy

WYNIKI PORÓWNAŃ OBCIĄŻEŃ DRÓG KRAJOWYCH I WOJEWÓDZKICH W LATACH 1995 I 2000

Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica gmin
- granica opracowania
- droga krajowa
- droga wojewódzka

- miasta
- wskaźnik wzrostu ruchu <1.0
- wskaźnik wzrostu ruchu 1.0 - 1.4
- wskaźnik wzrostu ruchu 1.4 - 1.8
- wskaźnik wzrostu ruchu >1.8
- brak danych

Głównym problemem połączeń ponadregionalnych jest niedostateczna ilość tras autostradowych i ekspresowych, brak segregacji ruchu tranzytowego i lokalnego oraz łatwa i ogólna dostępność tras tranzytowych i niedostosowanie parametrów technicznych dróg do obecnego natężenia ruchu. Sieć drogowa, w chwili obecnej nie spełnia obowiązujących wymagań. Brak jest także obwodnic, umożliwiających ominięcie, w ruchu tranzytowym, terenów zabudowanych. Taka sytuacja występuje w miastach:

- Lubań na trasie drogi krajowej nr 30,
- Gryfów Śląski na trasie drogi krajowej nr 30,
- Lwówek Śląski na trasie dróg wojewódzkich nr 297 i 364.

Komunikacja kolejowa

Przez teren pogranicza przebiegają dwie magistrale kolejowe:

- E30, będąca częścią sieci kolejowej objętej międzynarodowymi umowami AGC i AGTC; razem z drogami, jest częścią Paneuropejskiego Korytarza Transportowego III i IIIa; biegnie na osi wschód - zachód, łącząc Saksonię oraz Berlin przez Węgliniec z Górnym Śląskiem,
- C59/1, linia kolejowa pierwszego rzędu biegnąca na osi północ południe, objęta międzynarodowymi umowami AGTC; łączy polsko - czeskie przejście graniczne w Zawidowie ze Szczecinem przez Zgorzelec, Węgliniec, Żary.

Największym węzłem kolejowym na pograniczu jest Węgliniec, w którym odbywają się odprawy celne dla ruchu towarowego. Węzeł ten jest głównym miejscem przeładunkowym ruchu towarowego kolejowego i kolejowo - drogowego.

Ruch pasażerski na pograniczu odbywa się na liniach:

- Jelenia Góra - Lwówek Śląski (283) - planowane jest zawieszenie ruchu pasażerskiego,
- Jelenia Góra - Lubań - Zgorzelec (274), odcinek Lubań - Zgorzelec, zawieszony ruch pasażerski,
- Wrocław - Legnica - Bolesławiec - Węgliniec (282) - Zgorzelec (278) - Drezno (E30),
- Węgliniec - Lubań (279),
- Węgliniec - Żary (282), zawieszony ruch pasażerski,
- w rejonie Worka Turoszowskiego odbywa się ruch osobowy kolei niemieckiej (346, 496, 497)

W porównaniu z przeciążonymi drogami, kolej posiada duże, niewykorzystane możliwości przewozowe. Sieć kolei będzie miała duże znaczenie przy zwiększonym natężeniu transgranicznego transportu towarowego, co daje się już obecnie zaobserwować. Jednak barierą w pełnym wykorzystaniu kolei jest duże niedoinwestowanie, prowadzące do złego stanu i niskich parametrów technicznych infrastruktury kolejowej, co uniemożliwia zapewnienie wysokiego standardu obsługi. Natomiast nierentowność przewozów lokalnych prowadzi do zamykania lub zawieszania ruchu na coraz to nowych odcinkach. Szansą na odtworzenie nieużywanych szlaków jest obsługa ruchu turystycznego. Dlatego należy dążyć do utrzymania ruchu na istniejących liniach.

Obecnie modernizowany jest odcinek linii E30 Legnica - granica z Niemcami, jest to logiczna kontynuacja projektu przyjętego przez Komisję Europejską do programu PHARE 1999. Ze środków PHARE sfinansowano również studium wykonalności dla odcinka E30 Zgorzelec - Wrocław - Opole.

REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC

	granica państwa		magistralna linia kolejowa
	granica województwa		linia kolejowa I rzędowa
	granica gminy		linia kolejowa II rzędowa
	granica opracowania		linia kolejowa III rzędowa
			inna linia kolejowa

Komunikacja lotnicza

Na terenie pogranicza nie funkcjonuje żadne lotnisko, natomiast najbliższe lotniska znajdują się w miejscowościach:

- Wrocław, lotnisko krajowe - Port Lotniczy Wrocław S.A, oddalone jest od Zgorzelca o 185 km, od Bolesławca o 116 km,
- Krzywa, lotnisko należące niegdyś do wojsk radzieckich, obecnie pełniące funkcję gospodarczą, położone najbliżej obszaru pogranicza, przy węźle drogowym autostrady A18, A4 i drogi krajowej nr 4, przylegające do Specjalnej Strefy Ekonomicznej Krzywa,
- Jelenia Góra, lotnisko sportowe,
- Legnica, poradzieckie lotnisko z możliwością wykorzystania jako towarowe (Cargo),
- Mieroszów, lotnisko sportowe (lądowisko),
- Rothenburg, lotnisko osobowe o randze regionalnej, zlokalizowane po stronie niemieckiej.

Rozwój i poprawa obsługi w zakresie komunikacji lotniczej na pograniczu nastąpić może po podniesieniu rangi lotniska w Jeleniej Górze, oraz lepszej dostępności do lotniska w Rothenburgu.

Przejścia graniczne

Granicę państwową między Niemcami, a Polską można na terenie pogranicza, przekroczyć:

na pięciu przejściach drogowych:

- Jędrzychowice/Ludwigsdorf,
- Zgorzelec/Görlitz,
- Sieniawka/Zittau,
- Porajów/Zittau,

dwóch kolejowych:

- Węgliniec/Horka,
- Zgorzelec/ Görlitz

jednym przejściu pieszym

- Krzewina/Ostritz, przejście piesze z dopuszczeniem motorowerów i motorów do 50 cm³.

Ruch między Czechami, a Polską odbywa się na pięciu przejściach drogowych:

- Porajów/Hradek,
- Bogatynia/Kunratice,
- Zawidów/Habartice,
- Czerniawa Zdrój/Nove Mesto,

jednym kolejowym:

- Zawidów/Frydlant

dwóch przejściach turystycznych oraz jednym pieszo - rowerowym:

- Lutogniewice /Višňová, Andělka,
- Stóg Izerski/Smrk,
- Miłoszów/Srbska, przejście piesze z dopuszczeniem motorowerów i motorów do 50 cm³.

W 2000 roku granicę polsko - niemiecką w części dolnośląskiej przekroczyło:

- 31 455 000 osób, co daje średnio 86 178 osób / dobę; największe przejście w Jędrzychowicach obsłużyło 45,59%, ruchu osobowego, pozostałe przejścia: Zgorzelec 32,51%, Krzewina 0,52%, Sieniawka 10,77%, Porajów 10,61%; wzmożenie ruchu osobowego następuje w miesiącach wiosennych i letnich, w okresie od maja do sierpnia,
- 10 583 000 pojazdów samochodowych, w tym najwięcej na przejściu w Jędrzychowicach - 5 285 tys. pojazdów samochodowych; daje to średnio 28 996 pojazdów na dobę; procentowy udział przedstawia się następująco: Jędrzychowice - 49,95%, Zgorzelec - 26,46%, Sieniawka 12,40%, Porajów 11,19%; przejście w Krzewinie, pomimo drogowej dostępności po obu stronach granic, nie obsługuje ruchu pojazdów samochodowych.

Ze względu na ograniczoną liczbę przejść ruch na granicy jest spowalniany. Problem ten szczególnie dotyczy samochodów ciężarowych oczekujących na odprawę.

Szansą na rozwiązanie problemu przepustowości jest realizacja dużej liczby przejść ujętych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego. Przejścia graniczne z dopuszczalnym ruchem towarowym powyżej 3,5 T, projektowane są w gminie Pieńsk: Prędocice/Rotenburg oraz gminie Bogatynia: Sieniawka/Zittau Nord. Przejścia graniczne z dopuszczalnym ruchem towarowym do 3,5 T, projektowane są w gminie Bogatynia: Turoszów/Hirschfelde, w gminie Zgorzelec: Koźlice/Görlitz, Radomierzyce/Hagenwerder (w budowie) oraz w gminie Pieńsk: Pieńsk/Deschka (porozumienie rządowe).

WNIOSKI

1. Podstawowym problemem w zakresie komunikacji jest zła jakość połączeń spowodowana:
 - brakiem tras szybkiego ruchu i tras tranzytowych,
 - niskimi parametrami technicznymi i złym stanem technicznym istniejących dróg,
 - zbyt małą ilością przejść granicznych.
2. Wobec szansy na aktywizację gospodarczą, jaką stwarza przebieg III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego, priorytetem staje się budowa autostrad A4 i A18 oraz modernizacja magistrali kolejowej E30.
3. Ważnym czynnikiem aktywizacji turystycznej regionu powinna być realizacja koncepcji turystycznej kolei regionalnej.

6. Uwarunkowania infrastruktury technicznej

Zaopatrzenie w wodę

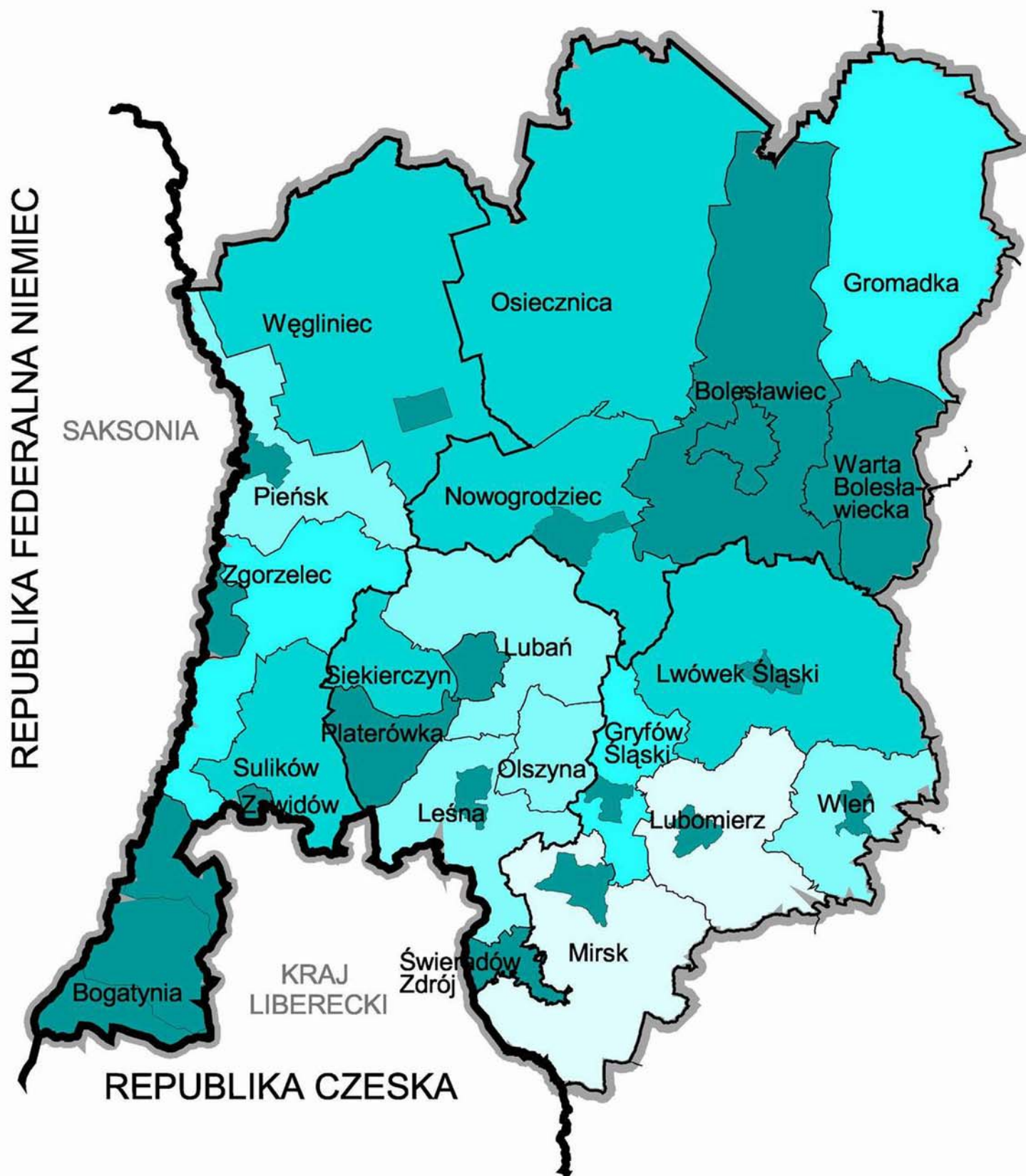
Zaopatrzenie w wodę ze zbiorowych systemów wodociągowych na terenie pogranicza kształtuje się następująco:

- wszystkie miasta wyposażone są w sieć wodociagową,
- ze zbiorowego zaopatrzenia w wodę korzysta najwięcej mieszkańców powiatu bolesławieckiego (83%), gminy: Bolesławiec i Warta Bolesławiecka są w 100% zwodociagowane,
- znacznie gorzej wygląda sytuacja mieszkańców w powiecie lubańskim (31%) i lwóweckim (35%) - gminy Lubomierz i Mirsk mają zaledwie po 1 wsi zwodociagowanej,
- ogółem zwodociagowanie terenów wiejskich pogranicza wynosi ok. 55% i jest zdecydowanie niższe od zwodociagowania województwa dolnośląskiego, wynoszącego około 80%,

- źródłem wody dla zbiorowego zaopatrzenia w wodę miast i wsi terenu pogranicza są głównie wody podziemne pochodzące z utworów czwartorzędowych i trzeciorzędowych,
- deficyt wody odczuwany jest w gminie Bogatynia (odwadnianie gminy w wyniku działań Kopalni „Turów”) oraz w mieście i gminie Mirsk,
- długość sieci wodociągowej na terenie czterech powiatów pogranicza wzrosła ogółem z 1163,9 km w 1997 roku do 1330,3 km w 2000 roku.

STOPIEŃ WYPOSAŻENIA W SIEĆ WODOCIAĞOWĄ

STAN NA 31.XII.2000

Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica powiatu
- granica gminy
- granica opracowania

Stopień wyposażenia wsi w sieć wodociągową w procentach

Odprowadzanie ścieków

Stan wyposażenia gmin pogranicza polsko - niemieckiego w sieci kanalizacyjne, podobnie jak i w sieci wodociągowe, jest bardzo zróżnicowany i przedstawia się następująco:

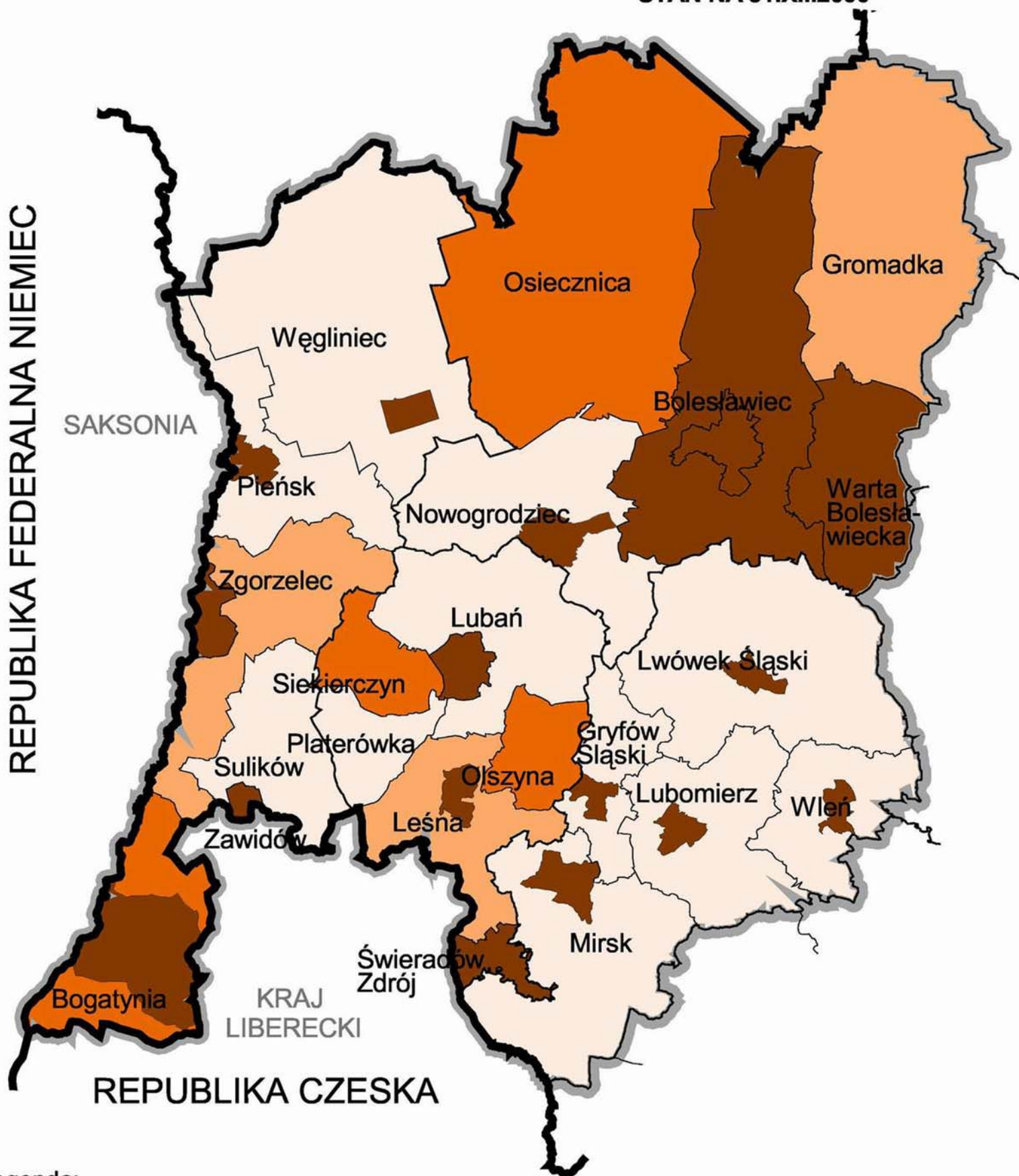
- wszystkie miasta wyposażone są w sieć kanalizacyjną,
- na terenach wiejskich istnieją niewielkie odcinki sieci kanalizacyjnej, stopień skanalizowania waha się od 0% w powiecie lwóweckim do 21% w powiecie bolesławieckim,
- najwięcej terenów wiejskich z uporządkowaną gospodarką ściekową znajduje się w gminach wiejskich Bolesławiec i Warta Bolesławiecka,
- w gminie Bolesławiec, oprócz zbiorowej kanalizacji, stosowane są systemy indywidualnych biologicznych oczyszczalni ścieków; w ten sposób zostały skanalizowane wsie: Nowa Wieś, Lipiany, Golnice oraz częściowo Bolesławice i Łaziska,
- na przestrzeni lat: 1997 - 2000 długość sieci kanalizacyjnej wzrosła o 96,4 km i w 2000 roku. wynosiła 482,5 km.

Ścieki bytowo - gospodarcze i przemysłowe na obszarze powiatów przygranicznych, oczyszczane są w komunalnych oczyszczalniach mechaniczno - biologicznych, przemysłowych oczyszczalniach ścieków oraz indywidualnych przydomowych oczyszczalniach ścieków. Obsługa przez oczyszczalnie ścieków kształtuje się następująco:

- wszystkie miasta pogranicza posiadają oczyszczalnie ścieków,
- oczyszczalnie w miastach: Bolesławiec, Gryfów Śląski, Lubań, Mirsk Nowogrodzic, Świeradów Zdrój, Pieńsk, Zawidów i Zgorzelec nie pracują prawidłowo lub nie spełniają wymogów ochrony środowiska, część z nich jest przeciążona hydraulicznie i wymaga rozbudowy lub z uwagi na przestarzałą technologię, wymaga modernizacji,
- oczyszczalnia ścieków w Pieńsku obsługuje oprócz miasta również trzy miejscowości po niemieckiej stronie: Deschka, Zodel, Gross - Krauscha,
- spośród 27, zlokalizowanych na pograniczu, oczyszczalni ścieków aż 17 obsługuje tylko jedną miejscowość,
- tylko 32 wsie obsługiwane są przez oczyszczalnie ścieków.

STOPIEŃ WYPOSAŻENIA W SIEĆ KANALIZACYJNĄ

STAN NA 31.XII.2000

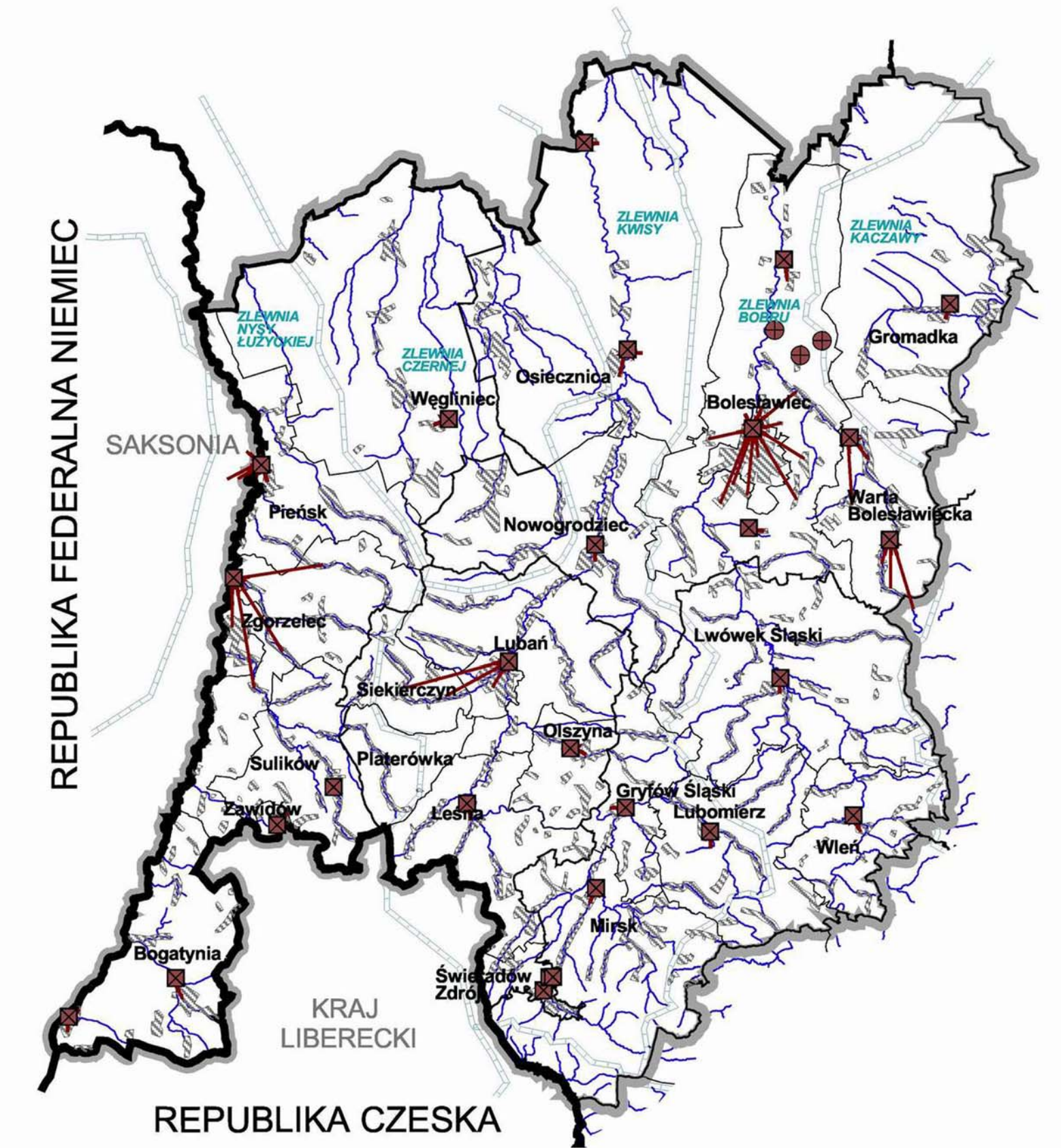
Legenda:

- granica państwa
- granica województwa
- granica powiatu
- granica gminy
- granica opracowania

Stopień wyposażenia w sieć kanalizacyjną w procentach

- 0
- 1 - 10
- 11- 29
- powyżej 30

REJON OBSŁUGI KOMUNALNYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW

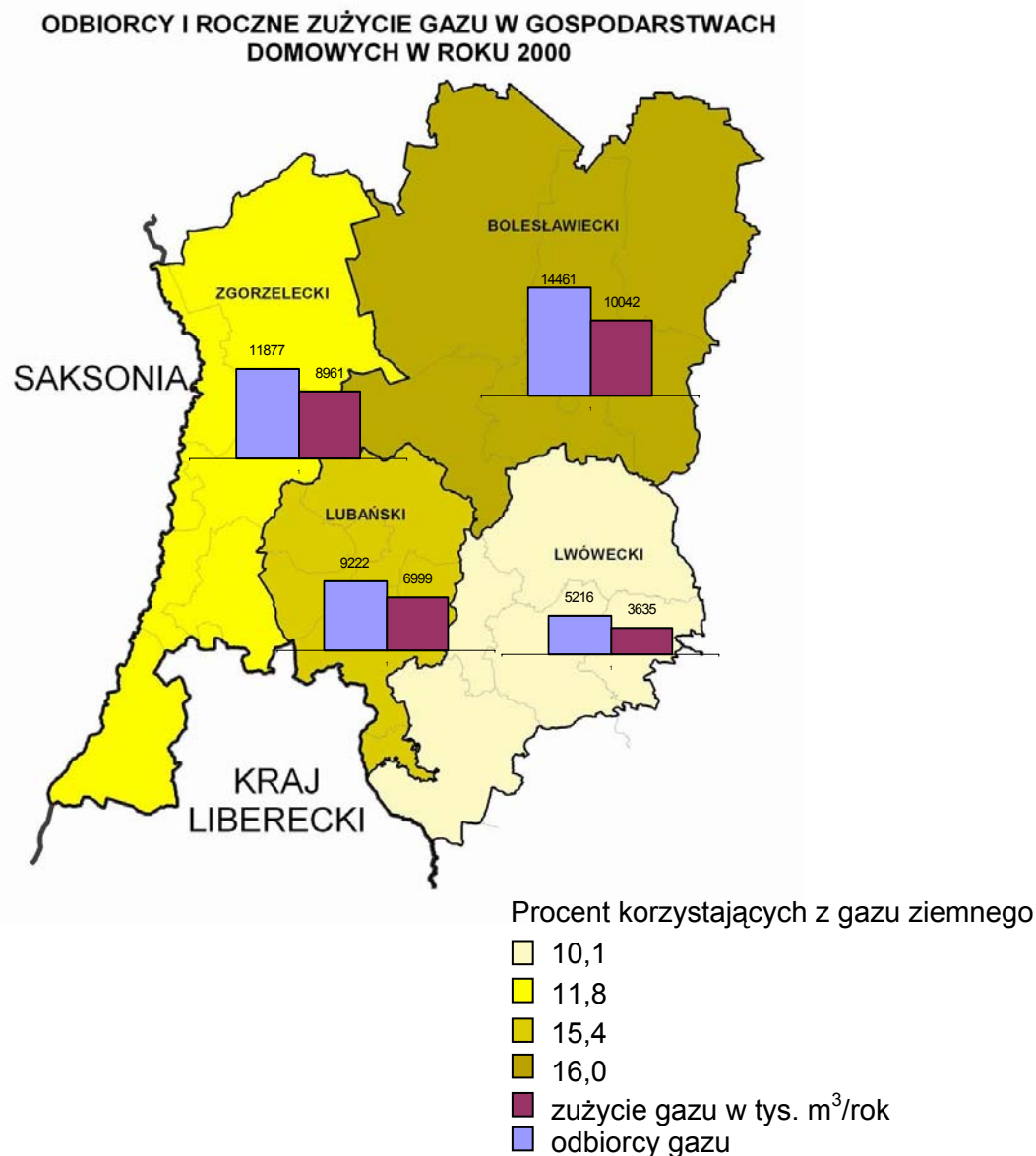

- Legenda:
- granica państwa
 - granica województwa
 - granica powiatu
 - granica gminy
 - granica opracowania
 - rzeki
 - granice zlewni
 - istniejące komunalne oczyszczalnie ścieków
 - miejsowości skanalizowane w systemie indywidualnych biologicznych oczyszczalni ścieków
 - miejsowości skanalizowane z odprowadzeniem ścieków do oczyszczalni

Zaopatrzenie w gaz

Na obszar pogranicza gaz ziemny dostarczany jest siecią magistralną z udokumentowanych krajowych zasobów gazu oraz z importu. Gaz ziemny z Niemiec i Norwegii odbierany jest w węźle Lasów (gmina Pieńsk), dokąd przesyłany jest siecią gazową przez terytorium Niemiec.

Na ogólną liczbę piętnastu miast zlokalizowanych na terenie pogranicza, do dziewięciu z nich doprowadzony jest gaz przewodowy tj. Bolesławiec, Gryfów Śląski, Leśna, Lubań, Lwówek Śląski, Nowogrodziec, Pieńsk, Świeradów Zdrój i Zgorzelec, natomiast nie został dotychczas doprowadzony gaz do: Zawidowa, Bogatyni, Węglinca, Lubomierza, Mirska i Wlenia.

Gospodarka odpadami

Odpady komunalne z terenu pogranicza składowane są na 17 eksploatowanych składowiskach, zlokalizowanych w następujących miejscowościach:

- Nowogrodziec, składowisko o powierzchni 1,8 ha, obsługuje miasto i gminę Nowogrodziec, planowana eksploatacja do 2040 r.,
- Trzebień, składowisko o powierzchni 3,32 ha, obsługuje miasto i gminę Bolesławiec, część gminy Osiecznica, obiekt oddany w 1997 r.,
- Osła, składowisko o powierzchni 0,92 ha, obsługuje gminę Gromadka, planowana eksploatacja do 2005 r.,
- Świątoszów, składowisko o powierzchni 1,04 ha, obsługuje gminę Osiecznica oraz gminę Małomice z województwa lubuskiego, eksploatowane od 1997 r.,
- Warta Bolesławiecka, Tomaszów Bolesławiecki i Raciborowice Dolne, trzy składowiska obsługujące wsie: Warta Bolesławiecka, Wartowice, Tomaszów Bolesławiecki, Szczytnica, Raciborowice, Iwiny,
- Lubań, składowisko obsługujące miasto Lubań, oraz gminy: Platerówka i Siekierczyn,
- Olszyna Lubańska, obsługuje gminę Olszyna,
- Wieża, obsługuje miasto i gminę Gryfów Śląski, planowana eksploatacja do 2005 r.,
- Lubomierz, obsługuje miasto i gminę Lubomierz, od 2000 r. realizowana jest budowa nowego wysypiska oraz rekultywacja starego,
- Płóczki Dolne, składowisko nowo wybudowane, o przewidywanym okresie eksploatacji do 2015 r., obsługujące miasto i gminę Lwówek Śląski,
- Karłowice, obsługuje miasto i gminę Mirsk, miasto Świeradów Zdrój, część gminy Leśna, gminę Stara Kamienica, obiekt nowo wybudowany, przewidywany okres eksploatacji 21 lat,
- Bogatynia, wysypisko nowe o pow. 2,50 ha, obsługujące miasto i gminę Bogatynia,
- Stojanów, składowisko obsługujące miasto i gminę Pieńsk,
- Gozdnicza w województwie lubuskim, obsługuje na terenie pogranicza miasto i gminę Węglińiec,
- Sulików, obsługuje gminę Sulików i miasto Zawidów,
- Jędrzychowice, składowisko obsługujące miasto i gminę Zgorzelec.

Oddane do eksploatacji w ostatnich latach: Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych i Stabilizacji Osadów Ściekowych w Jędrzychowicach w gminie Zgorzelec, Centrum Utylizacji Odpadów Gmin Łużyckich w Księginkach koło Lubania, oraz nowoczesne składowisko odpadów w Płóczkach Dolnych w gminie Lwówek Śląski pozwolą rozwiązać problem gospodarki odpadami w tych gminach na kilkanaście lat. Kończą się natomiast pojemności istniejących składowisk dla gmin miejsko - wiejskich Pieńsk i Lubomierz. Gmina miejsko - wiejska Leśna wywozi odpady na składowisko w Karłowcu na terenie gminy Mirsk, do czasu wybudowania własnego składowiska w Miłoszowie

Podmioty gospodarcze zlokalizowane na terenach miast i gmin pogranicza wytwarzające w czasie procesów produkcyjnych duże ilości odpadów przemysłowych, posiadają zwykle własne składowiska przemysłowe. Największym producentem odpadów przemysłowych jest Elektrownia „Turów” wytwarzająca popioły lotne i żużle, składowane na zwałowisku zewnętrznym nadkładu Kopalni Węgla Brunatnego w Bogatyni. Poza tym duże ilości odpadów przemysłowych wytwarzane są i składowane na terenie Kopalni Surowców Mineralnych „Surmin - Kaolin” S.A. w Nowogrodźcu oraz w Zakładach Chemicznych „Wizów” w gminie Bolesławiec. Należy jednak podkreślić, że na przestrzeni ostatnich lat stwierdza się zmniejszenie ilości wytwarzanych i składowanych odpadów przemysłowych oraz wzrost ilości odpadów wykorzystywanych gospodarczo, a także unieszkodliwionych.

Największym problemem w zakresie gospodarki odpadami jest w zbyt małym zakresie prowadzona segregacja odpadów, unieszkodliwianie oraz w niewielkim stopniu wykorzystywanie odpadów do produkcji surowców wtórnych. Wciąż podstawowym

sposobem gospodarowania odpadami jest ich składowanie, bardzo często bez stosowania segregacji.

Elektroenergetyka

Na terenie pogranicza zlokalizowane są obiekty elektroenergetyczne, które są ważnymi elementami sieci przesyłowej krajowego systemu elektroenergetycznego o napięciu 400 kV i 220 kV. Umożliwiają one wyprowadzenie energii elektrycznej wytworzonej w Elektrowni „Turów” poprzez sieć dystrybucyjną i przesłanie jej między innymi do odbiorców z województwa dolnośląskiego.

Są to następujące obiekty elektroenergetyczne:

- stacja elektroenergetyczna 400/220/110 kV Mikułowa,
- część linii napowietrznej 400 kV Mikułowa - Czarna,
- część linii napowietrznej 400 kV Mikułowa - Hagenwerder (Niemcy),
- część linii napowietrznej 400 kV Mikułowa - Hagenwerder (Niemcy),
- linia napowietrzna 400 kV Elektrownia „Turów” - Mikułowa,
- cztery dwutorowe linie napowietrzne 220 kV Elektrownia „Turów” - Mikułowa,
- część dwutorowej linii napowietrznej 220 kV Mikułowa - Świebodzice,
- część dwutorowej linii napowietrznej 220 kV Mikułowa - Polkowice,
- część linii napowietrznej 220 kV Mikułowa - Leśniów (woj. lubuskie),
- część linii napowietrznej 220 kV Mikułowa - Cieplice.

Właścicielem w/w obiektów elektroenergetycznych są Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. w Warszawie, a ich eksploatacją zajmują się Polskie Sieci Elektroenergetyczne Zachód Sp. z o.o. w Poznaniu.

Za pośrednictwem linii elektroenergetycznych 110 kV i stacji elektroenergetycznych 110 kV/SN energia elektryczna dostarczana z krajowego systemu elektroenergetycznego jest przesyłana i rozdzielana do odbiorców na terenie poszczególnych gmin, oraz do Niemiec za pośrednictwem linii napowietrznej 110 kV relacji Bogatynia - Neueibau. Przesyłaniem i dystrybucją energii elektrycznej o napięciu 110 kV i niższym zajmuje się na terenie pogranicza Zakład Energetyczny Jelenia Góra S.A. i Zakład Energetyczny Legnica S.A. Na terenie pogranicza zlokalizowana jest Elektrownia „Turów” w Bogatyni, wytwarzająca energię elektryczną na skalę przemysłową o mocy zainstalowanej 2 067 MW.

Do produkcji energii elektrycznej wykorzystywane są również elektrownie wodne:

- Pilchowice I i Pilchowice II, elektrownia o mocy zainstalowanej 9 100 kW, zlokalizowana na rzece Bóbr w gminie Wleń,
- Kraszowice, elektrownia o mocy zainstalowanej 1 080 kW, zlokalizowana na rzece Bóbr w gminie Bolesławiec,
- Stara Oleszna, elektrownia o mocy zainstalowanej 1 600 kW, zlokalizowana na rzece Bóbr w gminie Bolesławiec,
- Leśna, elektrownia o mocy zainstalowanej 2 780 kW, zlokalizowana na rzece Kwisie w gminie Leśna.
- Złotniki, elektrownia o mocy zainstalowanej 4 900 kW, zlokalizowana na rzece Kwisie w gminie Leśna,

Zaopatrzenie w ciepło

Na terenie pogranicza istnieją następujące sposoby zaopatrzenia w ciepło:

- zasilanie z ciepła zdalczego (elektrociepłownie, ciepłownie), w największych miastach pogranicza: Zgorzelcu, Bogatyni, Lubaniu i Bolesławcu,
- zasilanie z kotłowni opalanych słomą,
- zasilanie z kotłowni węglowych lub indywidualnych urządzeń grzewczych na paliwo stałe,

- zasilanie z kotłowni gazowych lub indywidualnych podgrzewaczy gazowych,
- zasilanie z kotłowni olejowych,
- indywidualne ogrzewanie elektryczne.

Dominującymi odbiorcami ciepła scentralizowanego są budynki mieszkalne wielorodzinne. Ponadto oprócz scentralizowanego systemu dostaw ciepła do odbiorców działa na terenie pogranicza duża ilość kotłowni lokalnych węglowych, gazowych i olejowych, które są wbudowane w ogrzewane obiekty lub znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie ogrzewanych obiektów. Znaczna ilość mieszkań szczególnie w tzw. starej zabudowie korzysta z indywidualnych urządzeń grzewczych na paliwo stałe lub gaz, przy czym zdecydowana większość korzysta z paliwa stałego, co skutkuje zanieczyszczeniem środowiska naturalnego. Znaczne ograniczenie emisji zanieczyszczeń uzyskano w dużych centralnych źródłach ciepła dzięki przeprowadzonym pracom modernizacyjnym.

Również modernizacja lokalnych kotłowni węglowych poprzez zmianę dotychczasowego stosowanego paliwa stałego na olejowe lub gazowe znacznie ogranicza emisję zanieczyszczeń. Takiej kompleksowej modernizacji dokonano w Zawidowie, gdzie starą wyeksploatowaną kotłownię centralną opalaną miałem węgla kamiennego, zastąpiono pięcioma ekologicznymi nowoczesnymi kotłowniami osiedlowymi opalany olejem opałowym lekkim. Ponadto w Lubaniu dokonano modernizacji w miejskiej ciepłowni instalując kocioł wykorzystujący biomasę tj. słomę jako paliwo.

Telekomunikacja

Poziom dostępności do usług telekomunikacyjnych na obszarze pogranicza kształtuje się na poziomie niższym niż średnio w województwie. Występuje znaczne zróżnicowanie dostępności usług telekomunikacyjnych w poszczególnych gminach. Najkorzystniejsza sytuacja występuje w ośrodkach miejskich, wskazując na niedoinwestowanie w tym zakresie terenów wiejskich. Sytuacja w poszczególnych powiatach przedstawia się następująco:

- najwyższym wskaźnikiem telefonicznych standardowych łącz głównych przypadającym na 1000 mieszkańców charakteryzuje się powiat zgorzelecki (257,9), w obrębie którego najwięcej łącz posiada miasto Zgorzelec a najmniej gmina Sulików,
- najniższy wskaźnik - 187,6 charakteryzuje powiat lwówecki, w którym największą ilość łącz ma gmina Lwówek Śląski, a najmniej gmina Wleń ,
- powiat lubański ma wskaźnik 220,8; najwięcej łącz posiada miasto Lubień a najmniej gmina Platerówka,
- powiat bolesławiecki ma wskaźnik 218,9; najwięcej telefonicznych łącz głównych posiada miasto Bolesławiec, a najmniej gmina Bolesławiec.

Gwałtowny rozwój telefonii bezprzewodowej w istotnym stopniu poprawia dostępność do usług telekomunikacyjnych, należy jednak pamiętać, iż z reguły dotyczy to ludności o wyższych dochodach, w tym przede wszystkim ludności miejskiej.

WNIOSKI

Obszar pogranicza wymaga jeszcze znacznego doinwestowania w zakresie infrastruktury technicznej. Odpowiednie wyposażenie w sieć infrastrukturalną obszarów gmin sprzyja rozwojowi gospodarczemu.

III. PODSUMOWANIE

1. Główne problemy

Teren pogranicza dolnośląsko - saksońskiego obejmuje cztery powiaty: zgorzelecki, bolesławiecki, lwówecki i lubański, z których dwa pierwsze graniczą bezpośrednio z Niemcami. Niekorzystne, peryferyjne w skali kraju, położenie tego regionu, w perspektywie przystąpienia do Unii Europejskiej stało się jego głównym atutem. Dążenie do integracji europejskiej wpłynęło na zainteresowanie obszarem pogranicza i uznanie go za obszar wymagający wsparcia finansowego, co może być pomocne przy pokonywaniu problemów.

Jako główne problemy pogranicza, należy wymienić:

- brak tras szybkiego ruchu oraz obwodnic terenów zabudowanych,
- możliwość utraty szansy wynikającej z przebiegu III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego w przypadku dalszego opóźniania się realizacji autostrady A4 i A18 oraz modernizacji magistrali kolejowej E30,
- opóźniające się decyzje związane ze scaleniem układów komunikacyjnych Polski, Czech i Niemiec w Worku Turoszowskim,
- niski poziom zainwestowania w infrastrukturę techniczną, zwłaszcza na terenach wiejskich, w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków, wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, selekcji, wtórnego wykorzystywania i unieszkodliwiania odpadów,
- brak ochrony prawnej dla niektórych terenów o cennych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych,
- konflikt przestrzenny wynikający z lokalizacji poligonu wojskowego „Świętoszów” w obrębie Borów Dolnośląskich, uznawanych za wartościowe przyrodniczo,
- duży stopień degradacji lasów w obrębie Gór Izerskich, wymagających długoletnich zabiegów rewitalizacyjnych,
- zły stan techniczny wielu obiektów dziedzictwa kulturowego,
- negatywne zjawiska społeczno - demograficzne i gospodarcze: wysoka i stale wzrastająca stopa bezrobocia, malejący przyrost naturalny, wyższy, niż w województwie dolnośląskim, procentowy udział pracujących w przemyśle i budownictwie oraz niższy odsetek pracujących w usługach rynkowych,
- monokultura przemysłowa spowodowana dominacją przemysłu wydobywczego i energetycznego, który w chwili obecnej zapewnia miejsca pracy znaczącej grupie ludności a w przyszłości grozi strukturalnym bezrobociem.

2. Obszary problemowe

Biorąc pod uwagę rozwój przestrzenny jako główny aspekt opracowywanego studium, można wskazać na obszary wyróżniające się specyfiką występujących problemów, dla których możliwe jest zdefiniowanie priorytetów rozwoju. Należą do nich:

- **„Worek Turoszowski”**: rejon nakładania się problemów związanych z dominacją przemysłu wydobywczego i energetycznego, degradacją środowiska przyrodniczego, przebiegiem granic państwowych: polsko - czeskiej i polsko - niemieckiej „odcinających” teren od jego najbliższego otoczenia; w związku z nieuchronnym wyczerpaniem się w przyszłości złóż węgla brunatnego i zakończeniem eksploatacji elektrowni, konieczne jest określenie przyszłej roli tego rejonu i wyznaczenie zupełnie nowych kierunków rozwoju i funkcji;
- **Zespół miast Zgorzelec - Görlitz**: integracja obu części, niegdyś jednego, miasta pozwoli na pełne wykorzystanie całej infrastruktury społecznej, technicznej

i komunikacyjnej, przyczyniając się do poprawy jakości życia po obu stronach granicy;

- **Świeradów Zdrój i jego okolice:** to rejon lecznictwa uzdrowiskowego i turystyki górskiej, rozwijanych zgodnie z tradycją i predyspozycjami środowiska przyrodniczego; priorytetem działania powinna być tutaj rewitalizacja i ochrona środowiska przyrodniczego, zwłaszcza zniszczonych lasów; ważna jest także ochrona dziedzictwa kulturowego oraz rozwój usług;
- **Bory Dolnośląskie:** rejon cenny przyrodniczo, ze słabo rozwiniętą siecią komunikacyjną i osadniczą, zdominowany przez gospodarkę leśną; część poligonów poradzieckich przywróconych lasom wymaga rewitalizacji; problemem jest znalezienie kompromisu pomiędzy koniecznością ochrony przyrody a funkcją bezpieczeństwa i obronności państwa związaną z poligonem „Świętoszów”; należałoby wyznaczyć obszary, na których bez szkody dla środowiska przyrodniczego można rozwijać turystykę, agroturystykę i funkcje im towarzyszące;
- **Obszary rolnicze w terenach górskich:** występują na terenie gmin: Mirsk, Lubomierz, Wleń, Lwówek Śląski, Gryfów Śląski, Leśna, Platerówka i Sulików; wymagają wsparcia ze strony państwa;
- **Bolesławiec:** największe pod względem liczby ludności miasto pogranicza, położone na międzynarodowym szlaku komunikacyjnym E40; pełniące zróżnicowane funkcje, w tym usługowe; realizacja autostrady A4 i bliskość przyszłego węzła autostradowego A4/A8 są szansą na wzmocnienie pozycji miasta i jego rozwój.

KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ POGRANICZA

I. CELE, ZASADY REALIZACJI I KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ DLA OBSZARU POGRANICZA, WYNIKAJĄCE Z PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO (PZPWD)

1. Cele polityki przestrzennej województwa

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa przyjęte zostały następujące cele strategiczne polityki przestrzennej:

- realizacja „otwarcia na Europę” - stymulowanie i umacnianie integracji Polski i UE poprzez pokonywanie barier integracyjnych,
- kształtowanie konkurencyjności województwa poprzez tworzenie i rozwój systemu obszarów aktywizacji społecznej i gospodarczej,
- tworzenie warunków do poprawy jakości życia, podnoszenie standardu cywilizacyjnego społeczeństwa dla osiągnięcia wysokiego zaspokojenia poziomu potrzeb społecznych,
- aktywna ochrona wartości przyrodniczych i kształtowanie środowiska przyrodniczego prowadzące do realizacji ekorozwoju,
- ochrona dziedzictwa kulturowego - udostępnienie dziedzictwa kulturowego społeczeństwu i włączenie we współczesne struktury funkcjonalno - przestrzenne,
- integracja społeczności województwa,
- zapewnienie warunków dla zwiększenia obronności kraju, zapobiegania awariom i klęskom żywiołowym oraz ochrona przed ich skutkami.

Dla polityki przestrzennej formułowanej w Studium Pogranicza Dolny Śląsk - Saksonia, cele te należy traktować jako nadrzędne, realizowane na terenie całego województwa dolnośląskiego. Specyficzny charakter obszaru opracowania, wyróżnionego w skali województwa ze względu na położenie na styku trzech państw, jako obszar problemowy, wymaga uszczegółowienia celów i odniesienia ich do indywidualnych uwarunkowań tego obszaru.

2. Zasady realizacji polityki przestrzennej województwa

Jako nadrzędne zasady realizacji polityki przestrzennej w województwie dolnośląskim, przyjęte zostały:

- dynamiczne równoważenie rozwoju jako podstawa polityki przestrzennego zagospodarowania województwa,
- wykorzystywanie szans i możliwości zawartych w uwarunkowaniach rozwoju województwa,
- ukierunkowanie na ekorozwój w użytkowaniu i zagospodarowaniu przestrzeni, poprawa ładu przestrzennego wyrażające dążenie do harmonijności struktur przestrzennych i powiązań z przyrodą,
- przełamywanie barier i ograniczeń rozwoju w funkcjonowaniu struktur przestrzennych.

Zasady te w pełni odnoszą się także do obszaru pogranicza i były brane pod uwagę przy formułowaniu polityki przestrzennej.

3. Kierunki polityki przestrzennej województwa

Mając na uwadze przyjęte cele strategiczne i nadrzędne zasady ich realizacji, plan województwa określa również bardziej szczegółowe cele, zasady realizacji i kierunki polityki przestrzennej w poszczególnych strefach funkcjonalno - przestrzennych, wydzielonych w obrębie województwa, jak i w kolejnych sferach: ekologicznej, społecznej, kulturowej, gospodarczej, infrastruktury, ochrony przeciwpowodziowej, obronności i bezpieczeństwa państwa. O ile podział na sfery polityki przestrzennej obejmuje, ujednolicony dla terenu całego województwa, zbiór celów, zasad i kierunków polityki, to w odniesieniu do stref funkcjonalno - przestrzennych zarówno cele, zasady jak i kierunki polityki są zróżnicowane, ponieważ uwzględniają rozpoznane uwarunkowania oraz szanse rozwoju w obrębie danej strefy.

Obszar Pogranicza stanowi przekrój przez cztery spośród sześciu stref funkcjonalno przestrzennych, określonych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego.

Północna część leży w **strefie obszarów rolno - leśnych o dominujących funkcjach ochrony walorów środowiska, przeznaczonej do rozwoju funkcji ochronnych, rozwoju turystyki i rekreacji i utrzymania funkcji rybackiej**. Ze sformułowanych w PZPWD kierunków działania, dla obszaru pogranicza odnoszą się następujące:

- restrukturyzacja gospodarki rolnej i leśnej pod kątem ograniczeń wynikających z położenia w parkach krajobrazowych,
- rozwijanie bazy i zaplecza turystyczno - rekreacyjnego,
- eksponowanie zabytkowych obiektów i układów urbanistycznych,
- rozwijanie bazy przetwórstwa rolno - spożywczego, w tym przetwórstwa rybnego,
- uzupełnienie sieci komunikacyjnej dla zwiększenia dostępności turystycznej,
- dokonanie zmian w sferze produkcyjnej wynikających z ochrony środowiska i położenia na terenach chronionych,
- podnoszenie standardu sieci usług,
- rozwój agroturystyki i rolnictwa ekologicznego.

Niewielki fragment na wschodzie pogranicza, obejmujący północną część gminy Warta Bolesławiecka, znajduje się w zasięgu **strefy rolno - przemysłowej przeznaczonej do rozwoju rolnictwa i przemysłu z uwzględnieniem priorytetu intensyfikacji produkcji rolnej i ochrony rolniczej przestrzeni produkcyjnej**. Wyznaczone dla tej strefy kierunki działania, to:

- restrukturyzacja rolnictwa w kierunku tworzenia silnych gospodarstw rolnych, szczególnie z wykorzystaniem gruntów po zlikwidowanych PGR-ach, przejętych do Zasobu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- tworzenie w ośrodkach lokalnych zespołów obsługi gospodarki rolnej i przetwórstwa rolno - spożywczego,
- podnoszenie standardu systemu infrastruktury technicznej,
- koncentracja zabudowy miast i wiejskich jednostek osadniczych ze względu na ochronę gruntów rolnych,
- tworzenie sieci dróg gospodarczych dla obsługi produkcji rolnej,
- ochrona krajobrazu kulturowego,
- wzbogacenie jednostek osadniczych o zespoły zieleni publicznej,
- tworzenie uzupełniających systemów zieleni dla terenów rolnych (wiatrochronnej, przy ciekach wodnych)
- uwzględnienie ograniczeń wynikających z ochrony środowiska w rozwoju jednostek osadniczych, ze szczególnym uwzględnieniem terenów zlewni chronionych.

Największa obszarowo część pogranicza znalazła się w **strefie rolno - przemysłowej obszarów Pogórza i Przedgórze Sudetów** przewidzianej dla rozwoju rolnictwa i przemysłu,

w tym przemyśle wydobywczym, z uwzględnieniem ochrony walorów środowiska. Dla tej strefy sformułowane zostały następujące kierunki działania:

- restrukturyzacja rolnictwa w kierunku tworzenia silnych gospodarstw, szczególnie z wykorzystaniem gruntów po zlikwidowanych PGR-ach przejętych do Zasobu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- tworzenie w ośrodkach lokalnych zespołów obsługi gospodarki rolnej i przetwórstwa rolno - spożywczego,
- rozwój agroturystyki w połączeniu z gospodarstwami ekologicznymi,
- ochrona krajobrazu kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem architektury regionalnej,
- ochrona i rewaloryzacja licznie występujących cennych ośrodków staromiejskich,
- adaptowanie zespołów zabytkowych dla pełnienia funkcji turystycznych i rekreacyjnych,
- uzupełnienie systemu komunikacyjnego tworzącego III Paneuropejski Korytarz Transportowy (odcinek autostrady A4 Krzyżowa - Zgorzelec),
- dalsza kompleksowa modernizacja Elektrowni „Turów” w celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza,
- dalsza współpraca międzynarodowa prowadząca do zmniejszenia ilości zanieczyszczeń transgranicznych,
- rekultywacja w kierunku leśnym i wodnym zdegradowanych terenów Worka Turosszowskiego,
- prowadzenie gospodarki związanej z eksploatacją surowców naturalnych na terenach o cennych walorach przyrodniczych i kulturowych w kierunku maksymalnych ograniczeń uciążliwości, zmniejszania a nawet zaniechania wydobywania,
- tworzenie warunków dla dalszej aktywizacji społeczno - gospodarczej związanej z istniejącym zapleczem infrastrukturalnym i położeniem przygranicznym.

Południowo - wschodni fragment pogranicza, obejmujący część gminy Świeradów Zdrój, Mirsk i Wleń, znalazł się w zasięgu **strefy górskich obszarów rolno - leśnych Sudetów** o dominujących funkcjach ochrony walorów środowiska, przeznaczonej do rozwoju funkcji ochronnych, rozwoju funkcji turystyczno - rekreacyjnych i uzdrowiskowych z wykorzystaniem renty położenia przy granicy polsko - czeskiej. Wyznaczone dla tej strefy kierunki działania, to:

- zwiększenie potencjału i poprawa bazy dla turystyki i rekreacji,
- podnoszenie standardu uzdrowisk,
- adaptowanie zespołów zabytkowych dla pełnienia funkcji turystycznych i rekreacyjnych,
- rozwój agroturystyki na nizinnych i podgórskich obszarach wiejskich w połączeniu z gospodarstwami ekologicznymi,
- rozwój ośrodków sportów zimowych,
- ochrona krajobrazu kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem architektury regionalnej,
- promowanie i rozwój rolnictwa ziem górskich,
- utworzenie „Drogi Śródsudeckiej” jako ważnego elementu aktywizacji turystycznej obszaru pogranicza,
- wykorzystanie linii kolejowych istniejących i o ruchu zawieszonym jako ważnego elementu aktywizacji turystycznej obszaru pogranicza.

II. KIERUNKI PRZEKSZTAŁCEN PRZESTRZENI POGRANICZA

Ogólne zasady przekształceń przestrzeni pogranicza określa Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego. Niniejsze studium stanowi rozwinięcie i uszczegółowienie przyjętych w PZPWD ustaleń, przy założeniu, że głównym celem tych przekształceń jest znaczące podniesienie jakości przestrzeni - podstawowego warunku wykorzystania renty położenia przy granicy państwa.

Niewątpliwe walory jakie tkwią w przestrzeni polskiej części pogranicza i bliskość metropolii berlińskiej, to szansa, której nie można zmarnować. Już obecnie, zasoby przyrodnicze i kulturowe oraz bogate tradycje, uzasadniają uznanie turystyki za jeden z wiodących w przyszłości działów gospodarki na tym obszarze. Na szczególną uwagę zasługuje rozwijanie turystyki wiejskiej (np. agroturystyki), turystyki przyrodniczej i kulturowej, związanych z poznawaniem osobliwości przyrodniczych, zespołów zabytków i wybitnych obiektów architektonicznych oraz turystyki zdrowotnej, wiążącej turystykę wypoczynkową z lecznictwem uzdrowiskowym i poznawaniem regionu. Bliskość dwóch granic państwowych i realna ocena walorów pogranicza na tle innych, znacznie bardziej atrakcyjnych rejonów turystycznych Europy, wskazuje na szanse rozwoju głównie turystyki pobytowej o charakterze krótkotrwałym, weekendowym. Ten rodzaj turystyki powinien stać się przedmiotem szczególnego zainteresowania wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za rozwój bazy turystycznej.

Przyjmując takie założenie, studium w głównej mierze odnosi się do tych działań w przestrzeni, które mają na celu:

- ochronę i eksponowanie walorów przyrodniczych,
- rewaloryzację obszarów zdegradowanych,
- ochronę i eksponowanie walorów kulturowych, w tym regionalnych form budownictwa,
- wykorzystanie bogatej spuścizny dziedzictwa kulturowego dla powiększenia bazy turystycznej,
- utrzymanie w naturalnym stanie głównych rzek i doprowadzenie ich wód do właściwej klasy czystości, ochronę dolin rzecznych przed niewłaściwym zagospodarowaniem,
- wspieranie wszelkich inicjatyw lokalnych mających na celu wzbogacenie bazy turystycznej,
- usprawnienie powiązań komunikacyjnych i znaczącą poprawę jakości podróżowania w obszarze pogranicza.

Wobec perspektywy przyjęcia Polski do Unii Europejskiej, należy zakładać szereg zmian, które pojawią się w pierwszej kolejności właśnie na terenach przygranicznych. Swobodny przepływ ludzi, towarów i usług, który jest docelowo zakładany na terenie Unii Europejskiej, będzie prowadził do wzajemnego kompensowania braków w różnych dziedzinach. Już obecnie obserwować można współpracę regionów przygranicznych, głównie w zakresie oświaty, kultury, turystyki, sportu. Ograniczenie barier prawnych pozwoli na rozszerzenie zakresu wzajemnych powiązań, które będą mogły dotyczyć rynku pracy, mieszkalnictwa.

Obszarem wymagającym szczególnych przeobrażeń jest strefa przygraniczna, obejmująca cały powiat zgorzelecki, gdzie konieczne są wielokierunkowe działania związane z integracją obu stron pogranicza polsko - saksońskiego. Za kierunki działań o szczególnym znaczeniu dla zintegrowania strefy przygranicznej uznano:

- przełamywanie barier komunikacyjnych,
- przekształcanie struktury funkcjonalno - przestrzennej,

Obszar ten został w studium wyodrębniony i przedstawiony w sposób bardziej szczegółowy niż pozostała część pogranicza.

1. Strefa przygraniczna - bezpośrednich działań integracyjnych – powiat zgorzelecki.

1.1. Przełamywanie barier komunikacyjnych.

Zapewnienie sprawnych połączeń komunikacyjnych i możliwości przekraczania rzeki, jest problemem nadrzędnym wobec integracji terenów przygranicznych, położonych na przeciwległych brzegach rzeki Nysy Łużyckiej. Najważniejszymi zadaniami z zakresu komunikacji, służącymi integracji lokalnych społeczności zamieszkujących oba brzegi Nysy Łużyckiej są:

- utworzenie szlaku komunikacyjnego, tzw. Drogi Rokadowej, umożliwiającego przemieszczanie się po polskiej stronie rzeki,
- budowa nowych mostów na Nysie Łużyckiej i utworzenie siedmiu nowych przejść granicznych, umożliwiających przekroczenie rzeki w miejscu, gdzie istnieją tereny zainwestowane lub występuje potrzeba połączenia drogowego.

Większość ruchu samochodowego skupia się w okolicach Zgorzelca, gdzie zlokalizowane jest największe, autostradowe przejście graniczne Jędrzychowice/Görlitz oraz w rejonie Bogatyni, gdzie występują szczególne bariery komunikacyjne w postaci dwóch granic państwowych: polsko - niemieckiej i polsko - czeskiej. Właśnie w pasie pomiędzy Zgorzelcem a Zittau zlokalizowana jest większość projektowanych oraz wszystkie istniejące drogowe przejścia graniczne. Na północ od Zgorzelca nie istnieją powiązania drogowe ze stroną niemiecką, ale projektowane są dwa przejścia graniczne: jedno związane z planowanym powiązaniem Pieńsk z miejscowością Deschka oraz drogą Rothenburg - Görlitz po stronie niemieckiej, drugie Prędocice/Rothenburg związane z planowanym połączeniem węzła kolejowego w Węglińcu z lotniskiem w Rothenburgu.

Na trasach kolejowych granicę polsko - niemiecką można przekroczyć w dwóch miejscach: w Zgorzelcu na przejściu osobowo - towarowym oraz w Bielawie Dolnej na przejściu tylko dla pociągów towarowych na linii Węglińiec - Horka. Natomiast w Zawidowie znajduje się kolejowe przejście osobowo - towarowe polsko - czeskie Zawidów - Frydlant. Ewenementem są odcinki linii kolejowych Zittau - Porajów - Liberec oraz Zittau - Bogatynia - Frydlant, które przebiegają przez Worek Turoszowski, ale z powodu braku przejść granicznych nie są dostępne na terenie Polski. Właśnie z uwagi na to, że przez Worek Turoszowski prowadzą najkrótsze drogi do terenów turystycznych w Sudetach, proponowane jest uruchomienie czterech nowych przejść kolejowych, w tym jednego z Czechami na trasie Zittau - Porajów - Hradec nad Nisou.

Główne zadania mające na celu usprawnienie połączeń komunikacyjnych, zapisane w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, to:

- w zakresie transportu drogowego:
 - budowa odcinka autostrady A 4 w gminach: Zgorzelec i Pieńsk, z miejscami obsługi podróżnych (MOP) w Strzelnie, Żarskiej Wsi (gmina Zgorzelec) i stacji poboru opłat (SPO) w Przesieczanach (gmina Zgorzelec),
 - budowa samochodowych przejść granicznych: Pieńsk/Deschka, Radomierzyce/Hagenwerder, Sieniawka/Zittau Nord, Kopaczów/Hradec,
 - budowa drogi tranzytowej łączącej Niemcy, Polskę i Czechy w gminie Bogatynia,
 - budowa nowego odcinka drogi wojewódzkiej nr 351 Zgorzelec - Pieńsk omijającej tereny zabudowane Lasowa,
 - budowa obwodnic w miastach: wschodniej obwodnicy Bogatyni, południowej obwodnicy Sulikowa w ciągu drogi wojewódzkiej Nr 357, obwodnicy śródmiejskiej Zawidowa w ciągu drogi Nr 355, zachodniej obwodnicy Pieńska,
 - modernizacja dróg wojewódzkich: drogi Nr 352 Bogatynia - Zgorzelec, drogi Nr 296 między Jeleniowem a Iłową,

- odbudowa Mostu Staromiejskiego łączącego Zgorzelec i Görlitz.
- w zakresie transportu kolejowego:
 - przekształcenie węzła kolejowego w Węglińcu w zespół usług logistycznych i terminal transportu intermodalnego,
 - modernizacja na terenie miasta Pieńsk linii kolejowej Wrocław - Zgorzelec.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego przewidziane są zadania w zakresie komunikacji nie ujęte w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin:

- utworzenie szlaku komunikacyjnego nazwanego Drogą Śródsudecką, który ma służyć aktywizacji miejscowości o dużych walorach turystycznych, krajoznawczych i rekreacyjnych, położonych w Sudetach; jako początek tej trasy przyjęto Sieniawkę, co umożliwia przedłużenie jej na teren Saksonii, następnie szlak prowadzi przez Bogatynię, Frydlant, Świeradów Zdrój, Szklarską Porębę, Przełęcz Okraj, Lubawkę, Mieroszów, Broumov, Tłumaczów, skrajem Kotliny Kłodzkiej przez Kudowę Zdrój, Zieleniec, Międzyzlesie, Stronie Śląskie, Łądek Zdrój do Javornika i Jesenika po czeskiej stronie oraz Głuchołazy; jako minimalną klasę techniczną Drogi Śródsudeckiej przyjmuje się klasę Z (droga zbiorcza); ważnym elementem tego szlaku powinny być parkingi przydrożne, miejsca widokowe, obiekty i miejsca związane z obsługą samochodowego ruchu turystycznego oraz powiązania z układem poprzecznym w węzłach komunikacyjnych, doprowadzających ruch do Drogi Śródsudeckiej z tras ruchu szybkiego oraz z układem poprzecznym lokalnym rozprowadzający ruch turystyczny do miejscowości leżących w pasie oddziaływania trasy.

W Wojewódzkim Biurze Urbanistycznym we Wrocławiu wykonane zostało „Studium zagospodarowania przestrzennego Drogi Śródsudeckiej Turystycznej”.

- utworzenie szlaku nazwanego Drogą Rokadową, która ma za zadanie zapewnienie dogodnej komunikacji na wschodnim brzegu Nysy Łużyckiej; na utworzenie tego szlaku składają się zadania ujęte w studiach gmin: modernizacja drogi 354 i 352 w Worku Turowskim (do uzyskania docelowo parametrów GP), budowa obejścia Zgorzelca oraz przebudowa dróg 30 i 296 do połączenia z autostradą A18 w węźle Iłowa, budowa nowego odcinka drogi 351 Zgorzelec - Pieńsk z ominięciem Pieńska i sąsiednich wiosek, po wschodniej stronie istniejącej trasy,
- budowa przejść granicznych: Prędocię/Rothenburg - drogowe (RFN), Koźlice/Görlitz - drogowe (RFN), Turowsów/Hirschfelde - drogowe (RFN), Krzewina Zgorzelecka/Ostřitz - kolejowe osobowe (RFN), Porajów/Zittau - kolejowe towarowo - osobowe (RFN), Porajów/Hradec n. Nisou - kolejowe towarowo - osobowe (RCz), Turowsów/Hirschfelde - kolejowe osobowe (RFN),

Niektóre z zamierzeń uwzględnione są w obu dokumentach: studiach gmin i planie województwa, ale ich lokalizacja lub przebieg różnią się. Tak jest w przypadku następujących zadań:

- budowa drogi tranzytowej Zittau - Sieniawka - Kopaczów - Hradec nad Nissou wraz z przejściami granicznymi Zittau/Sieniawka i Kopaczów/Hradec: południowy fragment drogi przebiega innymi trasami, a przejście drogowe Kopaczów/Hradec zlokalizowane jest w różnych punktach,
- obejście drogowe Pieńsk poprowadzone jest od strony zachodniej w studium gminnym, a od strony wschodniej w planie województwa.

Realizacja całego programu zadań komunikacyjnych, w szczególności znaczne zwiększenie ilości przejść granicznych sprawi, że każda droga i linia kolejowa będzie miała

swoją kontynuację przez rzekę i granica na Nysie Łużyckiej przestanie stanowić barierę komunikacyjną. Potrzeba budowy mostu na Nysie Łużyckiej występuje:

- w Pieńsku graniczącym z miejscowością niemiecką Deschka,
- w śródmieściu Zgorzelca/Görlitz,
- w Koźlicach graniczących z Görlitz ,
- w Radomierzycach graniczących z Hagenwerder,
- w Sieniawce graniczącej z północną częścią Zittau,
- w Turoszowie graniczącym z Hirschwelde.

W Programie rozwoju sieci dróg wojewódzkich na lata 2004 – 2013 Dolnośląski Zarząd Dróg Wojewódzkich uwzględnił przebudowę drogowych połączeń w „Worku Turoszowskim” zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego (PZPWD) oraz Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bogatynia. Droga, która powstanie w wyniku modernizacji istniejących dróg i budowy nowego odcinka drogi połączy przejścia graniczne Sieniawka/Zittau i Bogatynia/Kunratice, planowaną w Niemczech drogę szybkiego ruchu B178 i w Czechach drogę R-35 oraz pozwoli ominąć w ruchu tranzytowym centrum Bogatyni. Studium gminy Bogatynia przewiduje również budowę 4 kilometrowego odcinka drogi tranzytowej Zittau/Sieniawka – Kopaczów/Hradek n. Nissou która usprawniłaby ruch tranzytowy w relacji Niemcy – Czechy. Zadanie to nie zostało jednak uwzględnione w Programie rozwoju sieci dróg wojewódzkich ani w PZPWD.

Skorelowanie rozwiązań komunikacyjnych na obu szczeblach planowania przestrzennego (wojewódzkiego i gminnego) jest podstawowym warunkiem realizacji zadań ważnych zarówno dla rozwoju pogranicza jak i całego województwa. Uzyskanie spójnych, nie rodzących konfliktów rozstrzygnięć, powinno nastąpić w możliwie jak najszybszym czasie.

Zadaniem najwyższej rangi międzynarodowej, jest usprawnienie połączeń w III Paneuropejskim Korytarzu Transportowym, co w obszarze przygranicznym sprowadza się do budowy autostrad A4 i A18, modernizacji drogi nr 4 a także modernizacji dróg posiadających z nimi skrzyżowania oraz modernizacji magistrali kolejowej E30. Realizacja tych zadań zapewni sprawne połączenia tranzytowe, a dla gospodarki obszaru przygranicznego znaczenie będą miały realizowane na tych ciągach komunikacyjnych węzły, przy których mają szansę powstać tereny aktywności gospodarczej.

1.2. Przekształcenia struktury funkcjonalno - przestrzennej.

Wobec większości gmin obszaru przygranicznego należy spodziewać się stopniowych przekształceń przestrzeni, wynikających przede wszystkim z planowanej ochrony terenów przyrodniczych, budowy nowych odcinków dróg i miejsc obsługi podróżnych, inwestowania na wyznaczonych terenach aktywności gospodarczej.

1.2.1. Strefy rozwoju mieszkalnictwa i usług.

Zgodnie z zapisami studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, wyznaczone zostały kompleksy terenów mieszkaniowo - usługowych w następujących miejscowościach:

- w mieście Zgorzelcu, dla którego zaplanowano rozwój jako miasta tworzącego wspólnie z Görlitz ośrodek gospodarczy i społeczny o dużym znaczeniu dla Dolnego Śląska i Saksonii (EUROPA MIASTO),
- w gminie Zgorzelec, w miejscowościach Jędrzychowice i Łagów położonych w sąsiedztwie miasta Zgorzelca,
- w mieście Bogatyni,
- w mieście Pieńsku,
- w gminie Węgliniec w miejscowościach: Węgliniec, Ruszów i Czerwona Woda,
- w miejscowości Sulików, dla którego planowany jest rozwój jako gminnego ośrodka administracyjno - usługowego,

- w mieście Zawidowie.

Rozwój terenów mieszkaniowych dotyczy w większości siedzib gminnych, oraz wsi położonych w sąsiedztwie Zgorzelca, w których wyznaczone tereny są ofertą dla jego mieszkańców. Wyjątkiem jest gmina Węgliniec, w której znaczne tereny mieszkaniowe i usługowe wyznaczone zostały w trzech miejscowościach, co jest uzasadnione brakiem możliwości rozwoju pozostałych miejscowości, nie posiadających rezerw terenów ze względu na otaczające je Bory Dolnośląskie oraz pozbawionych dostępności komunikacyjnej.

1.2.2. Turystyka

Obszary wskazane do rozwoju turystyki.

Określone w studiach gminnych cele i kierunki działania wskazują na planowaną aktywizację turystyczną na następujących terenach:

- w rejonie Jasnej Góry i Opolna Zdroju planowany jest rozwój ośrodka sportowo - rekreacyjnego oraz bazy noclegowej,
- wzdłuż szlaku pieszego biegnącego od przejścia granicznego Krzewina/Ostritz do przejścia Lutogniewice/Andelka planowany jest rozwój usług związanych z obsługą ruchu turystycznego,
- obszar nadbrzeżny Nysy Łużyckiej w mieście Zgorzelcu i Görlitz ma się stać terenem rekreacji, sportu i kultury,
- rejon zbiornika Witka na rzece Witka planowany jest do zagospodarowania turystycznego wspólnie przez gminę Zgorzelec, Sulików, Zawidów i stronę czeską,
- w miejscowości Strzelno w gminie Pieńsk; na bazie projektowanego miejsca obsługi podróżnych (MOP) przy drodze krajowej nr 4 oraz zbiornika retencyjnego planowana jest budowa zespołu rekreacyjno - sportowego jako elementu systemu terenów wypoczynkowo - rekreacyjnych doliny Czernej Małej,
- w miejscowości Stojanów w gminie Pieńsk w oparciu o projektowany zbiornik retencyjny na rzece Bielawce,
- w gminie Węgliniec miejscowości Nowoszów, Rychlinek i Polana wskazane zostały do rozwoju agroturystyki i obsługi turystyki, kompleks stawów położonych na wschód od Węglinca - do rozwoju turystyki z zachowaniem zasad ochrony środowiska przyrodniczego, a unikatowe formy zainwestowania przemysłowego w Zielonce i Rychlinku - wykorzystania turystycznego,
- w mieście Zawidowie Stare Miasto zostało wskazane jako miejsce lokalizacji funkcji usługowych i turystycznych oraz wyznaczone zostały nowe tereny usługowe i turystyczne,
- w studium gminy Sulików zapisano postulat prowadzenia działań na rzecz rozwoju agroturystyki wykorzystując walory krajobrazowe i przyrodnicze gminy poprzez działania prawne, popularyzatorskie, promocyjne, itp.

Większość gmin przygranicznych wykorzystuje lokalne predyspozycje do rozwoju funkcji turystycznych, którymi są: stoki górskie Gosiarz i Graniczny Wierch, zbiornik Witka, projektowane zbiorniki retencyjne na Bielawce i Czernej Małej, historyczna zabudowa staromiejska Zgorzelca i Zawidowa, położenie wsi Nowoszów, Rychlinek i Polana w otoczeniu Borów Dolnośląskich.

Turystyka rowerowa.

Istnieje pilna potrzeba utworzenia systemu szlaków rowerowych po polskiej stronie pogranicza, nawiązujących do istniejącego po stronie saksońskiej, rozwiniętego i dobrze zagospodarowanego systemu regionalnych szlaków rowerowych. Dotychczas funkcjonuje transgraniczny szlak ER-1 „Trójstyku”, łączący Zittau, Porajów i Hradek nad Nissou. W najbliższym czasie przewiduje się zagospodarowanie następujących szlaków rowerowych:

- szlak ER-2 „Liczyrzepy”, posiadający ustalony przebieg na odcinku Porajów - Lubawka, ale jeszcze nie oznakowany w terenie,
- szlak ER-3 „Odra - Nysa”, projektowany w nawiązaniu do istniejącego po stronie niemieckiej szlaku „Wzdłuż Odry i Nysy Łużyckiej”,
- szlak ER-4 „Wrocław - Drezno”, projektowany po stronie polskiej jako przedłużenie niemieckiego szlaku „miast saksońskich”,
- szlak ER-7 „Pogórza Łużyckiego”, prowadzący ze Zgorzelca do Jeleniej Góry.

Jako uzupełnienie magistrali transgranicznych przewidywana jest sieć ponadlokalnych i lokalnych szlaków rowerowych.

1.2.3. Strefy rozwoju przedsiębiorczości

W każdej z gmin przewidziane zostały tereny aktywności gospodarczej, dla których szansę na aktywizację upatrywane są w bliskości granicy polsko - niemieckiej i polsko - czeskiej oraz przebiegu głównych szlaków komunikacyjnych. Projektowane obszary podzielić można na trzy grupy:

Tereny związane z przejściami granicznymi:

- przy przejściach granicznych polsko - czeskich i polsko - niemieckich na południowym krańcu (w gminie Bogatynia): tereny usługowe w Sieniawce i Porajowie jako obszar Transgranicznej Strefy Przedsiębiorczości „Mały Trójkąt” oraz kompleksy obsługi międzynarodowego ruchu tranzytowego przy przejściach granicznych,
- przy przejściu granicznym w Jędrzychowicach: projektowane tereny produkcyjno - usługowe zlokalizowane zostały w północno - zachodniej części miasta Zgorzelca, a także w ramach rehabilitacji i rekultywacji dawnych terenów przemysłowych i poligonowych, a w gminie Zgorzelec strefa aktywności gospodarczej zlokalizowana została w bezpośrednim sąsiedztwie węzła autostradowego Jędrzychowice, na styku z miastem Zgorzelcem,
- przy projektowanym przejściu granicznym w Pieńsku: kompleks terenów przemysłowych i magazynowych w północno - wschodnim krańcu miasta oraz w części zachodniej związany bezpośrednio z projektowanym przejściem granicznym Pieńsk/Deschka ,
- przy przejściu granicznym w Zawidowie: planowany jest rozwój terenów aktywności gospodarczej związanych z: obsługą ruchu granicznego i tranzytowego, specjalistycznymi formami produkcji i obsługi przemysłu rozwijającego się na pograniczu polsko - czesko - niemieckim na terenie miasta Zawidowa oraz na styku z miastem w gminie Sulików,

Tereny związane z głównymi szlakami komunikacyjnymi:

- przy głównym szlaku pogranicza relacji północ - południe - drodze wojewódzkiej nr 296 projektowane są dwa kompleksy: Strefa Zrównoważonego Rozwoju w rejonie Czerwonej Wody, jako miejsce lokalizacji funkcji usługowo - produkcyjnych, obsługi transportu i zamieszkania ze względu na sąsiedztwo projektowanego węzła autostradowego Godzieszów, tereny w Węglińcu ze względu na planowaną aktywizację miejscowości jako węzła komunikacyjnego multimodalnego (transport drogowy i kolejowy), utworzenie połączenia z lotniskiem w Rothenburgu i utworzenie centrum logistycznego,
- przy drodze wojewódzkiej nr 357 Sulików - Lubań projektowane są dwa niewielkie kompleksy: Sulików i Mikułowa,

Pozostałe tereny:

- tereny na południe od miasta Pieńska przeznaczone do eksploatacji powierzchniowej złoża żwirów,

Dwa z wyżej wymienionych terenów zostały w planie zagospodarowania przestrzennego województwa uznane za regionalne strefy rozwoju przedsiębiorczości:

- Zgorzelec - Jędrzychowice, teren o powierzchni 100 hektarów, położony w gminie i mieście Zgorzelec, przy drodze nr 4, nr 30 i linii kolejowej do Pieńska -

Transgraniczna Strefa Przedsiębiorczości przeznaczona na działalność produkcyjno - usługową,

- Porajów - Kopaczów, teren o powierzchni 150 hektarów, położony w gminie Bogatynia, przy przejściu granicznym do Czech i Niemiec - Transgraniczna Strefa Przedsiębiorczości przeznaczona na działalność produkcyjno - usługową.

Regionalne Strefy Rozwoju Przedsiębiorczości zostały wyznaczone jako tereny o najkorzystniejszej lokalizacji dla rozwoju funkcji gospodarczych na obszarach o szczególnych predyspozycjach rozwojowych (strategiczne osie rozwojowe).

1.2.4. Strefy przekształceń istniejącego zainwestowania

Planowane przekształcanie istniejącego zainwestowania związane jest z rewitalizacją obszarów poeksploatacyjnych, rewitalizacją zabudowy staromiejskiej oraz adaptacją zabudowy koszarowej i przemysłowej.

Na szczególną uwagę zasługuje rejon „Worka Turoszowskiego”, w którym skala przekształceń istniejącego zainwestowania będzie bardzo duża. W zakresie rewitalizacji środowiska przyrodniczego następować będzie stopniowa rekultywacja terenów po eksploatacji węgla brunatnego. W wyniku prowadzonej eksploatacji powstaje: wyrobisko poeksploatacyjne o powierzchni 2 300 ha, zewnętrzne zwałowisko nadkładu o powierzchni 2175 ha i wewnętrzne zwałowisko nadkładu. Zakończenie eksploatacji planowane jest na 2035 rok. Obecnie prowadzona jest systematycznie rekultywacja zwałowiska zewnętrznego, na które wywożone jest jeszcze 30% wydobywanego nadkładu, pozostałe 70% przyjmuje zwałowisko wewnętrzne. Oba z nich mają wyznaczony kierunek rekultywacji - leśny, przy czym zwałowisko zewnętrzne zostało już zalesione w 80% a zakończenie jego rekultywacji planowane jest na 2007 rok. W tym samym roku planuje się rozpocząć rekultywację zwałowiska wewnętrznego. Rekultywacja wyrobiska, dla której wyznaczono kierunek wodny, będzie możliwa dopiero po zakończeniu eksploatacji. Jednocześnie w miarę wyczerpywania się zasobów węgla powinny następować przekształcenia gospodarcze skierowane na aktywizację innych niż górnictwo i energetyka, dziedzin gospodarki. Strategiczne działania na tym obszarze, wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bogatynia”, wskazujące na przyszły wizerunek gminy, to:

- rozwój miasta Bogatynia jako ośrodka mieszkaniowo - usługowego, z nowymi terenami przeznaczonymi na budownictwo, przekształconym śródmieściem, rozwiniętym ośrodkiem naukowo - technicznym „alternatywne źródła energii”, zrealizowaną południowo - wschodnią obwodnicą miasta,
- przekształcenie byłego uzdrowiska Opolna Zdroju w bazę noclegową, po przeprowadzeniu rewaloryzacji istniejącej zabudowy i kompleksu parkowo - rekreacyjnego,
- utworzenie ośrodka sportowo - rekreacyjnego wokół Jasnej Góry, wykorzystującego stoki: Gosiarz i Graniczny Wierch do utworzenia tras narciarskich,
- budowa odcinka drogi oraz lokalizacja nowych przejść granicznych z Czechami i Niemcami, które zapewnią najkrótsze połączenia z Libercem, Pragą, Dreznem i rejonami turystycznymi w Górach Łużyckich, Izerskich i Karkonoszach,
- rozwój ośrodka handlu i usług, w tym transportu i spedycji, w Sieniawce,
- przekształcenie ośrodka przemysłowego Turoszowa w oparciu o rozwój przemysłu różnicowanego branżowo,
- rozwój usług związanych z obsługą ruchu turystycznego wzdłuż szlaku pieszego biegnącego od przejścia granicznego Krzewina/Ostritz do przejścia Lutogniewice/Andelka,

- rekreacyjne i sportowe wykorzystanie zrehabilitowanego zwałowiska kopalni węgla brunatnego,
- objęcie ochroną prawną najcenniejszych obszarów przyrodniczych: Doliny Nysy Łużyckiej między Trzcińcem a Posadą (proponowany obszar chronionego krajobrazu).

Działania te wykazują, że gmina wiąże swą przyszłość z otwieraniem granic i zacieśniającą się współpracą między państwami Europy, co wobec położenia geopolitycznego, zdaje się być najwłaściwszym kierunkiem. Rozwój bazy turystycznej i sportowej, usprawnienie połączeń komunikacyjnych z terenami sąsiednimi, rewaloryzacja historycznej zabudowy oraz ochrona walorów przyrodniczych zwiększą atrakcyjność gminy.

W pozostałych gminach, zgodnie z zapisami studiów gminnych, przewidziane są w zakresie przekształceń istniejącego zainwestowania, następujące działania:

W zakresie rewitalizacji zabudowy historycznej:

- rewitalizacja historycznej zabudowy staromiejskiej: Zgorzelca i Zawidowa,
- rewitalizacja zabudowy podlegającej ochronie konserwatorskiej w Sulikowie,
- rewitalizacja centrum Węglińca,
- rehabilitacja lub adaptacja zabudowy byłych PGR w 10 wsiach gminy Zgorzelec: Jędrzychowicach, Łagowie, Żarskiej Wsi, Gronowie (Łukęcin), Kunowie, Koźlicach, Osieku Łużyckim, Łomnicy, Koźminie i Kostrzynie; w większości przypadków zabudowania mają charakter zabytkowy i wymagają nadzoru państwowej służby ochrony zabytków.

W zakresie adaptacji zabudowy przemysłowej i koszarowej, rehabilitacji zabudowy wielorodzinnej:

- rehabilitacja i przebudowa terenów przemysłowych zlokalizowanych w południowej części miasta Zawidowa oraz rehabilitacja zespołu zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej,
- rehabilitacja, rekultywacja i przekształcenia terenów usługowych, przemysłowych i polygonowych na terenie miasta Zgorzelca,
- przekształcenie terenów funkcjonalnie związanych z węzłem kolejowym w Węglińcu w kierunku funkcji terminalu transportu multimodalnego i centrum logistycznego,
- modernizacja i rewitalizacja istniejącego zainwestowania w Starym Węglińcu, Ruszowie i Czerwonej w kierunku realizacji subgminnych ośrodków obsługi,
- adaptacja zabudowań byłego PGR w Dłużynie Górnej na terenie gminy Pieńsk na zespół produkcyjno - usługowy,

W zakresie adaptacji istniejącego zainwestowania na cele turystyczne i rewitalizacji środowiska przyrodniczego:

- wykorzystanie obiektów zabytkowych w gminie Pieńsk dla potrzeb ruchu turystycznego,
- wykorzystanie do celów turystycznych unikatowych form zainwestowania przemysłowego w Zielonce i Rychlinku na terenie gminy Węglińiec,
- wykorzystanie do rozwoju agroturystyki zanikającego przysiółka Nowoszów w gminie Węglińiec,
- rekultywacja w kierunku wodno - leśnym eksploatowanego na terenie Zawidowa złoża żwiru z możliwością przystosowania do potrzeb rekreacji,
- rekultywacja wyrobiska poeksploatacyjnego złoża „Jędrzychowice” w gminie Pieńsk.

1.3. Problemy w zakresie korzystania z zasobów wody Nysy Łużyckiej²

Na terenie Saksonii planowane są dwa wielkie przedsięwzięcia „Jezioro Berzdorf” oraz „Szprewa - Jezioro Blunoer”, oparte o przerzut wody z Nysy Łużyckiej. Strona polska nie wyraziła zgody na jednoczesny pobór wody dla obu przedsięwzięć, gdyż ograniczyłoby to drastycznie zasoby wodne rzeki. Zwrócono uwagę na konieczność przeprowadzenia konsultacji w zakresie ocen oddziaływania na środowisko oraz dwustronnych uzgodnień, poprzedzonych wykonaniem niezbędnych analiz i prac, należących do właściwości Polsko - Niemieckiej Komisji do spraw Wód Granicznych. Określono jednoznacznie, że wyrażenie zgody na pobór wody będzie możliwe po podpisaniu umowy, w sprawie wyrównania strat poniesionych przez polskie elektrownie wodne.

Na XI posiedzeniu Polsko-Niemieckiej Komisji do Spraw Współpracy Sąsiedzkiej w Dziedzinie Ochrony Środowiska, które odbyło się w dniach 7-8 kwietnia 2003 r. w Klink/Müritz (Meklemburgia-Pomorze Przednie), podkreślone zostało przez stronę polską traktowanie przerzutu wody do Szprewy i przerzutu wody do zalewania wyrobiska poeksploatacyjnego Berzdorf, jako dwóch odrębnych przedsięwzięć. Przerzut wody do Szprewy nie może być rozważany przed przeprowadzeniem szczegółowego monitoringu zalewania wyrobiska Berzdorf. Wobec braku porozumienia dotyczącego uregulowania kwestii rekompensat za szkody spowodowane poborem wody z Nysy Łużyckiej do zalewania wyrobiska, obie kwestie pozostają dotychczas nie rozwiązane.

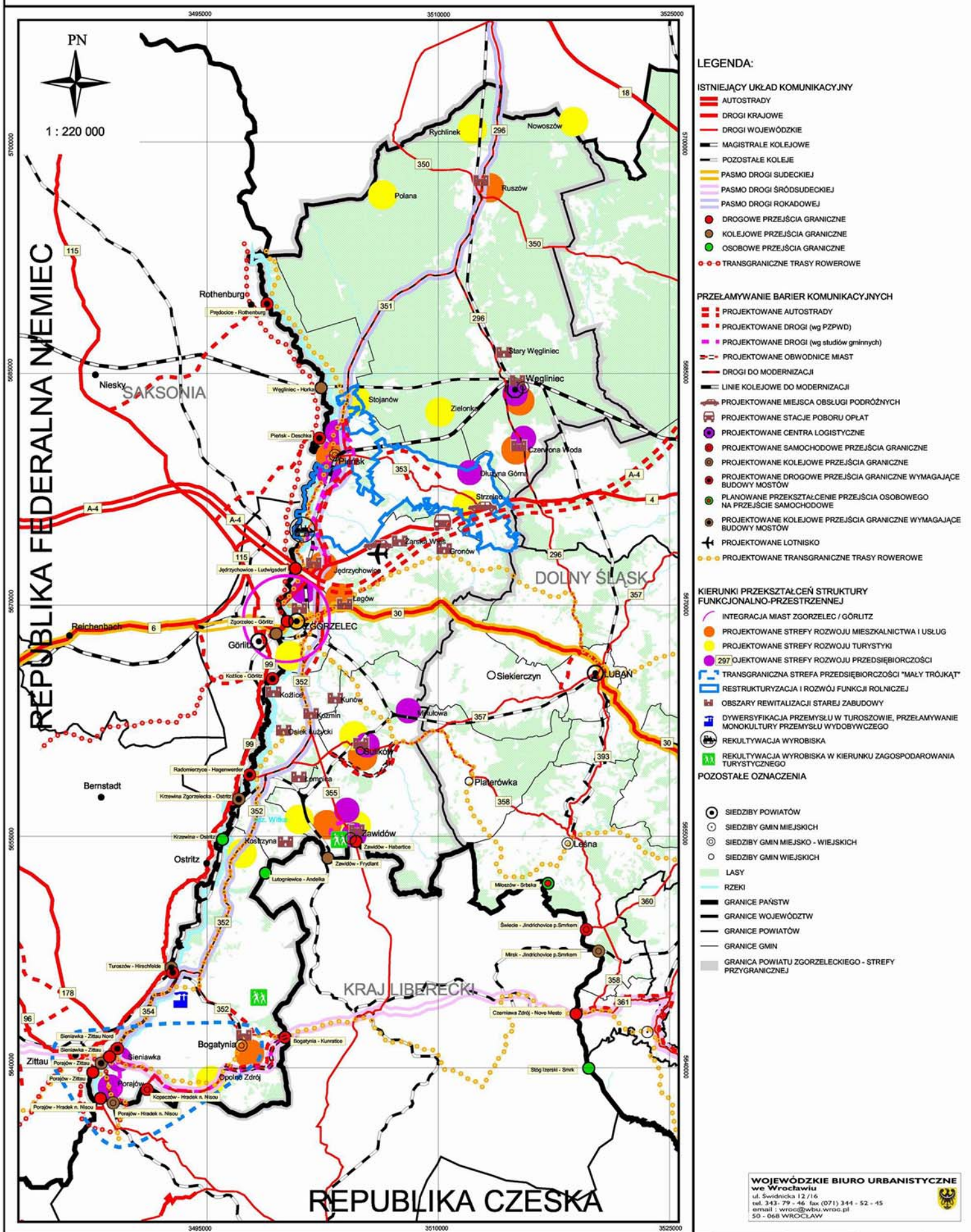
Współpraca polsko-niemiecka w zakresie gospodarki wodnej powinna być oparta na umowie między rządami Rzeczypospolitej Polskiej a Republiką Federalną Niemiec o współpracy na wodach granicznych z 19.05.1992r. Współpraca realizowana jest przez Komisję Polsko-Niemiecką do spraw wód granicznych oraz tematyczne grupy robocze do spraw: hydrologii i hydrotechniki (W1), ochrony wód (W2), nadzwyczajnych zagrożeń (W3), utrzymania wód granicznych (W4), planowania (W5).

² Opracowano na podstawie pisma Krzysztofa Szamałka, Sekretarza Stanu Ministerstwa Środowiska do Henryka Gołębiowskiego, Marszałka Województwa Dolnośląskiego, z marca 2003 r.

STUDIUM ROZWOJU POGRANICZA POLSKO-NIEMIECKIEGO DOLNY ŚLĄSK-SAKSONIA

KIERUNKI PRZEKSZTAŁCEŃ W STREFIE PRZYGRANICZNEJ

2. Środowisko przyrodnicze i kulturowe, turystyka

2.1. Przyrodnicze tereny chronione

Przyrodnicze tereny chronione (istniejące i projektowane według studiów gminnych i planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego) posiadają czytelny układ, w którym dominują dwa wielkoprzestrzenne obszary: Góry Izerskie na południu i Bory Dolnośląskie na północy, połączone dolinami rzecznyymi Kwisy, Bobru i Nysy Łużyckiej oraz położony na wschodnim krańcu obszar Pogórza Kaczawskiego, znajdujący się w większości poza pograniczem. W obrębie tych terenów występują i są proponowane do utworzenia różne formy ochrony przyrody.

W obrębie Borów Dolnośląskich:

- istniejące:
 - rezerwat przyrody „Torfowisko pod Węglińcem”,
 - rezerwat przyrody „Brzeźnik”,
 - rezerwat przyrody „Buczyna Piotrowicka”,
 - rezerwat przyrody „Torfowisko Borówki”, proponowany do powiększenia,
- projektowane:
 - proponowany rezerwat przyrody „Bolesławieckie Bory” położony w granicach wsi Osieczów,
 - proponowany rezerwat przyrody obejmujący stawy na wschód od Węglińca,
 - proponowany rezerwat przyrody torfowisko przejściowe „Krowie Bagno”,
 - proponowany rezerwat przyrody „Dzikowiec”,
 - proponowany rezerwat przyrody „Wrzosiec” koło Piasecznej (gmina Węglińiec).
 - Przemkowski Park Krajobrazowy,
 - proponowany Obszar Chronionego Krajobrazu „Bory Dolnośląskie” - duży obszar ochrony rozciąga się od Nysy Łużyckiej i dochodzi wąskim pasem aż do Doliny Bobru,

W obrębie Gór Izerskich:

- istniejące:
 - rezerwat przyrody „Torfowiska Doliny Izery”,
 - Obszar Chronionego Krajobrazu „Karkonosze - Góry Izerskie”,
- projektowane:
 - proponowany rezerwat obejmujący torfowisko między Wysoką a Przednią Kopą (gmina Mirsk),
 - proponowany rezerwat obejmujący torfowisko między Złotymi Jamami a Wysoką Kopą (gmina Mirsk),

W dolinie Bobru:

- istniejące:
 - rezerwat przyrody „Góra Zamkowa” nad Wleniem,
 - Park Krajobrazowy Doliny Bobru wraz z otuliną,
- projektowane:
 - proponowany rezerwat przyrody „Przełom Bobru” - położony pomiędzy Górą Stanek, a Wysokimi Skałami w gminie Lubomierz,
 - proponowany rezerwat przyrody „Kamieniołom” koło Radomic - położony w gminie Wleń,

- proponowany rezerwat przyrody „Dziki Wąwóz” - położony w granicach wsi Pilchowice w gminie Wleń,
- proponowany rezerwat przyrody „Dolina Dzikiego Potoku” - położony pod Maciejowcem w gminie Lubomierz,
- proponowany rezerwat przyrody „Skały Lwóweckie” (inna nazwa „Skały piaskowe”), położone w południowej części Lwówka Śląskiego,
- proponowany zespół przyrodniczo - krajobrazowy - położony w Dolinie Bobru powyżej Krzeszowic do granic miasta Bolesławiec.

W dolinie Kwisy:

Przez poszczególne gminy położone nad Kwisą jak i przez Związek Gmin „Kwisa” postulowane jest objęcie ochroną doliny Kwisy na całej długości, jednak nie zostały sprecyzowane formy ochrony i dokładne granice terenów wskazanych do ochrony, z wyjątkiem obszarów wymienionych poniżej:

- o projektowane:
 - proponowany ścisły rezerwat awiofauny i ichtiofauny - położony w dolinie Kwisy, do krawędzi nadzalewowej terasy rzeki na odcinku od Ławiszowej do Świętoszowa,
 - proponowany rezerwat przyrody „Przełom rzeki Kwisy w Osiecznicy”, położony w granicach projektowanego zespołu przyrodniczo - krajobrazowego Kliczków.
 - proponowany rezerwat przyrody „Uroczysko Mokradła” - położony na terenie projektowanego Parku Krajobrazowego Doliny Kwisy, w granicach wsi Ławiszowa,
 - proponowany rezerwat przyrody „Uroczysko Las Kąty” - leży w granicach projektowanego PK Doliny Kwisy, na pograniczu wsi Przejęśław, Ławiszowa, Kliczków, Świętoszów,
 - proponowany rezerwat przyrody „Tokowisko” - obszar położony w granicach projektowanego Parku Krajobrazowego Doliny Kwisy w granicach wsi Ławiszowa i Przejęśław,
 - proponowany rezerwat przyrody „Torfowisko koło Tomisławia” - położony w okolicach wsi Tomisław w gminie Osiecznica,
 - proponowany rezerwat leśny „Uroczysko Złoty Stok” położony w obrębie Nawojowa Łużyckiego,
 - proponowany rezerwat przyrody „Dolina Kwisy”,
 - proponowany Leśnicański - Złotnicki Park Krajobrazowy - położony między Leśną, a Gryfowem Śląskim,
 - proponowany Park Krajobrazowy Doliny Kwisy - położony w dolinie rzeki Kwisy na terenie gminy Osiecznica,
 - proponowany zespół przyrodniczo - krajobrazowy „Kliczków” w gminie Osiecznica, obejmujący projektowane użytki ekologiczne, rezerwat „Przełom rzeki Kwisy w Osiecznicy” i zabytkowy park przy pałacu w Kliczkowie,

W dolinie Nisy Łużyckiej:

- o istniejące:
 - rezerwat przyrody „Grądy koło Posady”,
- o projektowane:
 - proponowany rezerwat przyrody „Borowa Góra” (gmina Zgorzelec),
 - proponowany Obszar Chronionego Krajobrazu „Górna Nysa” (gmina Bogatynia),
 - proponowany zespół przyrodniczo - krajobrazowy „Dolina Nisy Łużyckiej” (gmina i miasto Zgorzelec),
 - proponowany zespół przyrodniczo - krajobrazowy „Stawy Łagowskie” (gmina Zgorzelec),

- proponowany zespół przyrodniczo - krajobrazowy „Dolina Kociego Potoku” i „Dolina Witki” (dopływy Nysy Łużyckiej) w Zawidowie,
- proponowany użytek ekologiczny obejmujący część doliny Nysy Łużyckiej w rejonie Toporowa (gmina Pieńsk),
- proponowany użytek ekologiczny obejmujący ujściowy fragment doliny rzeki Bielawki (gmina Pieńsk),
- projektowane użytki ekologiczne obejmujące dolinę rzeki Czerwonej Wody (dopływ Nysy Łużyckiej),

Na obszarze Pogórza Kaczawskiego:

- o istniejące:
 - Obszar Chronionego Krajobrazu „Grodziec”,
- o projektowane:
 - proponowany zespół przyrodniczo - krajobrazowy położony pomiędzy Wartą Bolesławiecką, a Wartowicami.

Tworzący się system terenów objętych i proponowanych do objęcia ochroną jest w dużej mierze zgodny z koncepcją krajowej sieci ekologicznej ECONET - Polska, w której w obrębie pogranicza znalazły się trzy obszary węzłowe:

- 9K obszar Borów Dolnośląskich o znaczeniu krajowym,
- 35M obszar Karkonosko - Izerski o znaczeniu międzynarodowym,
- 36M obszar Gór i Pogórza Kaczawskiego o znaczeniu międzynarodowym,

oraz dwa korytarze ekologiczne o znaczeniu międzynarodowym, łączące obszary węzłowe:

- dolina Kwisy,
- dolina Bobru.

Jedynie dolina Nysy Łużyckiej nie została wskazana, jako korytarz ekologiczny, w koncepcji Econet.

Obecnie tworzona jest w Europie sieć terenów chronionych według koncepcji „Natura 2000”, określana mianem europejskiej sieci ekologicznej. Według wstępnej listy obszarów proponowanych do włączenia do sieci „Natura 2000” w Polsce (lista będzie podlegać jeszcze weryfikacji), znalazły się na niej następujące obszary położone w całości lub częściowo w granicach opracowania :

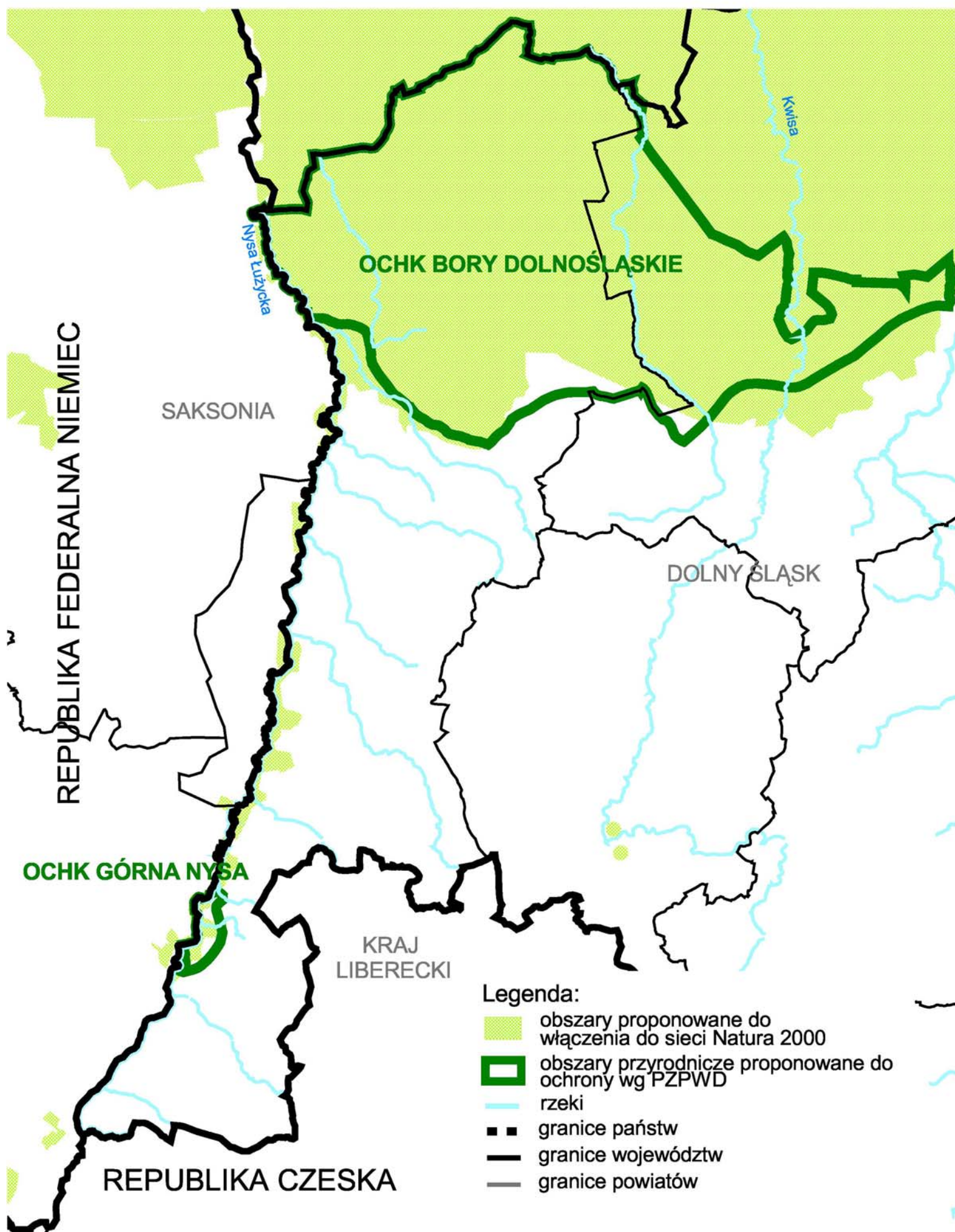
- Dolina Bobru, obejmuje istniejący Park Krajobrazowy Doliny Bobru z rezerwatem przyrody „Góra Zamkowa”,
- Karkonosze i Góry Izerskie,
- Przełom Nysy Łużyckiej między Trzcińcem a Zgorzelcem,
- Dolina Nysy Łużyckiej – Łuk Mużakowa, obszar położony w większości na terenie województwa lubuskiego, tylko 30% obszaru leży na terenie gminy Pieńsk,
- Puszcza Zgorzelecko - Osiecznicka, położona w obrębie projektowanego Obszaru Chronionego Krajobrazu Bory Dolnośląskie,
- Bory Dolnośląskie, teren położony w obrębie projektowanego Obszaru Chronionego Krajobrazu Bory Dolnośląskie
- Panieńskie Skały (ciąg skał piaskowcowych w obrębie Lwówka Śląskiego),
- Wrzosowisko Przemkowskie,
- Stawy Przemkowskie, teren położony w obrębie Przemkowskiego Parku Krajobrazowego,
- Buczyzna Szprotawsko – Piotrowicka, położona w większości na terenie Przemkowskiego Parku Krajobrazowego (część terenu znajduje się w woj. lubuskim),
- Sztolnie w Leśnej.

Przez długi czas działania na rzecz przyrody, tak po stronie Polskiej jak i po Niemieckiej kończyły się na granicy. Obecnie powstający projekt Natura 2000 z założenia ma

być jednolitym programem spinającym w jeden system, obszary o najwyższych walorach, według dwóch dyrektyw: ptasiej i siedliskowej. Szczególnie w ramach dyrektywy siedliskowej transgraniczna współpraca będzie konieczna, ponieważ znaczna część terenów wyznaczonych do ochrony zarówno przez stronę polską jak i niemiecką, leży nad graniczną rzeką - Nysą Łużycką, co oznacza, że tereny po obu stronach rzeki tworzą jeden system ochrony.

Ze względu na większe zainwestowanie po stronie niemieckiej obszary te nie mają formy ciągłej, tak jak ma to miejsce po polskiej stronie, ale występują regularnie na całej długości rzeki. Wielkoobszarowy teren wyznaczony dla ochrony położony jest powyżej miasta Rothenburg na terenach poligonu, teren ten również styka się z Nysą Łużycką płynącą już w województwie lubuskim.

TRANSGRANICZNE UWARUNKOWANIA OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Dla gmin pogranicza ważny jest aspekt ochrony przyrody związany z turystyką i rekreacją. Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, niektóre formy ochrony występujące na pograniczu, uwzględniają ich turystyczne wykorzystanie, są to:

- parki krajobrazowe, obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, celem ich tworzenia jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju,
- obszary chronionego krajobrazu, podlegające ochronie ze względu na: wyróżniające się krajobrazowo tereny o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe w szczególności ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z masową turystyką i wypoczynkiem, lub istniejące i odtwarzane korytarze ekologiczne,
- zespoły przyrodniczo - krajobrazowe wyznaczone w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, dla zachowania jego wartości estetycznych.

Tereny, dla których można wykorzystać obszary przyrodnicze w celu aktywizacji turystycznej pokrywają się z tworzoną systemem obszarów chronionych, są to:

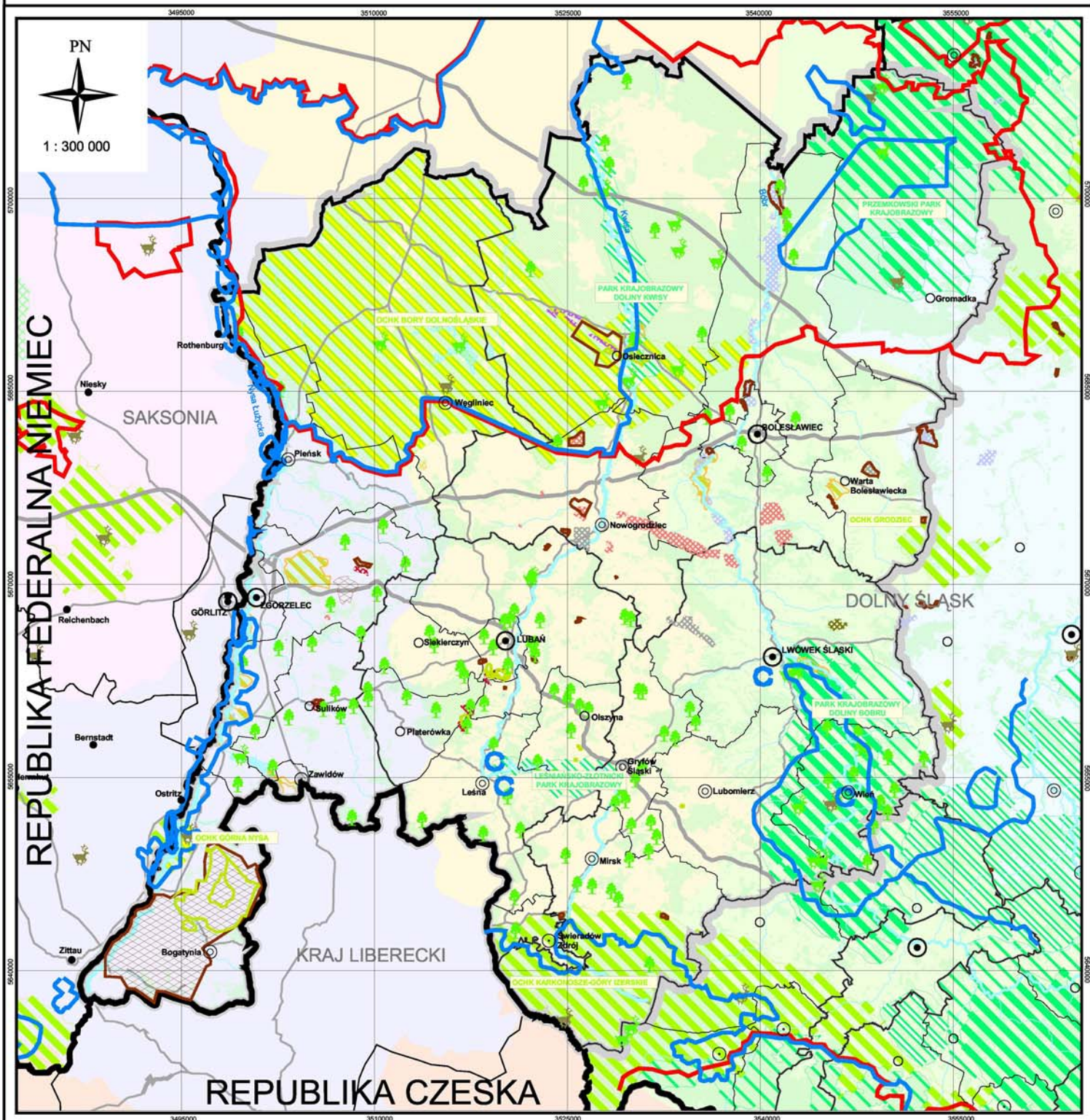
- Bory Dolnośląskie,
- Góry Izerskie,
- Pogórze Kaczawskie,
- Dolina Kwisy,
- Dolina Bobru,
- Dolina Nysy Łużyckiej.

Taki układ terenów atrakcyjnych turystycznie tworzy ciągły system, sprzyjający powiązaniu różnych form turystyki oraz prowadzeniu szlaków pieszych, rowerowych i wodnych.

STUDIUM ROZWOJU POGRANICZA POLSKO-NIEMIECKIEGO DOLNY ŚLĄSK-SAKSONIA

PRZYRODNICZE TERENY CHRONIONE

LEGENDA:

ISTNIEJĄCE PRZYRODNICZE TERENY CHRONIONE

- PARKI KRAJOBRAZOWE
- OTULINY PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH
- OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU
- REZERWAT BIOSFERY
- REZERWATY PRZYRODY

PROJEKTOWANE PRZYRODNICZE TERENY CHRONIONE

- PARKI KRAJOBRAZOWE
- OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU
- REZERWATY PRZYRODY
- UŻYTKI EKOLOGICZNE
- ZESPOŁY PRZYRODNICZO - KRAJOBRAZOWE
- OBSZARY SPECJALNEJ OCHRONY (OSO) (zgodnie z Dyrektywą Ptasia)
- SPECJALNE OBSZARY OCHRONY (SOO) (zgodnie z Dyrektywą Siedliskową)

ZASOBY NATURALNE

- TERENY GÓRNICZE ZŁÓŻ EKSPLOATOWANYCH
- TERENY POEKSPLOATACYJNE PRZEZNACZONE DO REKULTYWACJI
- WĘGIEL BRUNATNY
- GIPS I ANHYDRYT
- BAZALT
- GLINY CERAMICZNE
- KRUSZYWO NATURALNE
- PIASKI FORNIERSKIE
- PIASKI SZKLARSKIE
- PIASKOWIEC

POZOSTAŁE OZNACZENIA

- ZLEWNIA NYSY ŁUŻYCKIEJ
- ZLEWNIA KWISY
- ZLEWNIA BOBRU
- ZLEWNIA KACZAWY
- ZLEWNIA IZERY
- ZLEWNIA ŁĄBY
- ŁASY
- RZĘKI
- WODY OTWARTE

- DROGI KRAJOWE
- DROGI WOJEWÓDZKIE
- GRANICA OPRACOWANIA
- GRANICE PAŃSTW
- GRANICE WOJEWÓDZTW
- GRANICE POWIATÓW
- GRANICE GMIN
- SIEDZIBY POWIATÓW
- SIEDZIBY GMIN MIEJSKICH
- SIEDZIBY GMIN MIEJSKO - WIEJSKICH
- SIEDZIBY GMIN WIEJSKICH

2.2. Ochrona zasobów kulturowych w aspekcie ich turystycznego wykorzystania

Rejon pogranicza cechuje bogate nasycenie obiektami i zespołami zabytkowymi, występują tu historycznie ukształtowane staromiejskie zespoły urbanistyczne, obiekty sakralne, założenia rezydencjonalne, interesujące przykłady budownictwa przysłupowego, zabudowa o charakterze mieszkalno - gospodarczym typowa dla przełomu wieków XIX i XX oraz pocz. XX, przykłady architektury i urządzeń przemysłowych oraz zespoły zabytków archeologicznych.

Najstarsze miasta omawianego obszaru - Bolesławiec, Gryfów Śląski, Leśna, Lubań, Lwówek Śląski, Mirsk, Nowogrodziec, Świeradów Zdrój, Wleń, zamki Gryf, Czocho, Wleń oraz wysokiej klasy artystycznej założenia pałacowe w Kliczkowie i Płakowicach położone są nad rzekami - Kwisą i Bobrem. W Dolinie Nysy Łużyckiej zlokalizowany jest zespół pałacowy w Radomierzycach, a po stronie niemieckiej - klasztor St. Marienthal koło Ostritz oraz historyczne miasta Zittau i Görlitz.

Pogranicze to rejon występowania dwóch rodzajów budownictwa regionalnego: zabudowy łużyckiej i sudeckiej. Ochrona tego rodzaju zabudowy powinna polegać na:

- objęciu ochroną i renowacją obiektów charakterystycznych dla budownictwa łużyckiego i sudeckiego,
- wykorzystaniu takich obiektów na cele turystyczne,
- stosowaniu regionalnych cech budownictwa przy projektowaniu nowej zabudowy.

Południowa część pogranicza jest zdecydowanie intensywniej zagospodarowana oraz nasycona obiektami zabytkowymi niż niedostępny rejon Borów Dolnośląskich.

Poniżej wymieniono zespoły urbanistyczne, obiekty zabytkowej architektury oraz zabytki archeologiczne zlokalizowane w pasmach rzek pogranicza, które proponuje się uwzględnić w zagospodarowaniu turystycznym obszaru, przyjmując za zasadę aktywizację turystyczną terenów cennych pod względem walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych.

W dolinie Bobru:

- zespoły staromiejskie - Bolesławiec, Lwówek Śląski, Wleń,
- zespoły sakralne - zespół kościoła z cmentarzem w Pławnej (w studium zagospodarowania przestrzennego gminy Lubomierz wskazany do objęcia ochroną w formie rezerwatu kulturowego),
- zespoły rezydencjonalne - zespół dworsko - pałacowo - parkowy w Maciejowcu (w studium zagospodarowania przestrzennego gminy Lubomierz wskazany do objęcia ochroną w formie rezerwatu kulturowego), pałac w Płakowicach, ruiny zamku we Wleniu,
- zespoły archeologiczne - Bolesławiec (rejony wydobywania kruszcu); Płakowice, Płóczki Górne (miejsce górnictwa piasku złotonośnego i systemów płuczkarskich).

W dolinie Kwisy:

- zespoły staromiejskie - Gryfów Śląski, Leśna, Lubań, Lubomierz, Mirsk, Nowogrodziec, Złotniki Lubańskie, Świeradów Zdrój,
- zespoły sakralne - zespół klasztoru benedyktynek z kościołem p.w. św. Maternusa w Lubomierzu (w studium zagospodarowania przestrzennego gminy wskazany do objęcia ochroną w formie rezerwatu kulturowego),
- zespoły rezydencjonalne (pałace, dwory) - Biedrzychowice, Jałowiec, Kliczków, Nawojów Łużycki, Pobiedna, Zaręba,
- zamki - Gościszów, Gryf, Czocho, Świecie,
- zespoły archeologiczne - Miłęcice, Pławna Górna, Pasiecznik (zespoły płuczkarskie oraz miejsca wydobywania kruszcu).

W dolinie Nysy Łużyckiej:

- zespoły staromiejskie - Pieńsk, Zawidów, Zgorzelec,
- obiekty i zespoły zabudowy łużyckiej - Bogatynia-Markocice, Sulików,
- założenia pałacowo - parkowe - Kostrzyna, Kunów, Radomierzycy,
- zespoły archeologiczne - Białogórze (grody i kurhany).

W związku z tym, że znaczna grupa obiektów zabytkowych występuje poza zasięgiem wskazanych pasm - dolin rzek - wskazuje się na potrzebę powiązania szlaków o relacjach północ - południe oraz wschód - zachód.

W studiach zagospodarowania przestrzennego gmin zaproponowano utworzenie następujących stref ochrony konserwatorskiej:

Strefę „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej wyznaczono dla zespołów i obszarów w następujących miejscowościach:

- Bolesławiec, Mirsk,
- gm. Lubań - Wleń, Nawojów Łużycki, Nawojów Śląski, Pisarzowice, Jałowiec, Radosław Średni, Kościelnik, Henryków Lubański,
- gm. Siekierczyn - Siekierczyn, Zaręba Górna,
- gm. Lwówek Śląski - Brunów, Dębowy Gaj, Nagórze, Niwice, Płakowice, Radłówka, Skała,
- gm. Platerówka - Włosień Dolny, Włosień Górny, Platerówka (zespół kościoła),
- Świeradów Zdrój.

Strefę „B” ochrony konserwatorskiej wyznaczono dla zespołów i obszarów w następujących miejscowościach:

- Czarniawa Zdrój, Mirsk, Wleń,
- gm. Bolesławiec - Bolesławiec, Nowa, Brzeźnik,
- gm. Lubań - Henryków Lubański, Jałowiec, Kościelnik, Lubań, Nawojów Łużycki, Nawojów Śląski,
- gm. Platerówka - Platerówka, Włosień,
- gm. Siekierczyn - Siekierczyn, Zaręba Górna.

Strefę „K” ochrony krajobrazu kulturowego wyznaczono dla obszarów w następujących miejscowościach:

- gm. Bolesławiec - Żeliszów,
- gm. Lubań - Nawojów Łużycki, Nawojów Śląski, Uniegoszcz,
- gm. Lwówek Śląski - Kotliska, Niwice, Płóczki oraz dla zespołu miejscowości Chmielno - Zbylutów – Skorzynice,
- Platerówka (dla zespołu kościoła),
- gm. Wleń - Marczów, Bystrzyca.

Strefę „E” ochrony ekspozycji układu zabytkowego wyznaczono dla miejscowości Mirsk.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego zaproponowano utworzenie parków i rezerwatów kulturowych, formy te umożliwiłyby ochronę oraz wyeksponowanie unikatowych walorów krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych omawianych obszarów.

W celu formułowania zasad gospodarowania na wskazanym terenie, proponuje się wykorzystanie istniejących form ochrony (np. Park Krajobrazowy Doliny Bobru).

Proponowane parki kulturowe:

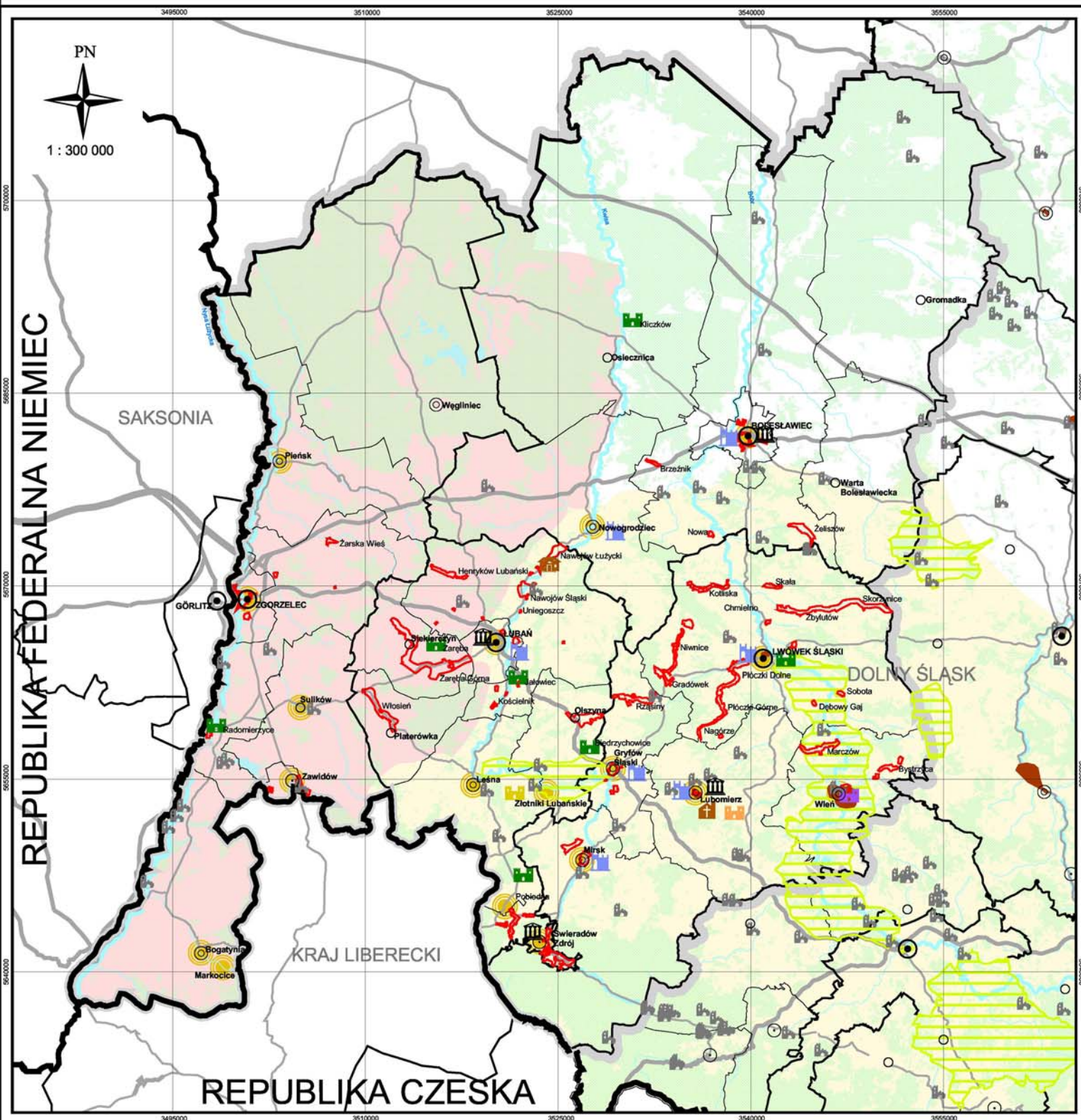
- Czocho - Gryfów Śląski – obejmujący założenie miejskie Gryfowa Śląskiego, zamek Czocho, Złotniki Lubańskie o historycznym układzie urbanistycznym, wkomponowany w krajobraz naturalny (Leśna, Biedzychowice),
- Dolina Bobru - obszar o wysokich walorach krajobrazu naturalnego i przyrodniczego (Marczów, Wleń, Pilchowice).

Proponowane rezerваты kulturowe:

- Lubomierz - historyczny zespół miejski Lubomierza,
- Lwówek Śląski - obszar historycznego miasta,
- Wleń - okolice sztucznego zbiornika wodnego w Pilchowicach.

STUDIUM ROZWOJU POGRANICZA POLSKO-NIEMIECKIEGO DOLNY ŚLĄSK-SAKSONIA DZIEDZICTWO KULTUROWE

LEGENDA:

ISTNIEJĄCE USTANOWIONE FORMY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

- HISTORYCZNE UKŁADY URBANISTYCZNE
- STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE O FORMACH KRAJOBRAZOWYCH

PROJEKTOWANE FORMY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

- PROPONOWANE REZERWATY KULTUROWE
- PROPONOWANE PARKI KULTUROWE
- HISTORYCZNE UKŁADY PRZESTRZENNE PROPONOWANE DO
OBJĘCIA STREFAMI OCHRONY KONSERWATORSKIEJ

OBIEKTY O SZCZEGÓLNYCH WALORACH TURYSTYCZNYCH

- ZAMKI
- ZESPOŁY PAŁACOWE
- ZESPOŁY ZAMKOWO-PAŁACOWO-PARKOWE
- ZESPOŁY PAŁACOWO-PARKOWE
- DWORY

- ZESPOŁY KLASZTORNE
- RATUZY, MURY OBRONNE
- MUZEA

STREFY BUDOWNICTWA REGIONALNEGO

- BUDOWNICTWO ŁUŻYCKIE
- BUDOWNICTWO SUDECKIE

POZOSTAŁE OZNACZENIA

- LASY
- RZĘKI
- DROGI KRAJOWE
- DROGI WOJEWÓDZKIE
- GRANICA OPRACOWANIA
- GRANICE PAŃSTW
- GRANICE WOJEWÓDZTW
- GRANICE POWIATÓW
- GRANICE GMIN

- SIEDZIBY POWIATÓW
- SIEDZIBY GMIN MIEJSKICH
- SIEDZIBY GMIN MIEJSKO - WIEJSKICH
- SIEDZIBY GMIN WIEJSKICH

2.3. Obszary rozwoju turystyki i rekreacji.

Warunkiem niezbędnym do zapewnienia atrakcyjności turystycznej jest zagospodarowanie terenów i obiektów o walorach kulturowych i przyrodniczych. Najcenniejsze z obiektów są udostępniane turystom, jednak istnieje jeszcze wiele takich, które są w stanie ruiny lub nie są użytkowane. Dla turysty przemierzającego szlaki atrakcją może być kościółek wiejski, zagroda łużycka, zabytkowy park, pod warunkiem, że będzie mógł się zatrzymać, skorzystać z noclegu, sanitariatów, zjeść posiłek, uzyskać informacje turystyczne, wypożyczyć rower czy kajak. Dlatego ważne jest właściwe oznakowanie szlaków turystycznych, zapewnienie informacji, zorganizowanie bazy turystycznej. Często sami mieszkańcy nie są świadomi posiadania na swoim terenie atrakcji turystycznych, dlatego ważnym zadaniem może być sporządzenie szczegółowej inwentaryzacji pod kątem turystycznego i rekreacyjnego wykorzystania.

Uznając **Bory Dolnośląskie, Góry Izerskie, dolinę Bobru, Kwisy i Nysy Łużyckiej** za tereny, dla których priorytetowym kierunkiem rozwoju powinno być zagospodarowanie turystyczne prowadzone w zgodzie z ochroną środowiska przyrodniczego, można sformułować dla nich następujące zadania:

- objęcie ochroną cennych terenów przyrodniczych, tak aby tworzyły ciągły system,
- szczegółowe zinwentaryzowanie obiektów i terenów w aspekcie ich turystycznego wykorzystania,
- przygotowanie wykazu obiektów i terenów wskazanych do zagospodarowania turystycznego, jako oferty inwestycyjnej,
- przygotowanie oznakowanych szlaków turystycznych oraz bazy turystycznej,
- opracowanie informatorów turystycznych,
- wyznaczenie terenów dla których zostanie wprowadzony zakaz lokalizowania zabudowy sprzecznej z funkcją turystyczną (wielkokubaturowych obiektów produkcyjnych, handlowych, magazynowych),
- wprowadzenie obowiązujących form zabudowy pozwalających na zachowanie walorów krajobrazowych (na podstawie planów miejscowych i stref ochrony konserwatorskiej).

Kompleksowa realizacja wszystkich zadań stworzy szansę na aktywizację turystyczną terenów. Samorządy gminne dostrzegają możliwość rozwoju funkcji turystycznych, czego dowodem są liczne zadania z zakresu turystyki wymieniane w studiach gminnych.

Ze względu na specyfikę poszczególnych terenów można wyodrębnić obszary wskazane do rozwoju turystyki z podziałem na jej rodzaj: turystykę krajoznawczą, związaną z lecznictwem uzdrowiskowym, przyrodniczą, kwalifikowaną.

System turystyki krajoznawczej

Do najbardziej atrakcyjnych miejscowości o walorach krajoznawczych należy zaliczyć: Bolesławiec, Bogatynię, Gryfów Śląski, Leśną, Lubań, Lwówek Śląski, Mirsk, Świeradów Zdrój, Wleń oraz Zgorzelec. Obszary o walorach krajoznawczych to istniejące i proponowane do utworzenia obszary chronionego krajobrazu, parki krajobrazowe i zespoły przyrodniczo - krajobrazowe wymienione w punkcie 2.1.

Podstawowe kierunki rozwoju krajobrazowego systemu turystycznego to:

- stworzenie zintegrowanego systemu szlaków pieszych, rowerowych w powiązaniu z innymi systemami w regionie oraz sąsiednich województwach i krajach,
- rekonstrukcja przestrzeni turystycznej i zagospodarowania turystyczno - rekreacyjnego przyjaznego dla środowiska,
- tworzenie miejsc obsługi turystów tranzytowych, wzdłuż głównych dróg wlotowych do Dolnego Śląska,
- rozwijanie w ważniejszych i cennych kulturowo miejscach bazy hotelowo - gastronomicznej oraz usług turystycznych dla zaspokojenia potrzeb turystów krajowych i zagranicznych, na krótszy i dłuższy okres pobytu,

- doskonalenie powiązań przestrzennych obszarów koncentracji walorów turystycznych w miastach - w obrębie układów staromiejskich powiązanych z innymi, cennymi walorami kulturowymi i środowiskowymi miasta i okolicy.

System lecznictwa uzdrowiskowego

Na pograniczu działa uzdrowisko Świeradów Zdrój, posiadające wysokie walory lecznicze i przyrodnicze (na bazie wód mineralnych - szczawów, wodorowęglanowo - magnezowo - wapniowych, żelazistych, radoczynnych i borowin). W celu jego dalszego rozwoju, konieczne jest:

- unowocześnienie infrastruktury uzdrowiska oraz kreowanie nowoczesnej oferty zdrowotnej lecznictwa uzdrowiskowego,
- poprawa warunków turystycznych i wypoczynkowych bazy pobytowej dzięki kompleksowej modernizacji oraz zaopatrzeniu w wodę i kanalizację, jak również wprowadzeniu proekologicznych form grzewczych,
- rekonstrukcja przestrzeni turystycznej i zagospodarowania turystyczno - rekreacyjnego przyjaznego dla środowiska,
- promocja walorów i bazy uzdrowiskowej w regionie.

System turystyki kwalifikowanej

Obejmuje obszary rekreacji wędkarskiej, szlaki kajakowe, tereny narciarskie, gospodarstwa agroturystyczne, ekoturystyczne i ośrodki jazdy konnej oraz trasy rowerowe.

Rejon o walorach wędkarskich to przede wszystkim rzeki Kwisa i Bóbr. Poprawy wymaga informacja turystyczna oraz dalsza promocja regionu atrakcyjnego turystycznie o wysokich walorach kulturowych i środowiskowych. W tym celu należy objąć ochroną i rewitalizacją wędkarską przestrzeń rekreacyjną. Niewykorzystanym potencjałem jest również rzeka Nysa Łużycka, jednak jej turystyczne wykorzystanie będzie możliwe pod warunkiem poprawy czystości wód i zapewnienia dostępności.

System wędrówek wodnych, tworzą rzeki i akweny, które spełniają wymagania przydatności dla pełnienia funkcji szlaków kajakowych i żeglarskich.

Do głównych cech naturalnych szlaków wodnych zalicza się czystość wód i powietrza, ciszę, zalesienie terenów nadbrzeżnych, wartości widokowo - krajobrazowe oraz dostępność brzegów. W obszarze pogranicza istnieją obecnie dwa szlaki kajakowe:

- na rzece Bóbr - od Marciszowa a przy niskim stanie wód od Lwówka Śląskiego,
- na rzece Kwisa - od Gryfowa Śląskiego a przy niskim stanie wód od Leśnej.

Na terenie pogranicza można uprawiać żeglarstwo i sporty wodne na następujących akwenach: Pilchowice, Niedów - Witka, Złotniki i Leśna.

W celu poprawy sytuacji należy:

- przystosować, dla potrzeb spływów i wędrówek kajakowych, potencjalne szlaki wodne na Bobrze, Kwisie i Nysie Łużyckiej,
- wyznaczyć obszary, dla których ekoturystyka jest szansą rozwoju ekonomicznego,
- prowadzić działania służące poprawie czystości wód.

Podstawą uprawiania turystyki narciarskiej i sportów zimowych są tereny o walorach narciarskich. W obszarze pogranicza istnieją one w górskim obszarze Sudetów - Górach Izerskich (Świeradów Zdrój i Jasna Góra). Dalszy rozwój turystyki powinien być oparty o pełną integrację regionalnego systemu infrastruktury narciarskiej (obiekty i trasy) w powiązaniu z innymi systemami w sąsiednich krajach. Należy kreować nowoczesną ofertę turystyczną i rekreacyjną w oparciu o walory kulturowe i krajobrazowe.

Agroturystyka, ekoturystyka oraz ośrodki jazdy konnej. Gospodarstwa agroturystyczne i ekoturystyczne rozwinęły się głównie w latach dziewięćdziesiątych. Liczba gospodarstw ekoturystycznych i agroturystycznych ciągle wzrasta. Taka forma turystyki jest szansą rozwoju wielu miejscowości i nowego wizerunku wsi.

Ośrodki jazdy konnej są często poszerzeniem oferty agroturystycznej i służą rekreacji, szczególnie poszukiwanej przez mieszkańców dużych miast. Występują również w rejonach turystycznych, gdzie korzystają z nich turyści. Na terenie pogranicza przeważają niewielkie szkółki jeździeckie z podstawowymi urządzeniami dla uprawiania hippiki, niekiedy z własną bazą noclegową.

W celu stworzenia z turystyki źródła rozwoju gospodarczego gmin i powiatów w obszarach atrakcyjnych turystycznie i osiągnięcia wysokich standardów w zakresie infrastruktury turystycznej, należy wyznaczyć obszary, dla których ekoturystyka i agroturystyka jest szansą ekonomicznego rozwoju, oraz poprawić warunki turystyczne i wypoczynkowe bazy pobytowej poprzez jej kompleksową modernizację.

Popularną ostatnio formą spędzania wolnego czasu jest turystyka rowerowa. Dla powiązań dolnośląsko - saksońskich i dolnośląsko - czeskich znaczenie mają rowerowe magistrale transgraniczne, z których w obrębie pogranicza wyznaczono sześć:

- szlak ER-1 „Trójstyku”, istniejący szlak, łączy Zittau, Porajów i Hradec nad Nissou,
- szlak ER-2 „Liczyrzepy”, posiadający ustalony przebieg na odcinku Porajów - Lubawka, ale jeszcze nie oznakowany w terenie,
- szlak „Odra - Nysa” ER-3, projektowany w nawiązaniu do istniejącego po stronie niemieckiej szlaku „Wzdłuż Odry i Nysy Łużyckiej”,
- szlak „Wrocław - Drezno” ER-4, projektowany po stronie polskiej jako przedłużenie niemieckiego szlaku „miast saksońskich”,
- szlak ER-6 „Dolina Bobru”, istniejący szlak wzdłuż rzeki Bóbr, prowadzący z Bolesławca przez Lubawkę do Czech,
- szlak ER-7 „Pogórza łużyckiego”, prowadzący ze Zgorzelca do Jeleniej Góry.

Jako uzupełnienie magistrali transgranicznych, przewidywana jest sieć ponadlokalnych i lokalnych szlaków rowerowych w każdej z gmin pogranicza. Gminy, w których projektuje się według studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, szlaki rowerowe, to:

- miasto Zgorzelec,
- gmina Zgorzelec,
- gmina Węgliniec,
- gmina Sulików,
- miasto Zawidów.
- gmina Lubomierz,
- gmina Wleń,
- miasto Lubań,
- miasto i gmina Leśna,
- gmina Bolesławiec,
- miasto Bolesławiec,
- gmina Siekierczyn,
- gmina Lwówek Śląski,
- gmina Olszyna,
- gmina Platerówka,
- miasto Świeradów Zdrój,
- gmina Gromadka,
- gmina Mirsk,

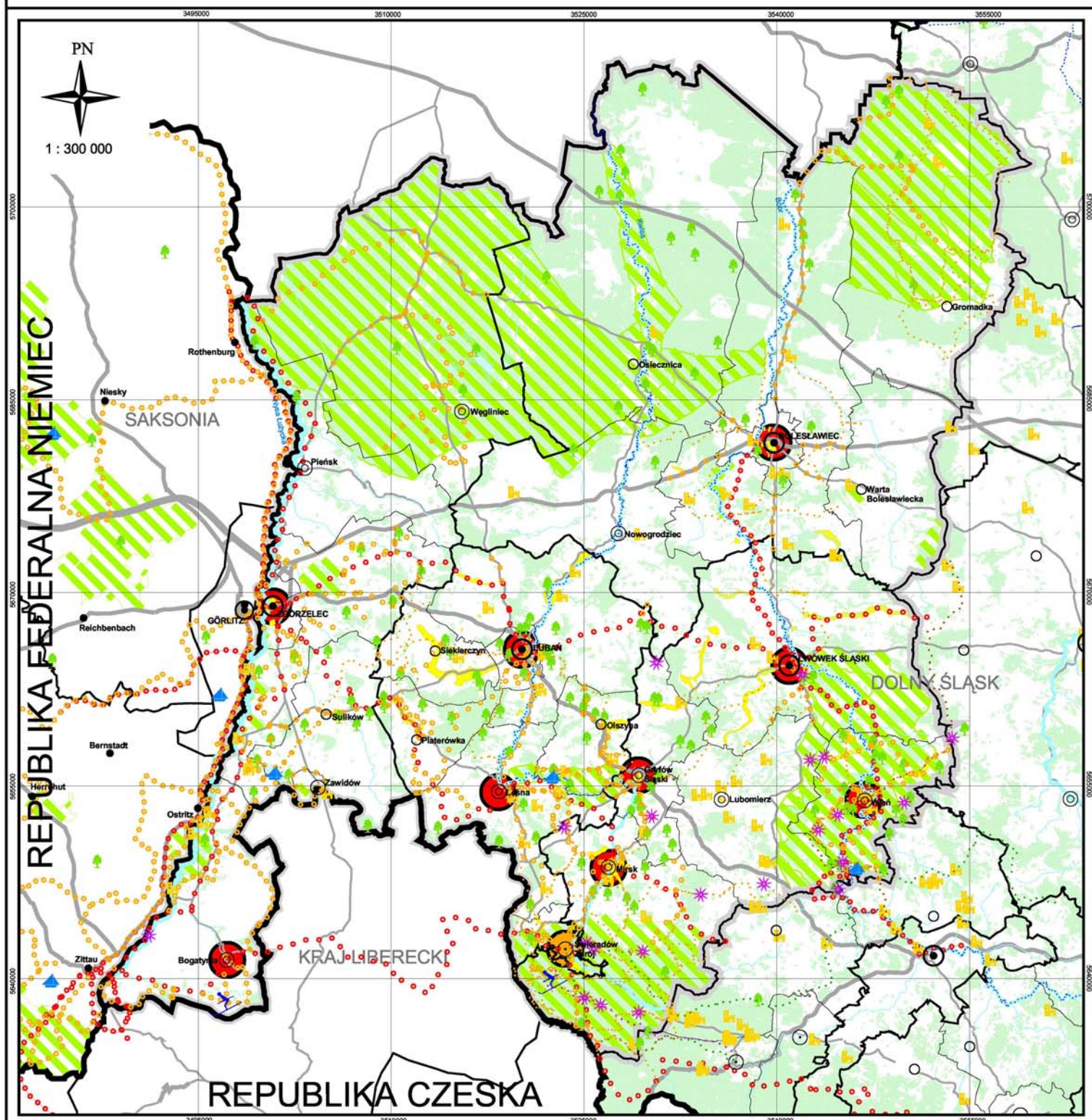
Jedynie w studiach: miasta i gminy Pieńsk, miasta i gminy Gryfów Śląski, gminy Warta Bolesławiecka, gminy Nowogrodziec, zagadnienie turystyki rowerowej zostało pominięte. Wskazane byłoby wytyczenie tutaj tras rowerowych będących kontynuacją i powiązaniem szlaków z terenu gmin sąsiednich.

Ze względu na dużą ilość nieczynnych odcinków linii kolejowych (np. zlikwidowana linia kolejowa Lubań – Leśna) należałoby rozważyć możliwość ich wykorzystania na zorganizowanie ścieżek rowerowych.

STUDIUM ROZWOJU POGRANICZA POLSKO-NIEMIECKIEGO DOLNY ŚLĄSK-SAKSONIA

TURYSTYKA

LEGENDA:

ATRAKcje TURYSTYCZNE

- MIĘDZY O NAJWYŻSZYCH WALORACH KRAJOZNAWCZYCH PROPO-
NOWANE DO ROLI OŚRODKA OBSŁUGI RUCHU TURYSTYCZNEGO
- MIĘDZY OZDROWISKA PROPONOWANE DO ROLI OŚRODKA
OBSŁUGI RUCHU TURYSTYCZNEGO
- CENNE OBSZARY PRZYRODNICZE
- OSOBLIWOŚCI PRZYRODNICZE
- CENNE OBSZARY KULTUROWE
- OBIEKTY KULTUROWE
- PUNKTY WIDOKOWE

SZLAKI ROWEROWE

- ISTNIEJĄCE TRANSGRANICZNE SZLAKI ROWEROWE
- PROJEKTOWANE TRANSGRANICZNE SZLAKI ROWEROWE
- ISTNIEJĄCE SZLAKI ROWEROWE
- PROJEKTOWANE SZLAKI ROWEROWE

SZLAKI PIESZE

- SZLAK TURYSTYCZNY IM. ORŁOWICZA
- SZLAK TURYSTYCZNY E3
- SZLAK TURYSTYCZNY ZAMKÓW PIASTOWSKICH
- POZOSTAŁE SZLAKI TURYSTYCZNE

SYSTEM TURYSTYKI KWALIFIKOWANEJ

- POTENCJALNE OBSZARY ROZWOJU SPORTÓW WODNYCH
- ISTNIEJĄCE SZLAKI KAJAKOWE
- OBSZARY ROZWOJU SPORTÓW ZIMOWYCH

POZOSTAŁE OZNACZENIA

- LASY
- RZĘKI
- WODY OTWARTÉ

DROGI KRAJOWE

- DROGI WOJEWÓDZKIE
- GRANICA OPRACOWANIA
- GRANICE PAŃSTW
- GRANICA WOJEWÓDZTWA
- GRANICE POWIATÓW
- GRANICE GMIN
- SIEDZIBY POWIATÓW
- SIEDZIBY GMIN MIEJSKICH
- SIEDZIBY GMIN MIEJSKO - WIEJSKICH
- SIEDZIBY GMIN WIEJSKICH

3. Gospodarka

W strukturze gospodarczej pogranicza dominują: przemysł, w tym przemysł wydobywczy, rolnictwo i leśnictwo oraz turystyka jako funkcja rozwojowa, przyszłościowa. Turystyka została opisana w rozdziałach 2.2 i 2.3, dlatego niniejszy rozdział ogranicza się do przemysłu, rolnictwa i leśnictwa.

3.1. Przemysł

Największa obszarowo część pogranicza należy do strefy rolno - przemysłowej przewidywanej dla rozwoju rolnictwa i przemysłu, w tym przemysłu wydobywczego. Jest to teren o wysokim stopniu urbanizacji, dobrych glebach i bogatych zasobach surowców mineralnych. Bogactwo i różnorodność kopalin sprawia, że problematyka gospodarcza została ściśle powiązana z lokalizacją, stanem zasobów i eksploatacją surowców mineralnych. Eksploatacja niektórych złóż, zwłaszcza kruszyw w dolinach rzecznych Kwisy i Bobru wywołuje lokalne konflikty pomiędzy koniecznością ochrony najcenniejszych walorów przyrodniczych a działalnością gospodarczą i planowanym rozwojem gospodarczym. W przypadku surowców występujących licznie, należałoby rezygnować z ich eksploatacji w obszarach szczególnie przyrodniczo wartościowych, przyjmując tu jako priorytet ochronę przyrody. W pozostałych przypadkach ważnym kierunkiem działania jest szybka rekultywacja wyeksploatowanych wyrobisk, zgodna z zasadami ochrony przyrody.

Analiza zapisów studiów gmin wykazała że przemysły tradycyjne rozlokowane w miastach, głównie ze względu na przestarzałe technologie i wysokie koszty wytwarzania, upadły lub są zagrożone upadkiem a największe szanse przetrwania a nawet niewielkiego rozwoju ma przemysł energetyczny, przemysł wydobywczy węgla brunatnego oraz kruszyw naturalnych, stanowiący zaplecze surowcowe dla planowanych inwestycji drogowych.

Kierunki działań w zakresie rozwoju gospodarczego strefy rolno - przemysłowej pogranicza to:

- utrzymanie eksploatacji najważniejszych złóż w głównych ośrodkach wydobywania: węgiel brunatny - Bogatynia,
- wykorzystanie i zagospodarowanie licznych złóż kopalin pospolitych, takich jak: kruszywo naturalne, surowce ilaste ceramiki budowlanej, kamienie drogowe i budowlane na terenach gmin: Bolesławiec, Lwówek Śląski, Nowogrodzic, Platerówka, Siekierczyn,
- eksploatacja złóż specyficznych dla tego rejonu, które nie są eksploatowane a mogłyby być w przyszłości przedmiotem eksploatacji , np. piasków szklarskich w Osiecznicy, glin białowypalających się w rejonie Bolesławca i Nowogrodźca,
- wspieranie rozwoju gospodarki wzdłuż korytarzy transportowych - jako warunek tworzenia sieci struktur gospodarczych,
- pozyskiwanie średnich i małych przedsiębiorstw, poprzez stworzenie dogodnych warunków działalności gospodarczej, również ekonomicznej,
- tworzenie warunków do dopływu kapitału i wzrostu ilości miejsc pracy, między innymi poprzez przygotowanie i zagospodarowanie stref aktywności gospodarczej,
- nienaruszanie równowagi ekologicznej.

W uchwalonym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego za priorytetowe założenia polityki regionalnej w sferze aktywności gospodarczej uznano:

- równoważenie rozwoju w województwie,
- rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw,
- tworzenie warunków do dopływu kapitału i wzrost ilości miejsc pracy,

Realizację założeń w obszarze pogranicza, ułatwić mają wyznaczone **obszary specjalne**, do których zalicza się projektowane strefy aktywności gospodarczej. Strefy opierają swoją działalność na średnich i małych przedsiębiorstwach a swoim zasięgiem obejmują nie tylko gminy, w których są zlokalizowane, ale także sąsiednie gminy i powiaty. Strefy te mają bardzo duże znaczenie dla przyszłości gospodarczej regionu pogranicza.

Ważnymi elementami gospodarki pogranicza są: istniejąca (gm. Nowogrodzic) i sześć projektowanych stref aktywności gospodarczej o różnej działalności, rodzaju i zasięgu.

Projektowane strefy aktywności gospodarczej³

lp.	powiat	gmina	miejsowość	rodzaj strefy	pow. w ha	rodzaj działalności
1	Zgorzelec	Zgorzelec	Zgorzelec - Jędrzychowice	przygraniczna	ok. 100	Transgraniczna Strefa Przedsiębiorczości
2	Zgorzelec	Bogatynia	Porajów - Kopaczów	przygraniczna	ok. 150	Transgraniczna Strefa Przedsiębiorczości
3	Zgorzelec	Zawidów	Zawidów	przygraniczna		Transgraniczna Strefa Przedsiębiorczości
4	Zgorzelec	Węgliniec	Czerwona Woda	przy węźle	ok. 40	Strefa Zrównoważonego Rozwoju
5	Lubań	Lubań	Lubań - Pisarzowice	związana z ośrodkiem subregionalnym	ok. 60	Regionalna Strefa Rozwoju Przedsiębiorczości
6	Lwówek Śląski	Lwówek Śląski	Mojesz	wspierająca ekonomicznie	ok. 80	Regionalna Strefa Rozwoju Przedsiębiorczości
7	Bolesławiec	Nowogrodzic	Wykroty	Wązłowa	ok. 139	Działalność przemysłowo-usługowa i składowa

3.2. Rolnictwo i leśnictwo

3.2.1. Gospodarka rolno

Warunki obszarowo - przyrodnicze pogranicza ograniczają możliwość osiągnięcia wysokich plonów i konkurencyjności w działalności rolniczej. Z tego powodu należy sprawdzić na ile orientacja ekologiczna rolnictwa stanowi alternatywę dla tradycyjnych form uprawy i może przyczynić się do ekonomicznej stabilizacji gospodarstw. W ten sam sposób należy również uwzględnić aspekty ochrony środowiska w rolnictwie.

W obrębie pogranicza wyróżniono 2 strefy funkcjonalne o zróżnicowanej polityce przestrzennej:

- strefa obszarów rolno - leśnych o dominujących funkcjach ochrony walorów środowiska, przeznaczona do rozwoju funkcji ochronnych, rozwoju turystyki i rekreacji oraz utrzymania funkcji rybackiej,
- strefa obszarów rolnych Pogórza i Przedgórze Sudetów przewidziana dla rozwoju rolnictwa i przemysłu, w tym przemysłu wydobywczego, z uwzględnieniem ochrony walorów środowiska.

Strefa obszarów rolno - leśnych

Obejmuje bogato zalesioną północną część pogranicza (północne części gmin: Węgliniec, Osiecznica, Bolesławiec oraz Gromadka). Charakteryzuje się niskim wskaźnikiem waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz dużym nagromadzeniem cennych przyrodniczo obszarów objętych lub planowanych do objęcia ochroną, a także dużą

³ Opracowano na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, WBU we Wrocławiu, 2002 r. oraz studiów gmin Węgliniec i Nowogrodzic

atrakcyjnością pod względem turystycznym. Teren przewidziany pod rozwój turystyki i rekreacji oraz agroturystyki. Istnieją tu również warunki dla prowadzenia innych form działalności rolniczej, jak gospodarka rybacka i przetwórstwo rybne (rejon Borów Dolnośląskich).

Kierunki działań w zakresie rozwoju strefy obszarów rolno - leśnych:

- restrukturyzacja gospodarki rolnej i leśnej polegająca na wprowadzeniu ograniczeń wynikających z położenia w parkach krajobrazowych,
- restrukturyzacja gospodarki rolnej polegająca na wzroście udziału działalności średnio i wysoko wyspecjalizowanej, kosztem udziału tradycyjnych form upraw, (rozwój rolnictwa stymulować będzie istnienie licznych podmiotów gospodarczych zajmujących się skupem, magazynowaniem i przetwórstwem płodów rolnych),
- rozwijanie bazy przetwórstwa rolno - spożywczego, w tym przetwórstwa rybnego,
- dokonanie zmian w sferze produkcyjnej wynikających z ochrony środowiska i położenia na terenach chronionych,
- rozwój agroturystyki i rolnictwa ekologicznego.

Strefa obszarów rolnych Pogórza i Przedgórze Sudetów - przewidziana dla rozwoju rolnictwa i przemysłu, w tym przemysłu wydobywczego z uwzględnieniem ochrony walorów środowiska.

Obejmuje pas terenu ciągnący się wzdłuż Sudetów. Jest to teren o wysokim stopniu urbanizacji, o dużych walorach przyrodniczych i kulturowych, dobrych glebach i bogatych zasobach surowców naturalnych. Teren przewidziany pod wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, rozwój przemysłu, w tym głównie wydobywczego oraz rozwój obszarów aktywności gospodarczej związanych z bogatą i różnorodną siecią osadniczą oraz położeniem przygranicznym. W sferę obszarów rolnych Pogórza i Przedgórze Sudetów wchodzi większość gmin pogranicza: Bogatynia, Bolesławiec, Gryfów Śląski, Leśna, Lubań, Lwówek Śląski, Mirsk, Nowogrodziec, Olszyna, Platerówka, Siekierczyn, Sulików, Wleń, Zawidów, Zgorzelec.

Kierunki działań w zakresie rozwoju strefy obszarów rolnych Pogórza i Przedgórze Sudetów:

- rozwój funkcji rolniczej i leśnej, poprzez restrukturyzację rolnictwa w kierunku tworzenia silnych gospodarstw, szczególnie z wykorzystaniem gruntów po zlikwidowanych PGR-ach przejętych do Zasobu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- tworzenie w ośrodkach lokalnych zespołów obsługi gospodarki rolnej i przetwórstwa rolno - spożywczego,
- rozwój agroturystyki w połączeniu z gospodarstwami ekologicznymi,
- wspieranie rolnictwa w warunkach górskich.

3.2.2. Gospodarka leśna

W strukturze użytkowania terenu pasa powiatów obszaru przygranicznego istotne znaczenie odgrywają tereny leśne, których powierzchnia wynosi 134,5 tys. ha. W strukturze własności lasów w regionie, podobnie jak i w kraju, przeważają lasy państwowe. W przyszłości należy spodziewać się zwiększenia powierzchni zajmowanych przez lasy w związku z wyłączeniem z użytkowania rolnego gleb o najniższych klasach bonitacyjnych i podlegających degradacji ze względu na procesy erozyjne oraz realizacją założeń polityki ekologicznej państwa zmierzającej do podniesienia lesistości kraju.

Powinno się dążyć do stałego powiększania i ochrony zasobów leśnych, kształtowania lasów wielofunkcyjnych oraz do zachowania zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych poprzez ochronę i powiększanie biologicznej różnorodności lasów.

Wśród gmin szczególnie preferowanych do zwiększania lesistości w Krajowym Programie Zwiększenia Lesistości znajdują się: Bogatynia, Gryfów Śląski, Lubawka, Mirsk,

Nowogrodziec, Pieńsk oraz Gromadka. Zalesiać powinno się grunty zbędne dla rolnictwa, niskiej jakości, zdegradowane oraz zagrożone erozją w ilości 1 000 - 1 500 ha rocznie, zgodnie z Programem zwiększania lesistości w kraju.

Specjalną polityką (kontynuacja programu zagospodarowania i ochrony) należy objąć tereny leśne po byłych poligonach Armii Radzieckiej (do największych obszarowo obiektów należy poligon Świętoszów o łącznej powierzchni 17 000 ha na terenie Nadleśnictw Chocianów, Przemków i Świętoszów) oraz zniszczone kompleksy leśne w Górach Izerskich.

Dla gmin, w których wysoka jakość gruntów rolnych nie pozwala na zalesianie, opracować należy projekty granicy rolno - leśnej oraz projekty zadrzewień śródpolnych i przydrożnych.

4. Komunikacja, transport

Pogranicze jest obszarem, w którym zagadnienia komunikacji i transportu mają szczególne znaczenie. Sprawność przejść granicznych i drożność głównych ciągów komunikacyjnych oraz standard podróżowania, to czynniki decydujące o wielkości przetwarzającego się tędy ruchu tranzytowego w relacji wschód - zachód. Jakość połączeń drogowych będzie miała też decydujące znaczenie dla aktywizacji gospodarczej pogranicza, zwłaszcza dla rozwoju turystyki - traktowanej jako ważna funkcja przyszłościowa.

4.1. Komunikacja drogowa

Za kluczowe zadania z zakresu drogownictwa, należy przyjąć:

- poprawę i ujednolicenie parametrów drogowych w III Paneuropejskim Korytarzu Transportowym, nawiązanie do standardów międzynarodowych, w tym: przebudowę i modernizację istniejących odcinków autostrady A4 (Wrocław - Krzywa) i A18 (Krzywa - Olszyna), budowę nowego odcinka autostrady A4 na odcinku Krzywa - Jędrzychowice, uzyskanie parametrów klasy G na drodze nr 4,
- modernizację odcinków dróg wojewódzkich o istotnym znaczeniu dla powiązań regionalnych i obsługi ruchu kołowego w obszarze oddziaływania III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego (zgodnie z Programem rozwoju sieci dróg wojewódzkich na lata 2004 – 2013), w tym: modernizację drogi nr 296 na odcinku granica województwa – Lubiąż (uzyskanie parametrów klasy G), modernizację drogi nr 297 na odcinku granica województwa – Gołnice i Bolesławiec – Lwówek Śląski (uzyskanie parametrów klasy G, korekty przebiegu przy przejściu przez miejscowości),
- budowę Drogi Śródsudeckiej, połączenie z Niemiec przez Polskę i Czechy - istotnego czynnika aktywizacji miejscowości o dużych walorach turystycznych, krajoznawczych i rekreacyjnych (promocja tych miejscowości),
- doprowadzenie drogi krajowej nr 30 Zgorzelec - Lubiąż - Gryfów Śląski - Pasieczna - Jelenia Góra do parametrów klasy G, a docelowo GP,
- segregację ruchu tranzytowego i lokalnego, wydzielenie ruchu pieszego i rowerowego, zwłaszcza przy przejściu przez miejscowości,
- budowę tras obwodowych i obejść miejscowości, zwłaszcza na drogach krajowych i wojewódzkich, zmniejszenie konfliktów w przestrzeni,
- modernizację przejść drogowych i dojazdów do nich,
- stworzenie sieci tras rowerowych na obszarach o walorach turystycznych; w przypadku pogranicza - powiązanie ich z systemem regionalnych szlaków rowerowych Saksonii.

4.2. Komunikacja kolejowa

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego do najważniejszych zadań zalicza:

- modernizację i podwyższenie prędkości na linii AGC; E30: (Görlitz) - Zgorzelec - Węgliniec - Legnica - Wrocław - Opole - Kraków - Medyka (powyżej 120 km/h),
- modernizację i podwyższenie prędkości na linii AGTC, C 59/1: Nowa Sól - Żagań - Węgliniec - Zawidów (powyżej 160 km/h),
- modernizację linii 295: Węgliniec - Horka (dokończenie elektryfikacji),
- modernizacja linii 278 Węgliniec - Zgorzelec (elektryfikacja),
- modernizację linii 274: Jelenia Góra – Lubań – Zgorzelec,
- modernizację kolejowych przejść granicznych Węgliniec/Horka i Zgorzelec/Görlitz,
- optymalizację transportu publicznego w Dolinie Nysy Łużyckiej; Projekt Modelowy Zweckverband Verkehrsverbund Oberlausitz Niederschlesien „Kolej w Dolinie Nysy Łużyckiej”,
- lokalizację centrum logistycznego i stacji przeładunkowej w Węglińcu.

4.3. Komunikacja lotnicza

Na obszarze polskiej części pogranicza dolnośląsko - saksońskiego nie ma lotnisk a najbliższe znajdują się w następujących miejscowościach:

- Wrocław, lotnisko krajowe - Port Lotniczy Wrocław S.A. oddalone jest od Zgorzelca o 185 km, od Bolesławca o 116 km,
- Krzywa, lotnisko należące niegdyś do wojsk radzieckich, obecnie pełniące funkcję gospodarczą, położone najbliżej obszaru pogranicza, przy węźle drogowym autostrady A18, A4 i drogi krajowej nr 4, przylegające do Specjalnej Strefy Ekonomicznej Krzywa,
- Jelenia Góra, lotnisko sportowe,
- Legnica, poradzieckie lotnisko z możliwością wykorzystania jako towarowe (Cargo),
- Mieroszów, lotnisko sportowe (lądowisko),
- Rothenburg, lotnisko osobowe o randze regionalnej, zlokalizowane po stronie niemieckiej.

Gmina Zgorzelec przewiduje budowę lotniska we wsi Przesieczany i Żarskiej Wsi, przystosowanego do startów i lądowań samolotów, szybowców, śmigłowców i motoszybowców oraz skoków spadochronowych. Lotnisko to ma m. innymi zabezpieczać działalność Specjalnej Strefy Ekonomicznej Nowogrodziec, oraz służb publicznych, takich jak: Lotnicza Służba Ochrony Pogranicza, Lotnictwo Sanitarne i Pożarowa Służba Ochrony Lasów. Wniosek Stowarzyszenia Lotniczego Zgorzelec uzyskał wstępną akceptację Ministra Infrastruktury.

4.4. Potencjalne konflikty przestrzenne na tle przyjętych rozwiązań komunikacyjnych

Projektowane rozwiązania komunikacyjne wymagają uwzględnienia i rozwiązania na etapie dokumentacji technicznej, następujących konfliktów przestrzennych:

- projektowany odcinek autostrady A4 w gminach: Nowogrodziec, Osiecznica i Bolesławiec przebiega skrajem Borów Dolnośląskich oraz przez obszar podziemnego kredowego zbiornika wodnego Nr 317 w Niece Zewnętrznośląskiej,

- projektowany odcinek autostrady A18 przebiega przez Bory Dolnośląskie, Zespół Przyrodniczo - Krajobrazowy w gminie Osiecznica, projektowany Park Krajobrazowy „Dolina Kwisy” oraz zbiornik czwartorzędowy wód podziemnych Nr 315 Chocianów - Gozdnicza,
- linia kolejowa E30 przewidziana do modernizacji na odcinku Bolesławiec - Węgliniec - granica państwa, przebiega przez Bory Dolnośląskie.

4.5. Zadania wynikające ze studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin

Powiat Lubań:

miasto Lubań	- modernizacja drogi krajowej Nr 30
gmina Lubań	- modernizacja dróg wojewódzkich
	- budowa odcinka drogi łączącego Kościelnik z drogą Nr 30
m. Świeradów Zdrój	- modernizacja dróg wojewódzkich nr 404 i 361
	- budowa drogi Świeradów - Czarniawa przez Kolibę
gmina Leśna	- modernizacja drogi Nr 359 Lubań - Leśna oraz Nr 12 366 Leśna - Złotniki Lubańskie,
	- zmiana kwalifikacji przejścia granicznego Miłoszów – Srbska z osobowego na drogowe (podniesienie rangi)
gmina Olszyna	- przebudowa drogi Nr 296 Lubań - węzeł autostradowy Godzieszów
gmina Platerówka	- budowa obwodnic wsi Platerówka i Włosień
gmina Siekierczyn	- modernizacja drogi krajowej Nr 30
	- modernizacja drogi wojewódzkiej Nr 357

Powiat Lwówek Śląski:

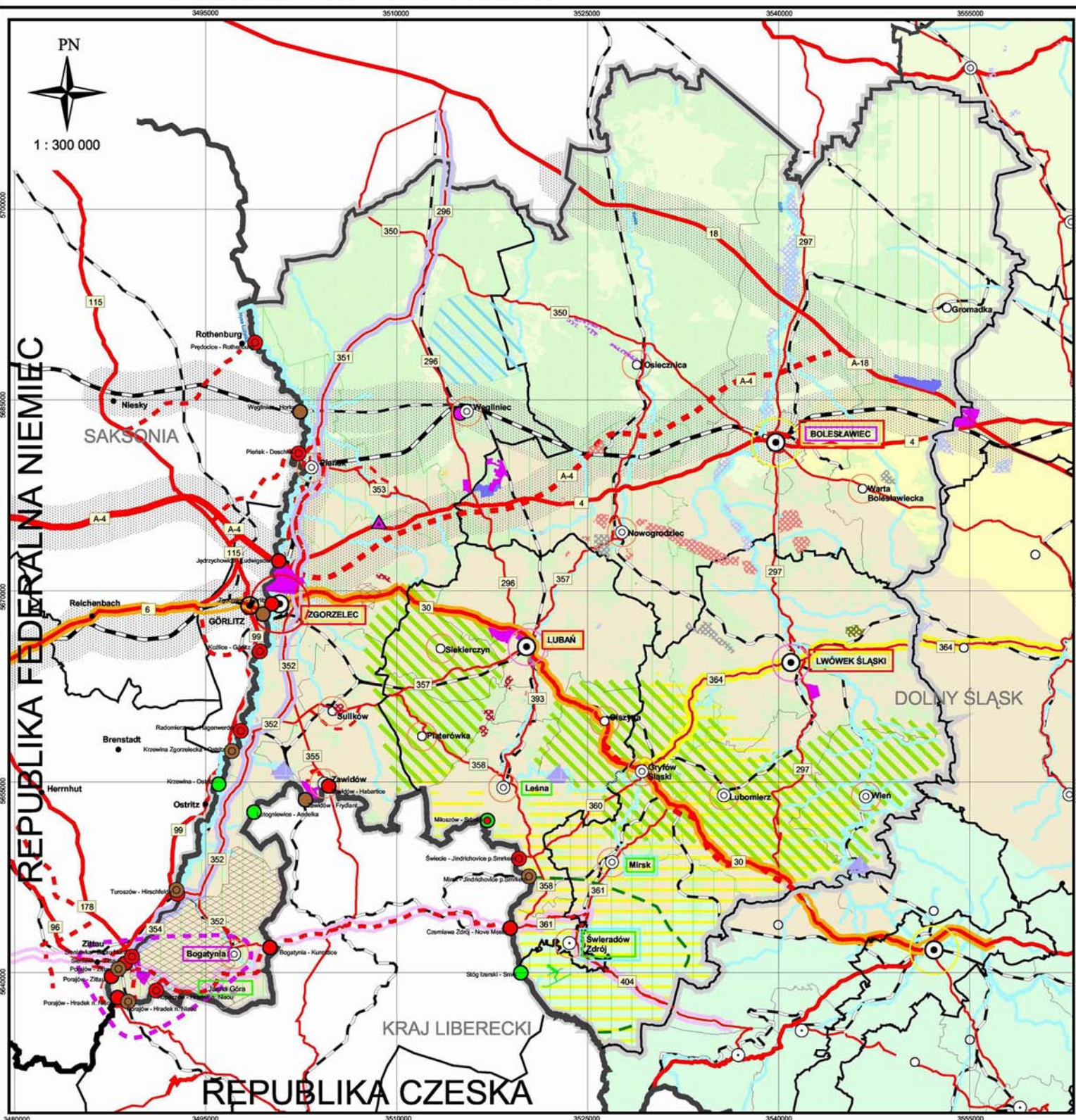
gmina Gryfów Śląski	- budowa południowej obwodnicy Gryfowa w ciągu drogi wojewódzkiej Nr 360,
	- modernizacja drogi wojewódzkiej nr 361,
gmina Lwówek Śląski:	- budowa obwodnicy miejskiej w ciągu drogi Nr 297 wraz z mostem na Bobrze,
	- modernizacja dróg wojewódzkich Nr 297 i 364

Powiat Bolesławiecki:

miasto Bolesławiec	- budowa obwodnicy zachodniej w ciągu drogi nr 297
gmina Bolesławiec	- budowa odcinka autostrady A4 z węzłem autostradowym i zjazdem w kierunku Bolesławca z drogą Nr 297
	- rozbudowa odcinka autostrady A12 i budowa węzła autostradowego rozdzielającego autostrady A4 i A12
	- przebudowa i modernizacja drogi krajowej nr 4
gmina Nowogrodziec	- budowa odcinka autostrady A4 oraz MOP we wsi Czarna
	- budowa nowych odcinków drogi wojewódzkiej Nr 357 w Nowogrodźcu i Zebrzydowej
	- budowa obejścia wsi Godzieszów
gmina Gromadka	- budowa zachodniego obejścia wsi Krzyżowa
	- budowa obejścia wsi Gromadka
gmina Osiecznica	- budowa MOP przy drodze krajowej A12
	- modernizacja drogi wojewódzkiej Nr 357 Lubań - Świętoszów

STUDIUM ROZWOJU POGRANICZA POLSKO-NIEMIECKIEGO DOLNY ŚLĄSK-SAKSONIA KOMUNIKACJA I GOSPODARKA

LEGENDA:

STREFY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE WG PZPWd

- STREFA OBSZARÓW ROLNO-LEŚNYCH
- STREFA OBSZARÓW ROLNYCH POGÓRZA I PRZEDGÓRZA SUDETÓW
- STREFA ROLNO-PRZEMYSŁOWA
- STREFA GÓRSKICH OBSZARÓW ROLNO-LEŚNYCH SUDETÓW

OSRODKI ADMINISTRACYJNE

- SIEDZIBY POWIATÓW
- SIEDZIBY GMIN MIEJSKICH
- SIEDZIBY GMIN MIEJSKO-WIEJSKICH
- SIEDZIBY GMIN WIEJSKICH

HIERARCHIA I FUNKCJE OSRODKÓW

- OSRODKI PONADREGIONALNE
- OSRODKI REGIONALNE
- OSRODKI SUBREGIONALNE
- OSRODKI LOKALNE
- FUNKCJA PRZEMYSŁOWA
- FUNKCJA OBSŁUGI ROLNICTWA
- FUNKCJA TURYSTYCZNO-REKREACYJNA
- FUNKCJA USŁUGOWA
- FUNKCJA UZDROWISKOWA

OBSZARY EKSPLOATACJI SUROWCÓW MINERALNYCH

- WĘGIEL BRUNATNY
- GIPS I ANHYDRYT
- BAZALT
- GLINY CERAMICZNE
- KRUSZYWO NATURALNE
- PIASKI FORMIERSKIE
- PIASKI SZKLARSKIE
- PIASKOWIEC

OBSZARY AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ

- SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE
- STREFY AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ
- TERMINAL CELNY
- CENTRUM LOGISTYCZNE
- TRANSGRANICZNA STREFA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI "MAŁY TRÓJKĄT"

GOSPODARSTWA ROLNA I LEŚNA

- GMINY PREFEROWANE DO ZWIĘKSZENIA LEŚNOSTY
- PREFEROWANY ROZWÓJ ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO
- OBZAR WSPIERANIA ROLNICTWA W WARUNKACH GÓRSKICH

STREFA ROZWOJU HODOWLI RYB

- STREFA UZDROWISKOWA
- ISTNIEJĄCA BAZA DLA ROZWOJU SPORTÓW ZIMOWYCH
- PROJEKTOWANA BAZA DLA ROZWOJU SPORTÓW ZIMOWYCH
- PROJEKTOWANA BAZA DLA ROZWOJU SPORTÓW WODNYCH

POZOSTAŁE OZNACZENIA

- LASY
- RZĘKI
- WODY OTWARTÉ
- DROGI KRAJOWE
- DROGI WOJEWÓDZKIE
- PROJEKTOWANE DROGI KRAJOWE
- PROJEKTOWANE DROGI WOJEWÓDZKIE
- III PANEUROPEJSKI KORYTARZ TRANSPORTOWY E-W
- PASMO DROGI PODSUDECKIEJ
- PASMO DROGI SUDECKIEJ
- PASMO DROGI ŚRÓDSUDECKIEJ
- PASMO DROGI ROKADOWEJ

- MAGISTRALE KOLEJOWE
- POZOSTAŁE KOLEJE
- GRANICA OPRACOWANIA
- GRANICE PAŃSTW
- GRANICE WOJEWÓDZTWA
- GRANICE POWIATÓW
- GRANICE GMIN
- DROGOWE PRZEJŚCIA GRANICZNE
- KOLEJOWE PRZEJŚCIA GRANICZNE
- OSOBOWE PRZEJŚCIA GRANICZNE
- PROJEKTOWANE SAMOCHODOWE PRZEJŚCIA GRANICZNE
- PLANOWANE PRZEKSZTAŁCENIE PRZEJŚCIA OSOBOWEGO NA PRZEJŚCIE SAMOCHODOWE
- PROJEKTOWANE KOLEJOWE PRZEJŚCIA GRANICZNE

WOJEWÓDZKIE BIURO URBANISTYCZNE
we Wrocławiu
ul. Świdnicka 12/16
tel. 343-79-46 fax (071) 344-52-45
email: wroc@wbu.wroc.pl
50-068 WROCŁAW

5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5.1. Gospodarka wodno - ściekowa

Gospodarka wodno - ściekowa dolnośląskiej części pogranicza polsko - niemieckiego wymaga uporządkowania, a wszelkie działania w tym zakresie należy prowadzić w zlewniach rzek. Ze względu na poprawę czystości wód granicznych, w pierwszej kolejności uporządkowania wymaga gospodarka wodno - ściekowa w zlewni Nysy Łużyckiej. Działania międzynarodowe w tym zakresie są przedmiotem prac Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem oraz Międzynarodowej Komisji Ochrony Łaby. Komisja zajmuje się zagadnieniami dotyczącymi wód powierzchniowych, wód podziemnych, zanieczyszczeń awaryjnych, jakości wód oraz powodzi.

W celu zapewnienia mieszkańcom niezawodnych dostaw wody pitnej w należytej ilości i o odpowiedniej jakości, należy podjąć następujące działania:

- budować nowe ujęcia wody przede wszystkim dla niezwodociągowanych terenów wiejskich w zlewniach rzek Bobru i Kwisy,
- budować sieci i urządzenia wodociągowe,
- rozbudowywać i modernizować istniejące systemy wodociągowe,
- chronić tereny źródłiskowe i ujęcia wody przed zanieczyszczeniem poprzez ustanowienie stref ochronnych i właściwe ich zagospodarowanie.

W celu zmniejszenia ładunku zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych do wód i do ziemi należy:

- modernizować i rozbudowywać istniejące oczyszczalnie ścieków, które nie spełniają wymogów ochrony środowiska,
- budować nowe mechaniczno - biologiczne oczyszczalnie ścieków na terenach wiejskich,
- budować i modernizować systemy kanalizacyjne.

Wszystkie miasta pogranicza powinny mieć kompleksowo rozwiązana gospodarkę wodno - ściekową. Przy modernizowaniu i rozbudowie sieci kanalizacyjnych należy dążyć do rozdzielenia na kanalizację sanitarną i deszczową. Usuwanie ścieków w warunkach wiejskich wymaga odmiennego podejścia niż w warunkach miejskich. Zwiększony pobór wody - w przypadku terenów wiejskich - używanej z wodociągów sieciowych i indywidualnych (zagrodowych) wywołuje ujemne skutki związane z brakiem urządzeń służących do usuwania i unieszkodliwiania ścieków bytowo - gospodarczych. W celu poprawy stanu oraz uniknięcia pogłębiających się z biegiem lat nieprawidłowości w infrastrukturze wodno - ściekowej należy wodociągowanie wsi prowadzić z równoległym rozwiązywaniem problemów gospodarki ściekowej. W miejscowościach wiejskich możliwe są trzy systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków:

- kanalizacja zbiorcza z grupową oczyszczalnią ścieków,
- kanalizacja zbiorcza z lokalną oczyszczalnią ścieków,
- unieszkodliwianie ścieków w oparciu o przydomowe oczyszczalnie ścieków.

W obrębie wsi dużych o zwartej zabudowie oraz w obszarze wsi o rozwiniętych funkcjach o charakterze poza rolniczym najkorzystniejszym ze względu na ochronę środowiska rozwiązaniem kanalizacji jest zbiorcza sieć kanalizacyjna dla całej wsi z lokalną lub grupową oczyszczalnią ścieków. Ze względu na rozproszony charakter zabudowy wsi, a także dla terenów górskich pogranicza często stosuje się rozwiązania indywidualne.

Na obszarze pogranicza projektowanych jest siedem oczyszczalni ścieków:

- Kościelna Wieś w gminie Węgliniec o planowanym rejonie obsługi obejmującym: Kościelną Wieś, Piaseczną, Jagodzin, Ruszów,
- Suszki w gminie Bolesławiec o planowanym rejonie obsługi obejmującym: Suszki, Żeliszów, Stare Jaroszewice,

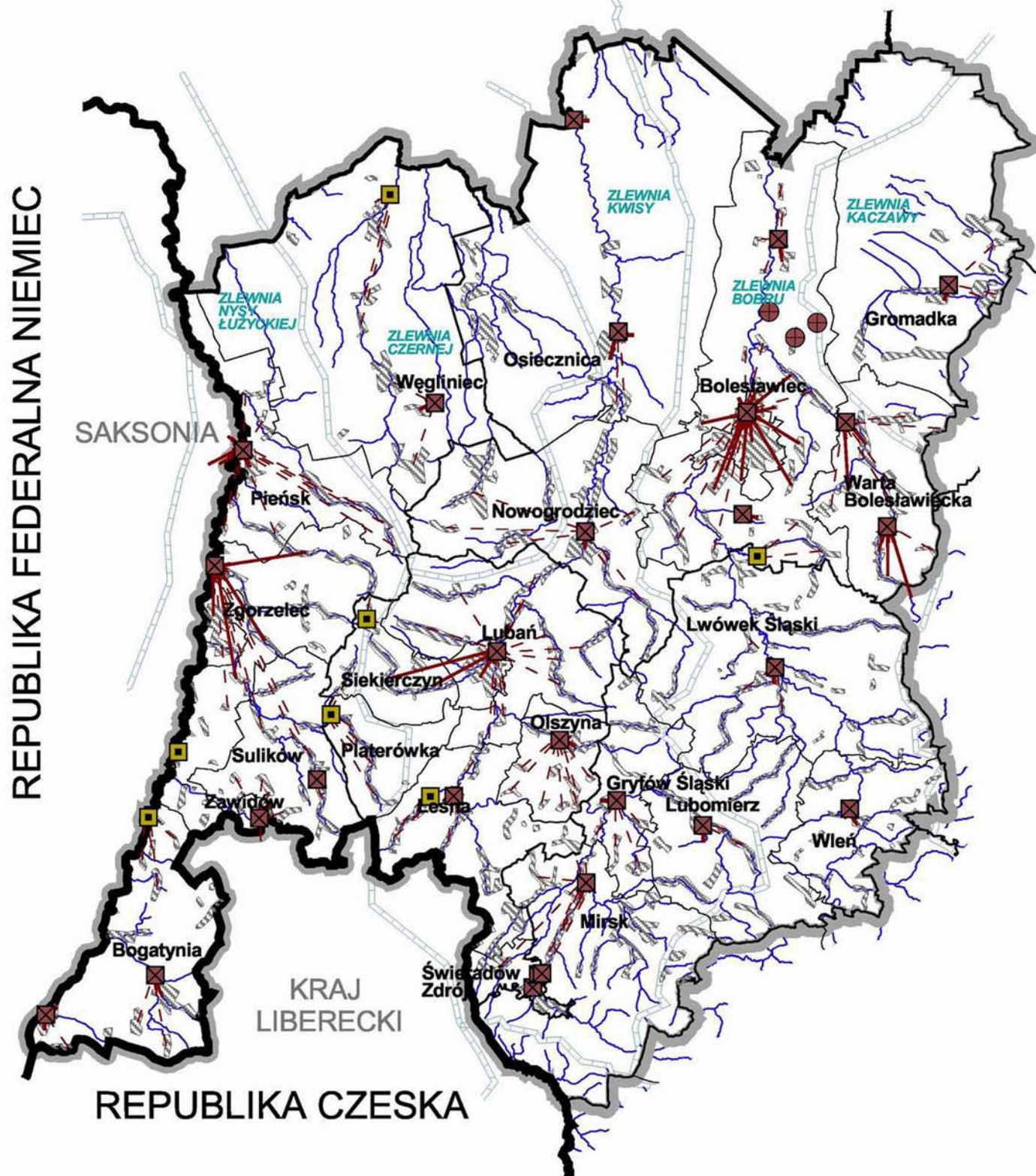
- Nowa Karczma w gminie Siekierczyn o planowanym rejonie obsługi obejmującym: Nową Karczmę, Wyrębę,
- Włosień Dolny w gminie Platerówka o planowanym rejonie obsługi obejmującym: Włosień Dolny, Platerówkę, Włosień Górny, Zalipie, Rudzicę,
- Radomierzycę w gminie Zgorzelec do obsługi Radomierzyc,
- Krzewina w gminie Bogatynia o planowanym rejonie obsługi obejmującym: Krzewinę, Lutogniewice, Posadę, Bratków, Działoszyn,
- Grabiszycę Dolne w gminie Leśna o planowanym rejonie obsługi obejmującym: Grabiszycę Dolne, Średnie i Górne.

Wody opadowe i roztopowe odprowadzane kanalizacją deszczową i pochodzące z terenów utwardzonych obszarów zainwestowanych przed odprowadzeniem do odbiornika powinny być oczyszczane w piaskownikach lub separatorach.

Program realizacji zadań z zakresu porządkowania gospodarki ściekowej jest obszerny i został przedstawiony poniżej na rysunku

REJONY OBSŁUGI KOMUNALNYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW

KIERUNKI ROZWOJU

Legenda:

	granica państwa		granice zlewni
	granica województwa		istniejące komunalne oczyszczalnie ścieków
	granica powiatu		miejsowości skanalizowane w systemie indywidualnych biologicznych oczyszczalni ścieków
	granica gminy		projektowane oczyszczalnie ścieków
	granica opracowania		miejsowości skanalizowane z odprowadzeniem ścieków do oczyszczalni
	rzeki		miejsowości projektowane do skanalizowania z odprowadzaniem ścieków do oczyszczalni

5.2. Gospodarka odpadami

W zakresie gospodarki odpadami podstawowym celem polityki przestrzennej jest zmniejszanie degradacji środowiska oraz zwiększanie możliwości odzysku odpadów.

Powyższe cele można zrealizować poprzez:

- wdrażanie technologii mało i bezodpadowych oraz prowadzenie działań prewencyjnych w produkcji,
- budowę zakładów unieszkodliwiania odpadów w miejscowościach:
 - Trzebień gmina Bolesławiec dla miasta i gminy Bolesławiec,
 - Lubomierz dla gmin miejskich Lubomierz i Wleń oraz gminy wiejskiej Stara Kamienica,
 - Sulików, międzygminny zakład termicznej utylizacji odpadów komunalnych dla gmin: Sulików, Platerówka, Siekierczyn, Zgorzelec i miasta Zawidowa.
- budowę składowiska odpadów w miejscowości Miłoszów gmina Leśna
- rozbudowę istniejących składowisk odpadów w miejscowościach:
 - Sulików dla gminy Sulików i miasta Zawidów,
 - Pieńsk dla miasta i gminy Pieńsk,
- rekultywację wyeksploatowanych składowisk odpadów i likwidację „dzikich” wysypisk,
- likwidację istniejących mogilników w gminach wiejskich: Bolesławiec i Warta Bolesławiecka.

Realizacja planowanych inwestycji jest zgodna z cytowanymi niżej, celami określonymi w Krajowym planie gospodarki odpadami:

Cele krótkookresowe 2003—2006

- *objęcie wszystkich mieszkańców kraju zorganizowaną zbiórką odpadów; a co za tym idzie wyeliminowanie niekontrolowanego wprowadzania odpadów komunalnych do środowiska,*
- *podnoszenie świadomości społecznej obywateli,*
- *podniesienie skuteczności selektywnej zbiórki odpadów ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju selektywnej zbiórki odpadów komunalnych ulegających biodegradacji,*
- *rozwój selektywnej zbiórki odpadów wielkogabarytowych,*
- *rozwój selektywnej zbiórki odpadów budowlanych,*
- *rozwój selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych wytwarzanych w grupie odpadów komunalnych,*
- *intensyfikacja działań w zakresie zamykania, rekultywacji lub modernizacji nieefektywnych lokalnych składowisk odpadów komunalnych; budowa składowisk regionalnych wg standardów UE.*

Dla osiągnięcia wyżej wymienionych celów konieczne jest podjęcie następujących przedsięwzięć:

- *utworzenie w skali kraju co najmniej kilkudziesięciu ponadgminnych struktur gospodarki odpadami komunalnymi, dla realizacji wspólnych przedsięwzięć,*
- *planowanie i realizacja rozwiązań kompleksowych, zintegrowanych, uwzględniających wszystkie wytwarzane odpady możliwe do wspólnego zagospodarowania, niezależnie od źródła ich pochodzenia,*
- *utrzymanie przez gminy lub powiaty kontroli nad zakładami przetwarzania odpadów komunalnych, co jest istotne z punktu widzenia rozwoju racjonalnej gospodarki odpadami.*

Cele długookresowe 2007—2014

- *dalsza organizacja i doskonalenie ponadlokalnych i lokalnych systemów gospodarki odpadami komunalnymi,*
- *dalszy rozwój selektywnej zbiórki odpadów komunalnych,*

- kontynuacja i intensyfikacja akcji szkoleń i podnoszenia świadomości społecznej,
- wdrażanie nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym metod termicznego przekształcania odpadów,
- intensyfikacja odzysku i unieszkodliwiania odpadów wielkogabarytowych, budowlanych i niebezpiecznych wytwarzanych w grupie odpadów komunalnych.

W obszarze przygranicznym ważnym zadaniem jest również przekazywanie w ramach współpracy transgranicznej informacji o nowych technologiach przeróbki odpadów komunalnych i przemysłowych.

5.3. Elektroenergetyka

Na terenie opracowania znajdują się obiekty elektroenergetyczne, stanowiące ważny element sieci przesyłowej krajowego systemu elektroenergetycznego o napięciu 400 kV i 220 kV. Umożliwiają one wyprowadzenie energii elektrycznej wytworzonej w Elektrowni „Turów” poprzez sieć dystrybucyjną i przesłanie jej między innymi do odbiorców województwa dolnośląskiego oraz do Niemiec. Krajowy system przesyłowy, aby mógł sprostać obsłudze użytkowników krajowych i zagranicznych oraz aby był dostosowany do potrzeb krajowego i europejskiego rynku energii elektrycznej, powinien być rozbudowywany i modernizowany. Istotnym elementem jest przesył energii elektrycznej 2 liniami 400 kV relacji Mikułowa - Hagenwerder i linią 110 kV Bogatynia - Neuiebau. Planuje się przesył energii elektrycznej liniami 110 kV relacji Zgorzelec - Görlitz oraz Bogatynia - kierunek Niemcy a także przesył linią 110 kV Bogatynia - kierunek Czechy.

Modernizacji wymagają sieci o napięciu 220 kV a zwłaszcza ich przebudowa na 400 kV. Należy dążyć do wymiany przestarzałych linii najwyższych napięć, co wiąże się ze zwiększeniem pewności zasilania istniejących i rozbudowywanych układów oraz zmniejszeniem strat energii w istniejących układach sieciowych.

Nadal należy prowadzić prace modernizacyjne w Elektrowni „Turów” mające na celu zmniejszenie szkodliwych emisji do atmosfery.

Na obszarze dolnośląskiej części pogranicza Zakłady Energetyczne S.A. przewidują rozbudowę układu zasilającego w zakresie napięć 110 kV:

- na terenie objętym działalnością Zakładu Energetycznego Jelenia Góra S.A. realizacja stacji elektroenergetycznych 110/20 kV w miejscowościach: Bogatynia, Orłowice, Lubań II, Nowogrodzice, Czerwona Woda II, Cementownia Raciborowice (wariantowo z ZE Legnica S.A.) wraz z powiązaniami z istniejącymi liniami napowietrznymi 110 kV
- na terenie objętym działalnością Zakładu Energetycznego Legnica S.A. realizacja stacji elektroenergetycznych 110/20 kV w miejscowościach: Krzywa, Raciborowice - Cementownia „Podgródzie” (wariantowo z ZE Jelenia Góra S.A.), Farma wiatrowa Gromadka wraz z powiązaniami z istniejącymi liniami napowietrznymi 110 kV.

Ponadto mając na uwadze ochronę czystości powietrza należy rozważać możliwości budowy źródeł energii odnawialnej:

- wykorzystanie energii wiatru,
- wykorzystanie energii wodnej rzek i potoków górskich w małym i dużym zakresie.

Planowana jest w ramach Programu ODRA 2006 budowa nowej elektrowni wodnej w Rakowicach k/Lwówka oraz w dalszej perspektywie elektrownia wraz ze zbiornikiem Pilchowice II na rzece Bóbr.

5.4. Zaopatrzenie w gaz

Przez teren pogranicza przebiega gazociąg magistralny relacji: Lasów k/Zgorzelca - Jeleniów - Bolesławiec, powiązany z krajową siecią gazociągów wysokiego ciśnienia a gaz ziemny dostarczany jest siecią magistralną z udokumentowanych krajowych zasobów gazu oraz z importu.

Gaz ziemny z Niemiec i Norwegii odbierany jest w węźle Lasów (gmina Pieńsk), dokąd przesyłany jest siecią gazową przez terytorium Niemiec.

Na ogólną liczbę piętnastu miast zlokalizowanych na terenie pogranicza, do dziewięciu z nich doprowadzony jest gaz przewodowy. W stosunku do pozostałych miast: Bogatyni, Zawidowa, Węglińca, Lubomierza, Mirska i Wlenia należy dążyć do możliwie szybkiego doprowadzenia gazu, uwzględniając po drodze mniejsze miejscowości. Pozwoli to na większe wykorzystanie gazu jako paliwa ekologicznego i wpłynie korzystnie na stan środowiska, poprzez likwidację wielu niskosprawnych kotłowni lokalnych opalanych dotychczas paliwem stałym.

Program gazyfikacji PGNiG S.A. zakłada:

- modernizację sieci przesyłowej gazu Jeleniów - Wrocław,
- rozbudowę stacji redukcyjno - pomiarowych I^o w miastach: Lwówek Śląski i Mirsk,
- budowę nowych stacji redukcyjno - pomiarowych I^o dla miast: Nowogrodziec i Węglińca oraz w pobliżu miejscowości: Czerwona Woda (gm. Węglińca); Mierzwin, Otok i Łaziska (gm. Bolesławiec); Tomaszów Bolesławiecki (gm. Warta Bolesławiecka); Osła (gm. Gromadka) wraz z budową gazociągów wysokiego ciśnienia.

5.5. Energetyka ciepła

Poprawę stanu środowiska naturalnego proponuje się osiągnąć poprzez:

- modernizację centralnych źródeł ciepła
 - zastosowanie nowoczesnych technologii spalania,
 - instalowanie urządzeń redukujących emisję zanieczyszczeń,
 - modernizacja i rozbudowa systemów sieci ciepłych
 - zmniejszenie udziału paliw stałych w procesie uzyskiwania ciepła
- modernizację lokalnych źródeł ciepła
 - zastosowanie wysokosprawnych kotłów,
 - instalowanie kotłów opalanych paliwem przyjaznym środowisku (gaz, olej opałowy, energia elektryczna, biomasa itp.)
 - wyeliminowanie kotłów opalanych węglem lub koksem w miejscowościach uzdrowiskowych.

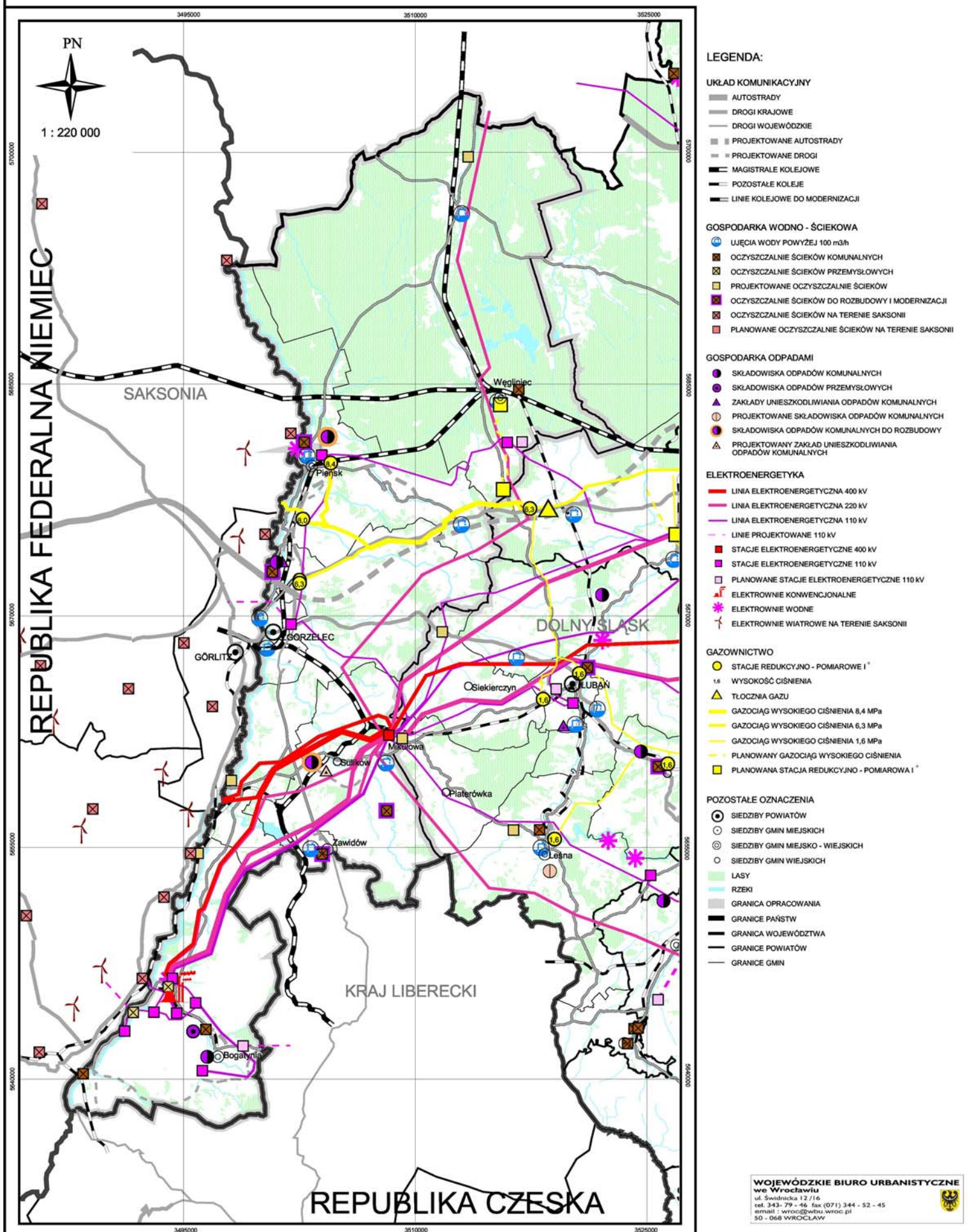
5.6. Telekomunikacja

W zakresie telekomunikacji głównym celem jest zaspokojenie popytu na usługi telekomunikacyjne, dostosowanie systemu telekomunikacyjnego do warunków Unii Europejskiej oraz wykorzystania nowoczesnych technik do tworzenia systemów telekomunikacji. Główne zadania to rozbudowa i modernizacja sieci międzymiastowych oraz rozwój telefonii komórkowej zwłaszcza w trudnodostępnych obszarach górskich.

STUDIUM ROZWOJU POGRANICZA POLSKO-NIEMIECKIEGO DOLNY ŚLĄSK-SAKSONIA

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA W STREFIE PRZYGRANICZNEJ

6. OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego przewiduje następujące kierunki działań w zakresie ochrony przeciwpowodziowej:

- dla całego województwa dolnośląskiego:
 - określenie stopnia zagrożenia powodziowego obszarów i możliwości inwestowania na tych obszarach. Dla obszarów nie obwałowanych narażonych na niebezpieczeństwo powodzi dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej sporządzi studium określające granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią, które będą objęte zakazami ujętymi w Art. 83.1 i 2 Ustawy Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (Dz.U. nr 115 poz.1229), na podstawie których zabrania się m.in.:
 - lokalizowania na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
 - wykonywania urządzeń wodnych oraz wznoszenia innych obiektów budowlanych,
 - sadzenia drzew lub krzewów z wyjątkiem plantacji wiklinowych na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej dolin rzecznych lub służącej do wzmacniania brzegów i obwałowań,
 - zmiany ukształtowania terenu, składowania materiałów oraz wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z regulacją lub utrzymaniem wód,
 - dla obszarów bezpośredniego zagrożenia oraz dla terenów o szczególnym znaczeniu społecznym, gospodarczym lub kulturowym przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić poziom wód maksymalnych o prawdopodobieństwie występowania raz na sto lat, (Granice zalewu powodziowego o prawdopodobieństwie wystąpienia raz na sto lat (woda 1%) zostały zawarte w opracowaniu na podstawie „Mapy zagospodarowania przeciwpowodziowego województwa dolnośląskiego” - skala 1:100 000 (sporządzonej przez Wydawnictwo Kartograficzne EKO-GRAF, Spółka z o.o. na zlecenie Wydziału Zarządzania Kryzysowego, Ochrony Ludności i Spraw Obronnych Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego)
 - minister właściwy do spraw gospodarki wodnej w porozumieniu z ministrami właściwymi do spraw wewnętrznych, administracji publicznej i rozwoju wsi określi obszary potencjalnego zagrożenia powodzią, obejmujące tereny narażone na zalanie w przypadku:
 - przelania się wód przez koronę wału przeciwpowodziowego,
 - zniszczenia lub uszkodzenia wałów przeciwpowodziowych,
 - zniszczenia lub uszkodzenia budowli piętrzących albo budowli ochronnych pasa technicznego,
 - w związku z koniecznością zapewnienia szczelności i stabilności wałów obowiązują zakazy zawarte w Art. 85.1. Ustawy Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (Dz. U. nr 115 poz.1229),
 - prowadzenie ochrony przeciwpowodziowej wg **Programu dla Odry 2006**. Dla terenów położonych wzdłuż Odry wykorzystanie **Studium zagospodarowania przestrzennego pasma Odry**, które jest rozwinięciem przestrzennym Programu dla Odry 2006,
 - zwiększenie retencji polderowej,
 - modernizacja systemu osłony i prognoz hydrologicznych (mapy cyfrowe terenów, modele, plany),
 - stworzenie i wykorzystanie systemu radarów meteorologicznych w połączeniu z radarem meteorologicznym na Górze Pastewnik k. Bolkowa (8 radarów na obszarze Polski),

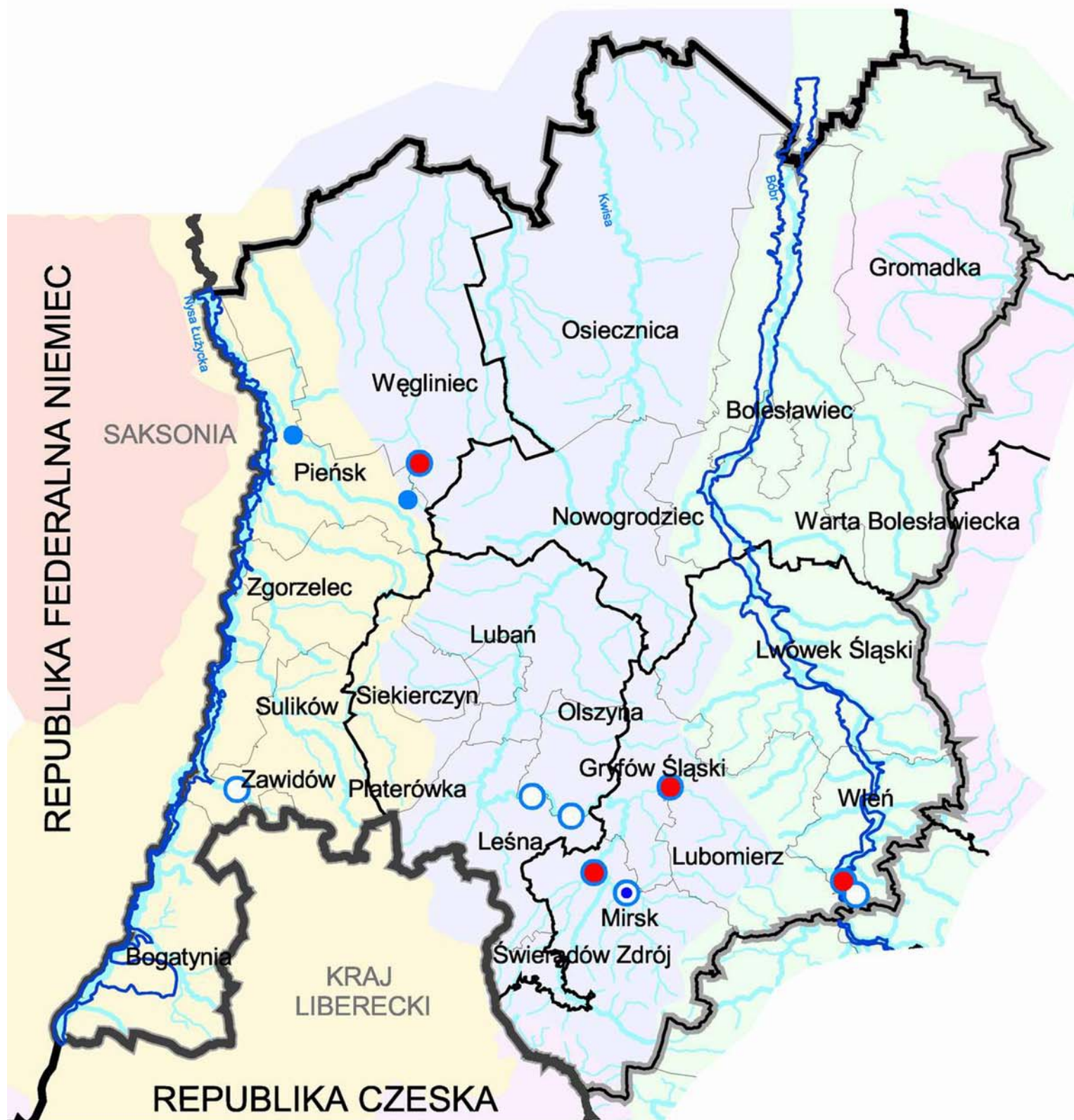
- budowa i uruchomienie telemetrycznej sieci pomiarowej z posterunkami działającymi w sytuacjach powodziowych,
 - zwiększenie ochrony biernej - modernizacja i przebudowa wałów - korekta tras, rozsuniecie wałów, podwyższenie, budowa wałów poprzecznych,
 - utrzymanie w sprawności technicznej istniejących obiektów infrastruktury przeciwpowodziowej i zbiorników, wałów, koryt rzecznych, potoków i kanałów oraz zabudowy towarzyszącej,
 - odbudowa obiektów zniszczonych przez powódź z ich modernizacją,
 - ochrona ciągów komunikacyjnych (komunikacja drogowa, kolejowa) i przepraw mostowych, których lokalizacja narażona jest na zalanie powodziowe,
 - ochrona linii kolejowych, których lokalizacja narażona jest na zalanie wodami powodziowymi:
- dla strefy górskiej
 - zabudowę techniczną i biologiczną potoków górskich (progi, zapory),
 - odbudowę i budowę wałów, w tym dla zabezpieczenia miast: Wleń i Lwówek Śląski,
 - zabudowę przeciwoerozyjną stoków górskich, zabiegi agrotechniczne zapobiegające erozji,
 - remont zapór przeciwrumowiskowych na Kwisie,
 - remont budowli i urządzeń wodnych: Pilchowice, Włodzice na rzece Bóbr,
 - zalesienie obszarów górskich, przebudowa monokultur świerkowych regla dolnego w kierunku drzewostanów mieszanych,
 - dla strefy podgórskiej Przedgórze i Pogórze:
 - budowę zbiornika Mirsk na Czarnym Potoku,
 - budowę zbiornika Pilchowice II na Bobrze,
 - budowę zbiornika Oleszna na Oldze, która jest dopływem Kwisy,
 - odbudowę, modernizację i budowę wałów przeciwpowodziowych, w tym poprzecznych, zabezpieczenie miast: Zgorzelca, Pieńsk, Bogatyni, Lwówka Śląska, Nowogrodźca i Leśnej,
 - wykonanie studium zabezpieczenia przed powodzią dolin Kwisy i Nysy Łużyckiej,
 - remont budowli i urządzeń stopni wodnych Leśna i Złotniki na Kwisie.
 - dla strefy nizinnej:
 - budowę zbiornika Czerwona Woda na Czernej Małej.

Również ważnym zagadnieniem jest utrzymanie, budowa i odbudowa zniszczonych zbiorników małej retencji, które pozwalają na zwiększenie retencji w dorzeczu oraz zapewniają zatrzymanie nadmiaru wód opadowych i wykorzystanie ich w okresach suchych.

W studium gminy Pieńsk dodatkowo przewidziana jest budowa dwóch zbiorników retencyjnych, nie ujętych w planie województwa. Są to: zbiornik na rzece Czarna Mała w Strzelnie i zbiornik na rzece Bielawka w Stojanowie.

Problemem wymagającym międzynarodowej współpracy oraz równoczesnego, i skoordynowanego działania po obu stronach granicy, jest ochrona przeciwpowodziowa zlewni Nysy Łużyckiej. Współpracę w tym zakresie umożliwia umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych z 19 maja 1992 r.

SYSTEM OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ

Legenda:

	granica państwa		zlewnia rzeki Nysy Łużyckiej
	granica województwa		zlewnia rzeki Kwisy
	granica powiatu		zlewnia rzeki Bóbr
	granica gminy		zlewnia rzeki Kaczawy
	granica opracowania		zlewnia rzeki Łaby
	granica zalania 1%		
	istniejący zbiornik retencyjny		
	istniejący suchy zbiornik retencyjny		
	projektowany zbiornik retencyjny		
	projektowany zbiornik retencyjny wg studiów gminnych		

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE I LITERATURA

1. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej Polski według gmin - IUNG Puławy 1981 i Suplement z 1994 r.
2. Praca Zbiorowa pod red. dr inż. Macieja Dębkowskiego „Stan gleb w powiatach województwa dolnośląskiego. Zakwaszenie - potrzeby wapnowania, zawartość metali ciężkich i siarki” Stacja Chemiczna - Rolnicza. Oddział we Wrocławiu. Wrocław 1999.
3. Inwentaryzacje złóż surowców mineralnych gmin województwa dolnośląskiego - Geolog Wojewódzki, Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu.
4. Stachowiak A., Kościówko H., Sroga C., „Geologiczno -środowiskowe problemy wykorzystania kopalin skalnych na Dolnym Śląsku”, Państwowy Instytut Geologiczny, Oddział Dolnośląski we Wrocławiu.
5. Pilch J., Zabytki architektury Dolnego Śląska, Wrocław - Warszawa 1978 r.
6. Najcenniejsze zabytki województwa dolnośląskiego wymagające prac konserwatorskich, raport Stowarzyszenia Historyków Sztuki Oddział we Wrocławiu, Wrocław 1999 r.
7. Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Rocznik statystyczny województwa dolnośląskiego. Wrocław 2001.
8. Stan i ruch naturalny ludności w województwie dolnośląskim, US we Wrocławiu, 2001 r.
9. Województwo dolnośląskie. Stan i perspektywy rozwoju, US we Wrocławiu - Wrocław 2000 r.
10. Informacja DODP - Wrocław dot. sieci drogowej w byłych województwach: jeleniogórskim, legnickim, wałbrzyskim i wrocławskim, Wrocław 1998.
11. Eureregiony w nowym podziale terytorialnym Polski, GUS. US we Wrocławiu, Warszawa - Wrocław 1999.
12. Katalog przejść granicznych województwa dolnośląskiego - Dolnośląski Urząd Wojewódzki, Zarząd Drogowych Przejść Granicznych we Wrocławiu z siedzibą w Jeleniej Górze - Jelenia Góra, październik 2001 r.
13. Komunikat o stanie czystości wód podziemnych na terenie gmin subregionu jeleniogórskiego, WIOŚ Delegatura w Jeleniej Górze 2000 r.
14. Stan i ochrona środowiska na pograniczu polsko - czesko - niemieckim, US we Wrocławiu, Wrocław 1999 r.
15. Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 1999 r. WIOŚ Wrocław 2000 r., Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim za 2000 r. WIOŚ Wrocław 2001 r.
16. Koncepcja rozwoju turystyki Euroregionu Nisse - Nisa - Nysa, Euroregion Nisse - Nisa - Nysa 1999.
17. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gmin: Zgorzelec, Węgliniec, Lubań, Siekierczyn.
18. Liro A. (red) - Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET - POLSKA, Fundacja IUNC Poland, Warszawa 1995 r.
19. Koncepcja sieci Natura 2000 w Polsce, Raport końcowy, Praca zbiorowa pod kierownictwem dr Marka Baranowskiego, Warszawa, czerwiec 2001 r.
20. Konca B.(red) - Program wzrostu lesistości Województwa Dolnośląskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 1999 r.

21. Strategia rozwoju turystyki w województwie jeleniogórskim, Urząd Wojewódzki w Jeleniej Górze, Jelenia Góra 1997 r.
22. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gmin; gminy miejskie: Bolesławiec (1999r), Lubań (1999 r), Zawidów (2000 r), gminy miejsko - wiejskie: Bogatynia (2001r), Leśna (2000 r), Lubawka (1999 r), Gryfów Śląski (2000 r), Lubomierz (1996 r), Lwówek Śląski (2000 r), Mirsk (2000 r), Nowogrodziec (1996 r), Pieńsk (1995 r), Wleń (2001 r), wiejskie: Bolesławiec (2000 r), Olszyna (2001 r), Osiecznica (2000 r), Platerówka (2000 r), Sulików (2000 r), Zgorzelec (2000 r).
23. Wnioski ze studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin do planu województwa dolnośląskiego.
24. Strategia rozwoju powiatu bolesławieckiego, Starostwo Powiatowe w Bolesławcu, Bolesławiec 2000 r.
25. Strategia rozwoju powiatu lubańskiego, Starostwo Powiatowe w Lubaniu, Lubań 1999 r.
26. Strategia rozwoju powiatu lwóweckiego, Starostwo Powiatowe w Lwówku, Warszawa, Legnica - Lwówek 2000 r.
27. Strategia rozwoju powiatu zgorzeleckiego, Starostwo Powiatowe w Zgorzelcu, Zgorzelec 2000 r.
28. Strategia rozwoju obszarów wiejskich powiatu lubańskiego, Starostwo Powiatowe w Lubaniu, Lubań 2000 r.
29. Saksońsko - Dolnośląska Strategia Rozwoju dla INTERREG II A/PHARE CBC. Wersja robocza. Krajowe Ministerstwo Gospodarki i Pracy Saksonii, Drezno oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, Wrocław, październik 1999 r.
30. Wspólny Dokument Programowy Województwo Dolnośląskie - Wolny Kraj Saksonia, Rząd Krajowy Saksonii - Drezno oraz Zarząd Województwa Dolnośląskiego - lipiec 2001 r.
31. Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2002.
32. Strategia rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego - Urząd Marszałkowski we Wrocławiu, Wrocław, wrzesień 2000 r.
33. Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego, przyjęta Uchwałą nr XXVIII/511/2000 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 15 grudnia 2000 r.
34. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego. Uchwała Nr XLVIII/873/2002 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z 30 sierpnia 2002 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Dolnośląskiego Nr 4 z 20.01.2003r.), WBU Wrocław.